

OL,
WK
OL

IL,
86y

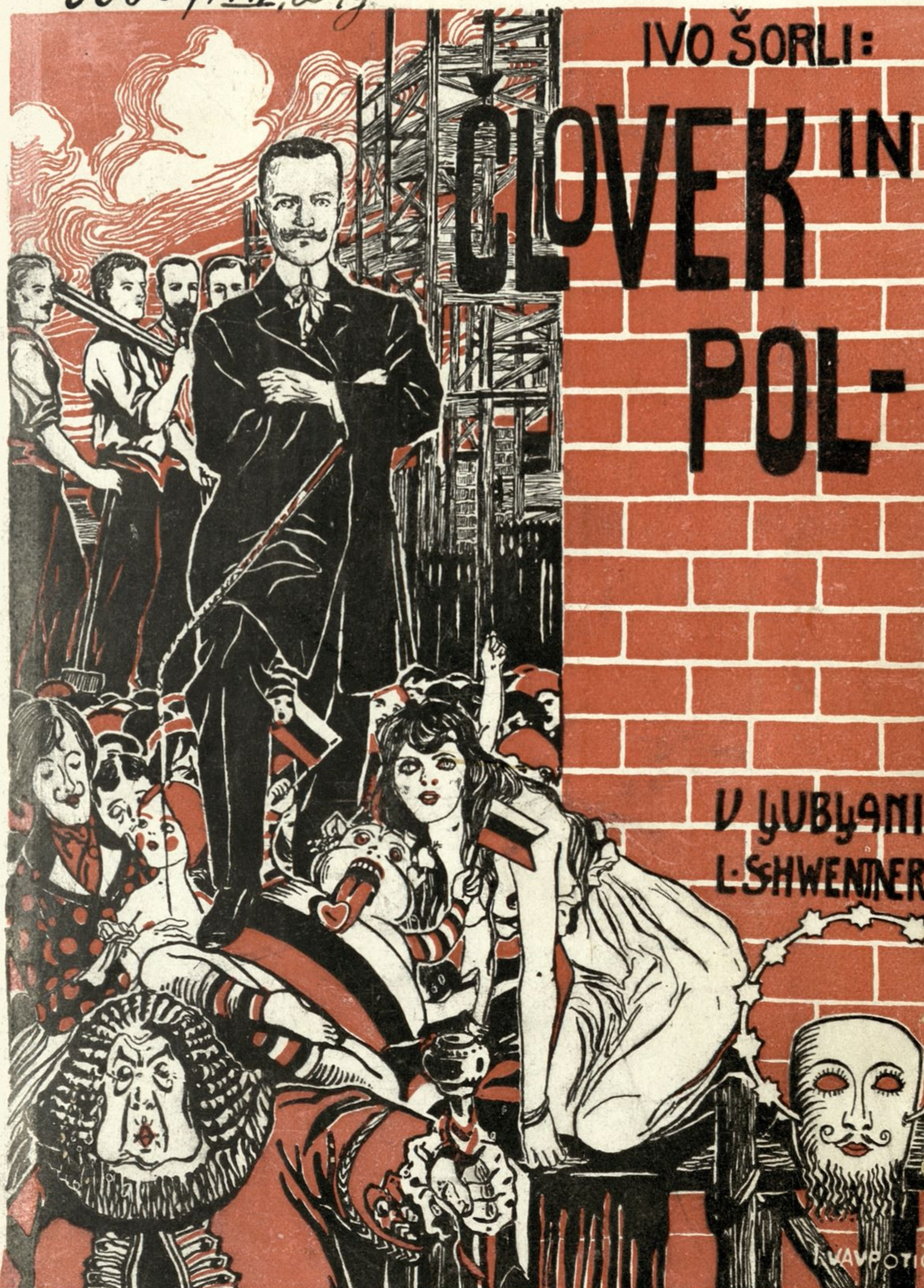
36867, VII, D. g.

36867. VII. D. 9

IVO ŠORLI:

CLOVER IN POL-

V LUBLJANI
L. SHWENTNER

KVAMPOTIČ

ČLOVEK IN POL

ROMAN

SPISAL

IVO ŠORLI

030041530

LJUBLJANA 1903

ZALOŽIL L. SCHWENTNER

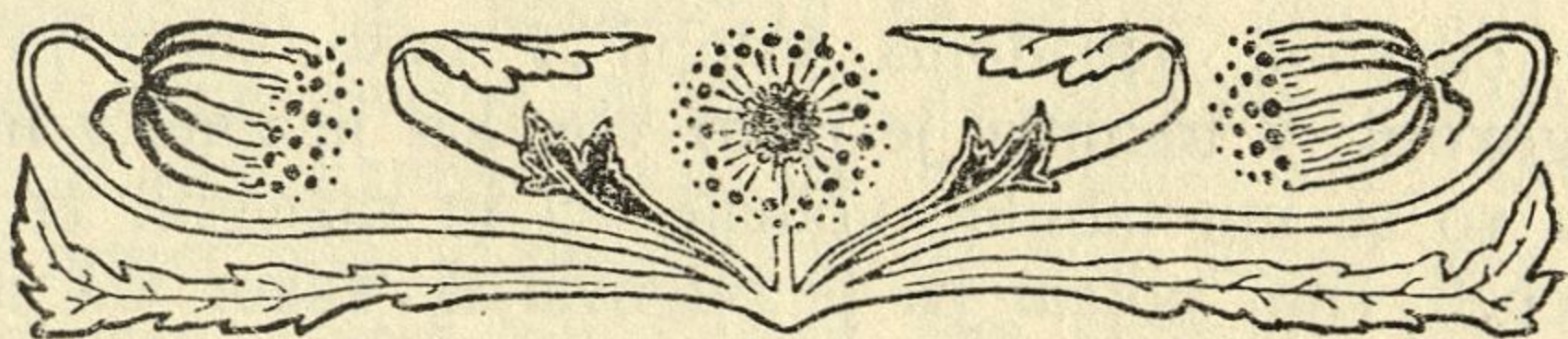
ČLOVEK IN POL

ROMAN

1902

Tiskal R. Šeber v Postojni.

Pred- in zagovor.

Meni je danes jako težko pri srcu in potožiti Ti hočem, ~~d~~agi moj, bodi že bralec ali bravec, svoje bolečine. *ra*

Tako-le je prišlo. Jaz sem si moral lani služiti svoj kruhek po odvetniških pisarnah. Pisaril sem pri dveh gospodih. Bil sem prvi za dečkom, ki je hodil po koleke in papir, torej drugi od spodaj gor v obeh pisarnah. Prvemu šefu je neka zlobna duša povedala, da včasih poganjam Pegaza po zraku, zato me je sprejel zelo nezaupno, češ, da taki ljudje radi strmijo cele ure v zrak, mesto da bi delali. Obljubil sem mu, da zamenjam Pegaza ž njim, in mož se je pomiril. Sedel sem v zadnji sobi z bledim človekom, izgubljenim študentom, ki je prihajal redno po pol ure prepozno v urad ter puščal zato zunaj v neki luknji svojo suknjo in klobuk, da bi mislil šef, ako bi ga slučajno videl, da je bil le za hipec zunaj. Potem pa je imel v ustih ves čas kos kranjske klobase in kos črnega kruha, in njegovega enakomernega mlaskanja sem se privadil slednjič, kakor se človek privadi urinega tiktakanja, da sem vznemirjen pogledal, kaj da se je neki zgodilo, ako so se mu usta začasno ustavila. Posebno vratolomno ga je bilo gledati, ako

je odvetnik nenadoma vstopil v našo sobo in ga ogovoril. V trenutku je požrl vse, kar je imel v ustih, da so se mu izbulile vodene oči in raztegnil že itak debeli vrat, potem pa je odgovarjal, kakor da se ni prav nič zgodilo. To je bilo pripisovati dolgoletni praksi. Poleg naju je imel svoje mesto v tej sobi tudi oni dečko, ki je bil še za mano. Z njim sva pisala zaljubljena pisma na šefove pole, delo, ki nama je prislužilo marsikak njegov hvaležno-zadovoljen pogled, kakor me je že prej na gimnaziji radi pisanja takih pisem stavil gospod profesor dr. Strantz sošolcem za vzgled dijaka, ki si zapiše vsako učiteljevo besedo.

Tako je bilo v prvi pisarni. Ker sem pa človek, ki hrepeni po napredku, in moj gospod šef ni imel prav nobenega smisla za napredek v plačevanju svojih pisarjev, preselil sem se k drugemu odvetniku, upajoč, da bo ta boljši. V literarnih zadevah je bil ta gospod popolnoma nedolžen in sprejel me je, kakor vsakega drugega zemljana. Glavni moj namen in pomen je bil v tej službi, kakor sem sprevidel kmalu, da imponujem. Pametni odvetnik bo imel vedno po dva pisarja odveč, da je videti z delom preobložen, kajti to ljudem vedno imponuje. Nekdaj sem si dal doma umeriti pri vaškem krojaču obleko in mu zabičil, da jo do nedelje moram imeti, na kar se mi je mož tudi pošteno primojdušil. V nedeljo stopim k njemu v sobo in zagledam koj v temnem kotu za veliko omaro naročeno obleko. „No ali ste naredili?“ sem ga vprašal. Skremžil je obraz v veliko zadrego ter se opravičeval, da ni mogel in ni mogel, ker je Hribarjevemu Petru in Podrobskemu Tončku že prej obljubil. Mrcina ti krojaška! — zlagati se mi je hotel, da bi jaz mislil, kako ga ljudje pritiskajo, pa ni imel ves božji teden drugega posla.

V pisarni sem torej imponoval, drugega dela itak nisem imel, samo neke stare račune sem moral

pregledovati in preskuševati na šefovo željo (da so vsled moje revizije kaj boljši, ne jamčim) in kazalec na uri sem naprej deval, da smo lahko udrli kakih pet minut prej iz pisarne; to pa brez šefove volje in celo proti šefovi volji, kakor sem sprevidel pozneje, ko mi je odbil prošnjo za večjo plačo in obdržal vsaki mesec oni petak v svoji železni blagajni z motivacijo, da nimam pravice posegati silovito v naravnopočasni tok časa.

Imponoval sem, pa gospoda solicatorja, ki mi je sedel nasproti sem opazoval, ali bi ga morda ne mogel kdaj porabiti za kak svoj spis. Pisatelju so namreč vsi ljudje okrog njega le nekaki modeli, katere neprestano študira in ki imajo, ako se sicer ne more drugače okoristiti ž njimi, zanj le toliko veljave, vkolikor bi mu mogli nekdam služiti v kakem umotvoru.

Opazoval sem torej gospoda solicatorja in uvidel kmalu, da mož radi tega, ker me neprestano zbada in šikanuje in ponižuje, res še ne zasluži, da bi mu dal jaz za to nesmrtnost. Drugega itak ni bilo na njem posebnega. Samo črko d je delal jako imenitno. Ne oni d, ki se razlikuje od a samo s tem, da ima podaljšano drugo debelico, ampak oni nemški d z zastavico na vrhu. In te zastavice so bile istinito divne! Kakor kaka bela planjava z malimi šotori in na njih rudeče zastavice (gospod solicator je pisal najrajši z rudečo tinto), je bila pola, ko jo je odložil. To je bilo na njem izrednega, drugega nič, zato ga ne omenim nikdar več.

In ko sem tako opazoval gospoda solicatorja in se prepričal, da ni vreden pisateljskega črnila, prihajal mi je vedno bolj pogosto na um gospod Gorečnik iz prejšnje pisarne. To je bil čisto drugačen človek. Vedno je bil dober z menoj in celo ljubimska pisma mi je pustil pisati na šefove pole. Bil sem sicer

jako diplomatičen, kajti pisem na svojo ljubico nisem nikdar naslavljal: „Sladko moje dete!“ ali kaj enakega, ampak vedno le: „Utok“, „Priziv“, „Revizija“ i. t. d., toda enkrat, ko sem ravno dovršil enega izmed teh listov, se je slučajno sklonil nad moje pisanje in sprevidel takoj, da se gospodom dvornim svetnikom na najvišji sodnji ne pošilja na koncu „tisoč poljubov“. No, bil je diskreten in molčal je. Samo enkrat, ko je bil ravno prečital nekaj mojih prvencev, mi je rekel v jezi „pesnikun“, česar mu pa nisem vzel za zlo, ker je bila njegova drastična, dasi nenameravana kritika opravičena in drugič me je nazval „liričnega jurista“, česar mu pa tudi nisem zameril, ker je bilo duhovito.

Tak je bil in zdel se mi je vreden, da ga ovekovečim. Tega mnenja je bil tudi sam, kakor mi je enkrat zatrdil, češ, da je zanimiv značaj. Predvčeraj sem ga srečal in mu kot lojalen človek takoj naznanil, da bo junak moje nove povesti. Videl sem, da sem ga presenetil, a ob enem tudi zelo razveselil.

„Kako vlogo mi boste pa dali, no?“ je pozvedoval z nasmehom, kakor bi hotel reči: to vprašujem le tako zaradi lepšega; meni sploh ni mogoče dati vloge, razun posebno imenitne.

„Stvar je taka!“ sem začel počasi. „Te dni sem pregledoval nekatere naše liste zadnjih let in naletel tudi na razne kritike. V teh kritikah stoji, da pisatelji čisto hudo greše, ker hočejo pogosto sami govoriti s svojimi čitatelji o različnih idejah in nazorih. To je napačno! Pisatelj se ne sme siliti v ospredje nikdar, dovoljeno mu je edino, da polaga svoje misli svojim osebam v usta. Dalje, naj se pisatelji skrbno pazijo, da ne zabredejo v kako poetično opisovanje in slikanje narave, ker vse to, da je nepotrebna navlaka. Da vam odkrito povem, gospod Gorečnik, jaz sam vsega tega ne umem in ne priznavam. Vraga, kdo pa je

rekel, da moram jaz dati vso svojo duhovitost drugim ljudem, da se potem šopirijo z njo po mojih delih! Tisto „nepotrebno navlako“ naj pa oni, ki mu ne ugaja, pusti! No, pa naj bo, kakor hoče, kritiki so kritiki, in pisatelji moramo ž njimi računati, ako hočemo priti do slave, brez katere nismo nič. Zato hočem spisati to novo svoje delo popolnoma po teh nasvetih. Kakor veste, gospod Gorečnik, sem jaz jako duhovit človek, in marsikaka ženijalna mi švigne skozi možgane. Vse to prepustim v povesti vam, kajti jaz skozi vsa tri leta, skozi katera se vrši dejanje, ne izpregovorim trdovratno niti ene besedice. Kaka zavidanja vredna usoda vam je namenjena, koliko globoke modrosti pojde iz vaših ust med naš mili narod, koliko bliskov iz vaše glave bo čistilo naše ozračje in bistrilo duše našim ljudem! In ljudje bodo gledali za vami, pa porečejo: „Viš ga, škrate, kdo bi bil mislil, da ima ta navidezno bedasti človek takih za ušesom!“ Toda o naravi nobene, gospod Gorečnik!“

Solicitator je postal nekam zamišljen. Čuk! niti navdušen ni!

„In kaj se zgodi v vaši povesti vse z mano?“ je vprašal z negotovim glasom po kratkem molku.

„Vi se zaljubite v lepo, a ubogo dekle. Trla bo vas revščina, žena se vam seveda izneveri, umirali boste sramote in lakote, slednjič postanete pijanec in prav na koncu povesti se obesite.“

Glava se mu je sklonila še niže.

„In če bi jaz ne maral biti vaš junak?“ me je vprašal boječe. Ha, nekdam sem stal jaz pred tabo tako, zdaj pa ti trepečeš pred menoj! sem si mislil. Ha, kako krasno je biti pisatelj!

„Kaj, če bi ne marali biti moj junak?“ sem vzrohnel. „Kdo vas pa vpraša? Mislite, da pustim radi vas celo povest. Ako boste pametni, spijeva skupaj kak litrček sladke rebulje, ako nočete mi je

pa tudi vse eno! Še prositi bi vas moral človek, ali sprejmete to veliko čast!“

Podal sem mu vkljub temu, da sem ga zaničeval, mecensko-prijazno svojo roko ter odšel.

Danes pa sem dobil od njega pismo, in zato mi je srce težko in zato moram potožiti svojo bol vam, moje ljube bravke in ljubi bralci.

Pismo slove:

„Velecenjeni gospod!

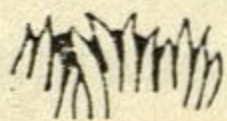
Kakor tolovaj mirnega potnika ste me napadli na ulici in mi hoteli vsiliti vlogo svojega junaka. In kako vlogo! Gospod, jaz sem praktičen človek, ki zna ceniti denar in se nikdar ne poroči z dekletom, ki nima dote. In taka, da bi me še sleparila z drugimi! To se more zgoditi le kakemu bedastemu pesniku!“ (Dobro me je švrknil!) „In kar tri leta zaporedoma, naj Vam govorim o Vaši filozofiji in Vaših idejah, o stvareh, katerih pameten človek nikdar ne bo zahteval od mene, da naj jih umem in celo govorim o njih. Jaz moram hoditi v pisarno, ako hočem živeti, ne pa mesto Vas žlobudrati stvari, za katere se nikdar nisem brigal. O naravi bi že še rekel kako, občutljiv človek sem, toda o tem radi onih prokletih kritikov, ki so Vam zmešali glavo, seveda „nobene besede“! In kako postanem jaz pijanec? Ali ste mi Vi že kdaj kaj plačali? Jaz Vam pač, in takrat ste bili tako sladki kakor se sploh radi prodajate za pol litra vina in sleparite potem ljudi, kakor da take plačevalce bogve kako cenite „le radi njih samih“. Ali ste me Vi sploh že kdaj videli pijanega? To je grdo opravljanje, in ako potem stradam, ste temu Vi krivi, ki me spravljate ob dobro mnenje pri šefih, kateri takega človeka seveda ne marajo, kakor ne marajo ljudi, ki pišejo med uradnimi

urami zaljubljena pisma.“ (Zopet ena!) „In ko me spravite v nesrečo, kaj mi dajate za plačilo, da ste me zlorabljali cela tri leta? Obesite me . . . Hvala lepa za tako življenje! Ako me res ne čaka drugega, nego do smrti po treh letih edino le žalost in stradanje in na zadnje še vrvica, si raje prihranim še ta tri leta in storim že danes, kar bi imel storiti vsled Vaše dobrodušnosti še le takrat!

Ko dobite ta list, me ni več med živimi. Vi me imate na vesti, Vi in oni trikrat prokleti kritiki! Prokleti trikrat i Vi! V meni izgubi narod vrlega domoljuba! Ali nisem bil jaz oni, ki je pri vsaki priliki pobiral radodarne prispevke za narodne namene? Ali sem se kdaj brigal za kisle obraze, ko sem hodil s krožnikom od mize do mize, ali nisem radovoljno požiral vseh onih zbadljivih opazk, da „človek ni že nikjer več varen pred temi vsiljivimi narodnimi berači“, ali nisem imel o vsaki mogoči priliki svojega navduševalnega govora? Vse to izgubi narod v meni vsled Vas! Moja kri naj pride nad Vas in Vaše otroke!“

Vidite, to se mi je zgodilo danes, in zato mi je pal mrak v srce. Po vsem mestu gre že govorica, da se je obesil gospod Gorečnik, in kdo da je kriv njegove smrti. Koliko sramote za-me! In z lepo povestjo je proč, kajti kaj bo povest brez glavnega junaka!

Toda to sem si zapomnil! . . . Ne ostane mi torej drugega, kakor da zinem tudi sam včasih kako vmes. Med tem se moji junaki lahko malo oddahnejo, da se mi ne zaduši kateri sredi povesti . . .

I.

Kornelija je sedela sama v lopici ob kraju pestro cvetočega vrta. Včasih se ji je obrnilo veliko, temno-modro oko počasi ven na tiho, jedva vidno vzvalovljeno morje, včasih je spremljal njen sanjajoči pogled nezavestno po beli, malo prašni cesti hitečega pasanta, dokler se ni skrila za drevesi; potem pa je zopet sklonila kostanjevolaso, nežno glavico in gledala v enomer svoj mali čeveljček, in beli prstki so ji mehanično trgali drobno stebelce, ki je sililo izmed bujnega, vso lopico preprezajočega zelenja skozi lesene preke čez nizki stol ob kameniti mizici.

Ali ji je bilo res tega treba? To ima zdaj za svojo radovednost! In vendar se je moralo enkrat zgoditi! Ali naj osemnajstletno dekle res še vedno veruje tisto o štorklji? Ali naj se res še vedno smeši o vsaki priliki? Tista neumna opazka včeraj v družbi! Prav dobro je videla, kako je spravila vse v zadrego ž njo, kako so se obrnile vse oči začudene v njo,

kakor bi hotele reči: ali je mogoče, da si še tak otrok ali pa se le delaš? Da, da se le dela tako, bi utegnil kdo misliti! In ako tudi ne, kak mučen molk bi bil nastal, da ni bilo zraven Riharda, ki zna vedno vse popraviti! In tisti odgovor, ki ga ji je dal, — kakor odgovarjamo otroku, ki vpraša, česar mu ni treba vedeti! In gospa Cvetkova se je nasmehnila tako pomilovalno. Ona lahko, ki je že dva meseca poročena! Zdaj ji je vse še le prav jasno, ko ve, kaj je na tem. Zato pa je bilo tudi dobro, da je vprašala Julko. Kake oči je imela takrat Julka! „Oprostite gospodična, toda vam se vidi, da ste prišli še le letos iz samostana! Za božjo voljo, v vaših letih so dekleta že matere in če niso . . . Veste kaj, to pa res ni nič! Ko sem imela jaz osemnajst let! Ne zamerite, — ampak tak otrok!“

In potem je sedla Julka k nji . . . sinoči je bilo na klopici zadaj za vilo . . . in začela ji je pripovedovati . . . Ako bi ne bilo tako temno, bi bila gotovo zbežala. Saj je hotela še tako večkrat vstati, toda nekaj jo je držalo kakor pribito poleg sobarice. Drhtela je, dasi je bil tako topel večer in si skrivala obraz v dlani . . . In kako je pripovedovala Julka! Ali ni mogla vprašati raje koga, ki bi ne bil govoril tako . . . tako čudno . . . Dobro je čutila, kako se je pomikala sobarica za njo, ko se je ona nekoliko odmikala . . . Bala se je te ženske, vstrašila se je, ko se je ozrla za hip v njene črne, žareče oči, a proč ni mogla . . . Trepetala je bolj in bolj, in udje so ji postajali težki, leni, in vendar jo je prešinjala

neka čudna, vroča slast . . . Še le takrat, ko je izgovorila sobarica ono grdo besedo, jo je kar vrglo kvišku in zbežala je v svojo sobo in zapahnila vrata za seboj . . .

Vrgla se je na posteljo in zaihtela . . . Nekaj lepega, snežnobelega je ostalo zunaj v grdi, črni noči . . . Njen čisti angel varuh plaka zunaj v temini, ki je požrla njeno nedolžnost, in zlobni duhovi se krohočejo po njenih belih stezicah v tistem parku in plešejo svoje brezstidne plese tam zunaj ob njeni klopici . . . O Bog, o Bog! . . .

In brezmejen stud ji je zavalovel čez dušo. To je torej tista skrivnost! To so tisti izpiti, blede obrazi! To so tiste ženske, ki se potikajo zvečer po ulicah s pogledi, ki se jih je bala, še ko jih ni umela . . . Vse gnusno, vse ostudno . . . Vse njene prijateljice, ki so se že poročile, vse enake? . . . Ali je mogoče? . . . In on, Rihard, da bi bil tak? Ne, on gotovo ne, on ne sme, on ne more biti, kakor so drugi . . . on njen ponosni, blagi, plemeniti izvoljenec, njen bog. In njena brata? Julij? Dà, on je tako brezčuten, surov, on morda, toda njen Viktor nikdar. Samo da Rihard in Viktor nista, pa naj bo vse, kakor hoče . . . In če bi le bilo res? „Vsi, prav vsi možki in skoro vse ženske! In zakaj tudi ne!“ je rekla Julka. Jokala je in proklinjala je to žensko. Ali je ni mogla posvariti, ali je ni mogla tudi ona nalagati, kakor so jo drugi, ki so ji bili dobri! . . . Zakaj, moj Bog, zakaj ji je vzela njeno nedolžnost, zakaj jo je zastrupila s temi grdimi besedami! . . .

„Vsi, vsi možki! In zakaj tudi ne!“ In zakaj tudi ne? Fej! . . . Pokleknila je ihteč pred Marijino podobo in naslonila vroče čelo na klečalnik in molila, da bi njen Rihard ne bil med onimi. Obrnila je oči zaupljivo v Prečisto in jih plaho povabila. „Ti, Ti si tako brezmadežna, a jaz“ . . . je zaplakala še krčevitejše.

Plakala in molila in trpela je vso noč, in še le proti jutru jo je premagal sen. Gnusen hudič ji je trgal belo obleko s telesa, in zbudila se je brezmejnega studa in sramovanja . . . Še le drugi sen ji je dal nekaj miru.

Zbudila se je nekoliko mirnejša, toda bolela jo je glava, in duša ji je bila še vedno vsa zbegana. Julke niti ogovorila ni. Gnusila se ji je in večkrat ji je hotela reči, naj zapusti hišo za vedno, a vsakrat ji je zmanjkalo poguma.

Sobarica jo je opazovala sprva vsa začudena. Bilo ji je neprijetno, da je govorila „s takim otrokom“, „o takih stvareh“, za hipe se ji je vsiljevalo tiho spoštovanje pred to nedolžnostjo, mehki spomini na ono davno dobo, ko je bila ona še sama taka, toda takoj je zopet začutila zlobno veselje, da je potegnila to dušo bliže sebi, delo ji je dobro, da ji ta nedolžnost ne bo več vsiljevala tako neprestano misli o njeni lastni propalosti. „Eh, kaj! Bog ve, še kaka boš, če se prav delaš tako!“ se je nasmihala, a njeni cinični nasmehi, so bili le včasih res cinični, pa so zopet postali prisiljeni, nenaravni. Težko je čakala, da bi jo Kornelija spet nagovorila.

Pri kosilu je bila Kornelija nenavadno tiha.

Julij se ni brigal zanjo, kakor nikdar. Čital je med jedjo svoje časopise in le redko spregovoril kako navadno besedo.

Tudi Viktor je molčal. Ogovoril jo je parkrat a ko je videl, da se ji noče kramljati, je zopet umolknil. Še le, ko si je prižigal že smodko po obedu, ji je zopet pripomnil: „Ti Nela, škoda, da danes nismo imeli rib! Včasih se nama ljubi govoriti, pa imamo ravno ribe. In kadar je človek ribe, mora radi iglic molčati. No, danes smo itak molčali!“ se je nasmehnil.

„Oprosti mi Viktor, toda danes me res tako boli glava!“ se je opravičevala in mu gladila mehke lase.

„Lezi nekoliko Nelica, da ti odleže!“ ji je prigovarjal brat ljubeznivo.

Julij je vstal.

„Danes si pa duhovit! Skoraj, kakor tvoj genijalni prijatelj Rihard! No, in zdaj bosta imela svoje sentimentalne momente. Servus!“

Z ironičnim nasmehom je odšel. Nela in Viktor se niti ozrla nista za njim. Vajena sta bila od vedno njegovega zbadanja. Na ta način edino je kdaj spregovoril z njima. Preziral ju je, kakor je preziral vse okrog sebe.

Viktor je šel v svojo sobo delat, Kornelija pa je vzela knjigo in odšla v lopico na vrtu pred vilo.

Bolj in bolj se ji je vračal mir, in že nekam težko je umela svojo sinočnjo vznemirjenost. Pač se ji je zdaj pa zdaj vzbudil sinočnji gnus, zdaj pa zdaj je še obžalovala svojo radovednost, a potolažila se je takoj zopet, da je bilo dekletu v njenih letih neobhodno potrebno izvedeti, kar je izvedela.

Ko je opravila popoldne svoje posle, vrnila se je proti večeru zopet v lopo. Dala je Julki nekatere ukaze, ki jih je sobarica izvršila s posebno točnostjo. Pogledati je pa Kornelija še vedno ni mogla in od-dahnila se je kakor olajšana, ko je bila zopet sama na vrtu.

Čitati se ji še vedno ni dalo. Imela je preveč opraviti s seboj, da bi jo bila zanimala sreča in ne-sreča drugih ljudi. Tudi morje danes ni moglo stalno izvabiti njenih pogledov nase. Preveč je še valovelo in kipelo v njej sami. Zato ji je bila glavica povešena, in oči sanjavo uprte v njen mali čeveljček, ne da bi ga videle.

— Odločno je stresnila z glavo. Naj bo kar hoče, kar je, to je! Naj bo tudi ves svet umazan in ostuden, njej je dovolj, ako ji ostaneta Rihard in Viktor. Najbolje je, da vpraša zvečer še enkrat Julko, kaj da sodi o Rihardu. Gotovo ji poreče, da je on popolnoma drugačen človek, kakor vsi drugi, in pomirjena bo.

In vendar se je danes nekam bala Rihardovega poseta. Ali bo neki mogla biti tako prostodušna ž njim, kakor običajno? In ako upre svoje presunljive oči v njo, ali ne spozna v njej neke izpremembe? Zdelo se ji je vedno, da zna on brati vsakemu človeku naravnost iz duše. In ona ni več tako čista, tako nedolžna, kakor včeraj, in on to gotovo zapazi . . .

II.

Kornelija se je zdrznila, ko je začula njegov sonorni glas. Pogledala je skozi zelenje. Z leve sem

od zaliva so prihajali Rihard, Viktor in še neki njej neznan gospod.

Ustavili so se nedaleč od nje, toda njih pogovora ni mogla slišati. Videla je samo okrog Rihardovih ustnic oni njej znani čudni nasmeh, ki ga je imel vedno, kadar je koga „vlekel“, kakor se je izražal. S tem nasmehom je govoril on z vsemi, kar jih je ona poznala, razun z Viktorjem in še z dvema gospodoma, ki pa nista zahajala k njim. Čutila je, da smatra Rihard vse te ljudi globoko pod sabo, in se mu zato ne da ž njimi resno govoriti. Samo kadar je govoril ž njo, je bil njegov nasmeh popolnoma drugačen, dobrohoten, poln milobe, in kadar sta si stala nasproti z Julijem, je bilo v njem nekaj, česar jo je bilo strah. Viktor ji je rekel nekda: „Kadar govori Rihard z ljudmi, ki jih ceni, ni na njegovem obrazu nič drugega, nego topla, blagodejna odkritosrčnost in prijateljstvo, v družbi z vsemi drugimi se mu prikaže okrog usten nasmeh. Ako govori z ljudmi, ki se mu jih ne ljubi niti prezirati, leži v tem nasmehu nekaj poredno šegetajočega, ako govori s takimi, ki jih prezira, tiči v tem smehu nekaj ostrega, bodečega, v pogovoru z ljudmi, ki jih sovraži, preže v njem strele, ki čakajo, da zmeljejo nasprotnika, le kadar ga vidim s tabo, je v njegovem nasmehu celo solnce mehke, topeče toplote. Toda ta gorki nasmeh, je vendar le nasmeh in ti stremi po tem, da se bo moral umakniti onemu gorkemu izrazu, ki ga ima za ljudi, ki jih ljubi in visoko ceni!“ No, in ona je potem povedala Rihardu pod obljubo, da je ne izda bratu, kaj ji je

Viktor rekel o njegovih nasmehih in prosila ga, naj se v pogovoru z njo ne smehlja, ker meni Viktor, da bi jo potem bolj cenil, ako bo na njegovem obrazu oni gorki izraz. Toda Rihard se ji je le veselo zasmel in jo poljubil. „Ti otrok ti!“ ji je rekel, a smehljal se je potem ravno tako, kakor prej. Potožila je to Viktorju in mu priznala, da je povedala Rihardu, kaj da je on rekel o njegovih nasmehih. Tudi Viktor se je zasmel, potem pa jo je poučil, kaj je on pravzaprav mislil s svojimi besedami. Kako jo je bilo sram, za kako neumno jo je moral Rihard imeti! Zdaj pač razume tisti njegov nasmeh, a truditi se hoče resno, da bo govoril z njo tako, kakor z Viktorjem. Ta Viktor mora biti pa res duhovit človek, da ga Rihard tako ceni! Že zato ga je brezmejno spoštovala in ljubila.

Tega ubogega gospoda pa Rihard gotovo prav brezusmiljeno obdeluje, tako prezirljivo se smehlja in tako dobre volje je videti, si je mislila. In Rihard je vedno dobre volje, kadar dobi tako žrtev. In Viktor se tudi smehlja tako tiho, zadovoljno, kakor ima navado, kadar Rihard iz koga norce brije. Viktor ji je rekel, da nikdar tako ne uživa, kakor v takih trenutkih. „Nobene ne rečem!“ ji je dejal. „Ako pa vidim, da bi znal tak revež zapaziti, kam ga Rihard pravzaprav tira, pa naredim resen obraz in rečem kako pametno. Tako se mi zdi, kakor da vrne kak priganjač zajca, ki jo je hotel že popihati, zopet lovcu pred puško!“ Taka dva poredneža sta ta Rihard in Viktor! No, in njej je včasih tudi ugajalo v taki družbi, ako

ni bil Rihard že preneusmiljen, toda s tem gospodom bi vendar ne smela delati tako. Tako lep je in tako eleganten! Ravno bogve kako neumen tudi ni videti, njegov obraz ni tako zadovoljen, kakor so bili obrazi onih ljudi, ki Rihardovih puščic niso čutili, ker so imeli pretrdo kožo, njegov obraz je celo zelo temen. Najbrže si samo pomagati ne zna. Kdo bi pa tudi prišel vekom takemu jeziku, kakor ga ima Rihard!

Nekaj, kakor usmiljenje je začutila Kornelija do lepega neznanca in prvič neko nevoljo do Riharda. Ali res ne more pustiti nobenega človeka pri miru? Zato pa ima tudi toliko sovražnikov!

Trojica je začela korakati počasi dalje. Neznanec v sredi, Rihard na desni, Viktor na levi.

*

Dobili so se popoldne v kavarni. Egon pl. Plesich je služil prej na Kranjskem, zdaj pa je prišel k namestništvu v Trst, „tukajšnje življenje študirat“, kakor je rekel. Odšli so nekoliko na izprehod in zdaj so se vračali.

Po nekaterih korakih so se zopet ustavili. Kornelija je videla, kako so se ozrli na vilo in zdelo se ji je, kakor da iščejo Rihardove oči njo. Vstala je hitro in stopila na stol, pa pogledala čez ograjo. Gospodje so jo pozdravili. Kornelija je videla, kako je ostal neznančev pogled dolgo časa na njej. Potem so stopali zopet dalje. Še enkrat se je ozrl tuji gospod.

„Krasno dekle!“ je vskliknil pl. Plesich vesel, da je lahko spremenil pogovor, kajti Rihard je začel ravno

občudovati njegove rokovice, katere je imel nataknjene, dasi solnce niti najnežnejši polti ni bilo več nevarno.

„Moja sestra!“ je rekel Viktor kratko.

„Tvoja sestra? In ta lepa vila je vaša? A, a, a!“ je kimal Plesich.

„Imenitna punica, Plesich! Viktor ali mu jo daš? Plemenito sestro dobiš!“ se je norčeval Rihard.

„Eh, jaz pridem itak vedno prepozno!“

„Ti ne moreš priti nikdar prepozno!“ se mu je poklonil Rihard.

„Čuj Viktor!“ se je obrnil Plesich do njega, kakor da ni slišal Rihardove opazke. „Jaz sem sedaj popolnoma sam v Trstu. „Ali bi mi ne dovolil, da te kdaj posetim? Jaz sem vaje družabnega življenja in menda ti ne bom nadležen?“

„Nasprotno! Pridi jutri koj po kosilu! Ob treh imam jaz že šolo, a do takrat se lahko kaj pomenimo“, je odgovoril Viktor, a videlo se mu je, da ni posebno vzradoščen. „In ti, Rihard, prideš še le podnoč?“

„Jaz sem do šeste v bolnišnici!“ je odgovoril Rihard.

„A propos! kdaj pa kosite?“ je vprašal Plesich Viktorja.

„Po stari domači šegi o poldne!“

„O poldne že? Dobro! Pridem!“

„Kdaj diniraš pa ti?“ ga je vprašal Rihard. „Šele ob dveh, kakor na Dunaju?“

„V naši familiji smo vedno ob dveh. Moj želodec je konservativen, čemu bi izpreminjal?“

„Prav praviš! Za teh par let, ki ti še manjkajo do dvornega svetnika se res ne izplača. Dvornim

svetnikom se pač ne spodobi jesti, kakor drugi ljudje!“ je pristavil Rihard svečano.

Sovražen pogled je švignil iz Plesichevih oči na Riharda.

„Tvoj jezik je še vedno stari!“ se je nasmehnil kislo.

„Kakor tvoj želodec! Kar na človeku tvori individualnost, se nikdar ne izpremeni!“

„Ako bi bil pa jutri jaz kakorkoli zadržan, človek mora biti vedno pripravljen na vse!“ je nadaljeval Plesich in videlo se mu je, kako težko je požiral te Rihardove opazke, kar je pa vendar raje storil, nego da bi reagiral, ker je vedel, da bi dobil le novo pljusko. „Ako bi bil jutri zadržan, piši mi, kdaj te drugače ne motim. Evo ti mojega naslova!“

Podal je Viktorju posetnico, in Rihard se je slučajno ozrl nanjo.

„Kaj, Plesich? Egon pl. Plesich?“ se je zavzel, in žile na sencih so mu zarudele. „Ali nisi bil še na univerzi pošten slovenski Plesič?“

Plesich je prišel v zadrego.

„Plesič ni pravilno, se mi zdi!“ je odgovoril skoraj jecljaje. „Slavni slavist Miklosich se je pisal tudi . . .“

„No, dà, imata z Miklosichem vsaj enake konce!“ ga je ustavil Rihard mirno, kakor da se mu zdi škoda vsakega razburjenja pri takem človeku, in ironični nasmeh mu je zopet zatrepetal okrog usten.

„Naša familija“ . . . je nadaljeval Plesich, kakor da ga je vendar malo sram, da je videl Rihard njegovo posetnico in da čuti potrebo, kako bi se opravičil.

„Kaj vaša familija!“ je vsplamtel zopet Rihard. „Vraga se je tvoj ded, pošten gorenjski kmet brigal za Miklosicha in njegov ch. Vsaj ne . . .“

„Jaz se s teboj ne bom prepiral!“ ga je prekinil Plesich, in glas mu je drhtel srda. „Tebi sploh nisem odgovoren, kako se pišem in nikomur drugemu tudi ne! Z Bogom!“

Podal je svojo sedaj slečeno, belo, skrbno negovano roko z dolgimi nohti najprej Viktorju in potem tudi Rihardu, ki mu jo je stisnil krepko.

Plesich je odhitel z elastičnimi koraki, ki so imeli pa vendar nekaj sličnosti s skakljajočo hojo čilih, spočitih konj. Rihard in Viktor sta se obrnila nazaj proti vili.

„Zdi se mi, da sem se zadel ob njegove kremplje. Takim marionetam človek še roke ne more dati!“ je spregovoril prvi Rihard ter si gledal dlan, na kateri je bila res mala zarezica. „Ali si jo videl šlevo? Še svojim poštenim pradedom pači pošteno ime! Familija, familija!“ je oponašal Plesicha.

„Nekoliko preveč ga pa tudi ti pritiskaš! Pomisli, da se nismo videli cela tri leta, ti ga pa vihaš, prav kakor si ga na univerzi!“ je pripomnil Viktor.

Rihard se je ustavil in ga pogledal.

„Povej mi ti človek, ali se ti take karikature ne gnusijo?“

„Gotovo! Meni se gnusijo skoro vsi tisti ljudje, ki se gnusijo tebi. Toda, oprosti, da se izrazim malo krepko . . .“

„Prosim, prosim!“ se je nasmehljajal Rihard. „Krepkih stvari se nikdar ne bojim!“

Tudi Viktor se je nasmehnil.

„Torej, da povem krepko: razlika med nama je proti takim ljudem le ta, da jaz pljunek, ki ga imam v ustih raje požrem, ti pa ga zalučiš onemu naravnost v obraz.“

„Dobro, jako dobro! Toda jaz ne bom požiral, ker se mi zdi škoda mojega želodca, dasi ni tako aristokratski, kakor je oni gospoda Egona pl. Plesicha, drugič pa jaz ne morem prav ničesar za to, ako so skoro vsi obrazi okrog mene sami pljuvalniki!“

Viktor se je nasmehnil.

„Tebi je torej Plesich posebno zopern?“ je vprašal po kratkem molku.

„Posebno, prav posebno!“

„Moja simpatija tudi ni, a zdi se mi vkljub vsej omejenosti dober človek!“

„Potem se dvojno motiš!“ je odgovoril Rihard, in videlo se mu je, da je svoje stvari gotov. „Prvič Plesich nikakor ni tako neumen, kakor bi kdo mislil, celo jako navihan človek je, kadar se gre za lastne koristi, drugič pa glede na tvojo sodbo o njegovi dobroti ne morem biti istega mnjenja, ker se mi vidi ta človek popolnoma sebičen. Morda, da se mu včasih srce tudi docela stopi samega usmiljenja, a ruvati se ž njim za košček kruha, bi se ne hotel niti jaz, ki imam drugače krepke pesti, ker bi se bal, da se mi izvije za hrbet in me tam rani z zastrupljenim orožjem. Taki ljudje so kakor psi. Biješ ga lahko, kakor ga hočeš, samo zvijal se bo in cvilil, a poskusi mu vzeti kos mesa iz gobca, in takoj se zakadi vate!“

Viktor je molčal. Zdelo se mu je, da pred tremi leti, ko je občeval s Plesichem, še ni bil zmožen samostojno soditi, zato ga je hotel sedaj opazovati in študirati. Preveč je tudi cenil Rihardovo mnenje, da bi si bil upal ugovarjati, predno se je na svoje oči prepričal, v koliko je vtemeljeno.

Prijatelja sta prišla do vile.

III.

„Kje je gospodična Nela?“ je vstavil Rihard Julko, ki je hotela mimo njega v hišo.

„V lopi menda, gospod doktor!“ je odgovorila in ga pogledala s poželjivimi očmi.

Viktor je rekel, da odloži klobuk v svoji sobi, zato je odšel Rihard sam v lopo.

Kornelija ni slišala njegovega prihoda. Zarudela mu je dala svojo roko. Rihard jo je poljubil na ustnice in jo še le potem pazljivo pogledal.

„Kaj pa ti je, Nelica?“ jo je vprašal začuden, ko je videl njeno zmedenost.

„Glava me boli ves dan. Že Viktor je rekel, da sem danes dolgočasna! Kako imaš že zopet klobuk!“ je hitela, da bi obrnila pogovor na kaj drugega in mu potisnila klobuk bolj nazaj, kakor je njej ugajalo.

Viktor je vstopil in sedel na stol.

„Kdo je bil tisti gospod, ki je bil z vama?“ je vprašala Nela in se spustila poleg Riharda.

„To je bil sam gospod Egon plemeniti Plesich s ch na koncu, sin c. kr. dvornega svetnika neplemenito

rojenega Jožefa plemenitega Plesiča, sedaj koncipist pri visokem namestništvu v Trstu!“ je deklamoval Rihard patetično. „Na vseučilišču je bila Viktorju in meni visoka čast, občevati z bodočim gospodom dvornim svetnikom!“

„Ti ubogi Lojzek, kako se ti je prikupil, Rihard!“ se je zasmel Viktor.

„Lojzek? Zakaj Lojzek? Ali nisi rekel Egon!“ je poizvedovala Kornelija.

Prijatelja sta se zasmejala.

„Veš, tako smo mu pravili na univerzi!“ ji je pojasnil Viktor.

„Zakaj pa? Zakaj ravno Lojzek?“

„Hm, zato . . . zato, ker je bil tako pridkan,“ se je smehljal Viktor malo v zadregi. „Zato, ker je bil drugačen, kakor mi. Ker . . . no, ker ni delal vseh tistih neumnosti, kakor mi.“

„Ampak lep je vsaj, zelo lep!“ je rekla Nela, ne da bi si mogla prav razlagati, zakaj se ona dva smejeta.

„Lep?“ je vprašal Rihard zategnjeno. „Viktor, ali se zdi tebi Plesich lep?“

„Meni? O tem pa res pri njem nisem nikdar premišljeval. Ne, meni njegov obraz ne ugaja!“ je pristavil odločno.

„Lep! Kaj se pravi to lep?“ je začel Rihard malo razburjeno. Jezilo ga je vedno, ne da se je sam popolnoma tega zavedal, kadar je bila nevesta drugega mnenja, kakor on, tudi če ni ugovarjala. „Lep je možki, ki je prvič lepo vraščen, drugič pa, ki ima v

obrazu nekaj individualnega, neko krepko, svojo potezo. Zato more biti lep, zanimiv edino le inteligen ten mož, ki se mu odseva duša na obrazu. Plesicheva lepota je lepota onih voščenih gigrlov, ki stoje po manufakturnih izložbah. Pravilen nos, belo čelo in lice, lepa brada, kodrasti lasje, a duše nikjer!“

V Neli se je dvignil upor. Ali se mora res v vsem klanjati svojemu zaročencu? Kakor kekega otroka jo tako od strani ošteje. Njej je Plesich ugajal, kaj njej mar, ako je on zopet drugega mnenja, kakor ona!

„Meni vsaj ugaja e basta!“ je vskliknila trmasto, toda zadnje besede so se ji že zamajale. Bala se je vedno njegove, kakor se ji je zdelo, silovite odločnosti, in čudila se je sama sebi, da se mu upa ugovarjati.

Rihard je umaknil desnico, ki jo je imel rahlo ovito okrog njenega pasu, in oko mu je za hip vsplamtelo. Toda nasmehnil se je koj na to ironično in se zleknil leno na stolu nazaj.

„No, saj je tudi na Dunaju mnogim ugajal. Tiste plitve punice, ki so stanovale v istem nadstropju z nama, so bile vanj kar zatelebane,“ je rekel počasi, proti Viktorju obrnjen.

Nelo je zapeklo. Čutila je že davno, da jo ima za plitvo žensko in da se sklanja k njej le kakor kak usmiljen, brezkončno prizanesljiv bog, toda tako jasno ji tega ni povedal še nikdar, ker se mu ni upala še nikdar tako drzno upirati. Zapeklo jo je in ob enem razsrdilo. Ali ni ona res prav nič, da se ji upa kaj takega zabrusiti v obraz! Ali se ne trga zanjo pol mesta radi njene lepote in bogastva, on se pa zato

niti najmanje ne zmeni, kakor da je res priklenjena nanj in ne prosto dekle, ki lahko izbira izmed najboljših mladeničev. Grlo se ji je zadrnilo, ko so ji silile nove uporne besede na dan, bala se je njegovih plamenečih oči, toda neki neukrotljivi ponos in srd sta zmagala in pretrgano, skoraj hripavo je odgovorila:

„Meni pa se zdi, da lahko ugaja tudi globoki, ne samo plitvi ženski!“

„Takih žensk mnenja o njem doslej še nisem slišal!“ je rekel Rihard z glasom, ki se ji je zasadil v srce, kakor oster, ledenomrzel nož. Vstal je. „Sicer danes nimam časa debatirati o Plesichevi lepoti, čaka me boljše in hvaležnejše delo. Z Bogom Viktor!“ se je obrnil najprej proti prijatelju.

Viktorju je bil ta prizor silno mučen. Povspel se je bil do redke objektivnosti. Ako bi se bila sprla s kom njegova pokojna, brezkončno ljubljena mati ali njegov pokojni oče, bil bi zmožen v srcu pritegniti tudi najhujšemu sovražniku svoje družine, ako bi imel slučajno ta prav, in premotila bi ga ne bila ljubezen do svojcev v pravični sodbi. Tu pa je imel pred seboj spor med dvema bitjema, ki ju je na svetu najbolj ljubil. Moral je biti mnenja prijateljevega, a bolelo ga je, da je izrazil svojo sodbo o sestri tako brezobzirno. Res, da je storil Rihard to v razburjenosti in ni tako hudo mislil, kakor govoril, a poznal je prijatelja pre-dobro, da bi ne bil vedel, kako mu pride tudi v jezi le to na usta, kar živi v njegovi duši in naj si bo še tako globoko notri in neznatno. Sestra je bila edino bitje na svetu, o katerega duševnih zmožnostih

ni nikdar premišljeval. Bila mu je sestra, sestra z vso brezkončno poezijo tega imena, in to mu je bilo dovolj. Kaj misli o njej Rihard, ni nikdar mnogo premišljeval. Rihard je bil pač človek, ki je s tem, da je izbral izmed vseh deklet njo za svojo bodočo družico, povedal vsemu svetu dovolj jasno, kaj misli o njej. Čudno ga je torej zbolelo, ko se mu je hipoma zazdelo, da bi utegnil Rihard sestro celo prezirati. Da bi se zdela prijatelju Nela kaj izrednega, si ni nikdar domišljeval, a da jo ceni više, nego vsa druga dekleta, se mu je zdelo samo po sebi umljivo. In težko mu je bilo zdaj, ko je pomislil, da ta prizor ni bil po tem, da bi sestro v prijateljevih očeh povzdignil. Nela se je obnašala otročje-trmasto, neumno. In morda bo Rihard, ki je vaje pri vsakem človeku sklepati iz najmanjših potezic na njegov značaj, izvajal iz teh nepremišljenih njenih besedi najtežje, najdalekosežnejše zaključke! In vendar, če zdaj dobro premisli, Nela nikakor ni plitvo, prazno dekle. V njej je toliko treznega razuma in toliko globokega čustva! Kako jo je pač mogel zadeti sicer fini Rihard s takim krutim očitanjem! V Viktorju se je porajalo nekaj, kakor nezadovoljnost s prijateljem in ob enem tudi nezadovoljnost s sestro, ki se hoče meriti s takim človekom. Sam ni vedel, za koga bi se mu v tem sporu odločilo srce. Da bi se bila sprla sestra s kakim njemu tujim človekom, in bi imel ta prav, postavil bi se bil z razumom na njegovo in srcem na njeno stran. Tu pa je ljubil oba enako, in boj srca z razumom je vedno lažji, ker stojita oba vsak na svojem mestu,

kakor boj srca s srcem samim, ko zašumi in se preplavi vse v človeku . . . Preprečiti tega spora ni mogel, ker je prišel prenenadno in se je izvršil prehitro, da je bil sam nekam omamljen po njem, in ga je Rihard, ko mu je podal desnico, zbudil iz nekake osuple otrplosti. Tačas pa mu je prišla hipoma misel, da je najbolje, ako pusti sestro in prijatelja sama, da se morebiti še spravita, ker je vedel da bi Nela trpela, ako odide Rihard tako.

Vstal je zato naglo, podal prijatelju roko in odšel.

Rihard je stopil k Neli, ponudil ji roko in rekel hladno:

„Do svidenja, Nela!“

Nela se je bila vstrašila svojih zadnjih besedi in verjeti ni prav mogla, da jih je sama izpregovorila. Tudi nje se je oklenilo nekaj, kakor težka omrtvelost in brezpremično je obsedela, ko je on vstal.

Zdaj pa, ko jo je ogovoril, je planila kakor zadeta po koncu in ozrla se mu je plašno v obraz. Od ramena večji kakor ona je stal pred njo, krepek in silen. Strmela je nemo vanj. Tako ga ni gledala še nikdar in nikdar ga ni še tako videla. Dà, to so bile tiste izrazite poteze v obrazu, o katerih je govoril . . . Te presunljive, blesteče, zdaj tako mrzle oči, ta drzno vpognjeni nos, ta ponosna, zdaj tako trda ustna, te dve potezi okrog njih, govoreči o nevpogljivi, železni volji . . . Pred tem človekom mora strepetati in se zgruditi vsaka, prav vsaka ženska in ako bi ga tudi ne ljubila, udati se mu mora vsaka drhteča in hrepeneča, na življenje in smrt, iz samega

strahu pred silno močjo njegove duše, ki govori iz vsake potezice. Vsaka, ako on le hoče! In ta mož je izbral baš njo izmed teh vseh! In ona, šibko, vsakdanje dekle se mu upa ustavljati! „To ti je dečko!“ ji je govoril Viktor o njem, še predno ga je poznala. „To ti je človek in pol, kakor imenujejo take ljudi v Beli Krajini!“ Dà, to je človek in pol in ta človek je njen!

Rihard jo je gledal neprestano. Videl je v njenih očeh, kaj se godi v njeni duši, videl je v teh široko odprtih lepih očeh plameneti lepo, silno, k njemu hrepenečo, pred njim trepetajočo in ugasujočo in zopet kvišku k njemu vspenjajočo se himno svoji vse pokoreči, neodoljivi moči, svoji neomejeni, kraljevi oblasti, veličastvu svoje duše, videl je v teh očeh skromno, boječo, usmiljenja prosečo molitev spokorjenega zemljana k svojemu bogu, ki zaupa v njegovo brezkončno dobroto . . .

Sladko čustvo zadovoljnosti je zaplalo čez njegovo dušo, mogočna prsa so se mu še bolj razširila, in postava se mu je vspela še ponosnejše, in ledeno-hladni obraz se mu je začel tajati pod bajno toploto v njegovem srcu . . .

„No, Nelček!“ ji je šepnil mehko in jo prijel za okroglo, nežno bradico.

Skozi celo telo ji je šinilo kakor električni tok in z nerazumljivim krikom mu je vrgla roke okrog vratu, in ustnice so jo spekle, in vspela se je strastno po njem navzgor, da bi si jih ohladila na njegovih . . .

Za hip se je vzravnal še enkrat, vse telo se mu je zganilo, potem pa jo je stisnil s silno močjo k sebi, da je stokala pod njegovimi poljubi . . .

Spustil se je počasi na stol, in ona se mu je naslonila omamljena na prsi. Gledal je pred se in ona je čutila, kako se mu je roka drhteč ovila nje-nega pasu.

Solnce se je pogrezalo počasi v morje, in tiho valovje je plamenelo v rudečih, vse tja ven razlitih ognjih . . .

Nela se je ozrla na Riharda. Oko mu je počivalo nepremično na tej krasoti, niti trenil ni.

Rahlo mu je naslonila glavico na rame. Zdelo se ji je, da se razliva tisto, kar se godi zdaj v njem, tiho in veličastno tudi v njeno dušo, da gleda ona sama z njegovimi očmi v ta bajni čar, da čuti z njegovo dušo to lepoto . . . „V takih trenutkih sem kakor otrok,“ ji je rekel nekdanj, ko sta gledala sama solnčni zaton . . . In ona je čutila, da je zdaj otrok in ljubila ga je v takih hipih brezkončno, ker se ga otroka čisto nič ni bala, ker je čutila, da mu je zdaj najbliže . . .

Solnce je zašlo, in tihi vetrički so se priplazili od nekod in rahlo so se dobrikali okrog lica in komaj slišno so se igrali z nežnimi lističi. Toda postajali so bolj in bolj objestni in prešerni in vsiljivi in začeli so trgati oslabelejše listje in se poditi ž njim po zraku. Morje je postalo temno, črno . . .

Rihard je vstal.

„Hladno je, in takega nočnega morja, ko še ni zvezd v njem, nimam rad. Čas je že da odrinem. Še en lep poljubček!“

Gledala je za njim, ko je odhajal mimo ograje proti mestu s klobukom v roki in na lahko upognjeno glavo.

Za hip ji je zopet prišla grda misel o tem, kar ji je povedala sinoči Julka. Ne, on ni, to ni mogoče! Kar Julko povprašam, pa mi poreče, da on ni tak.

Polglasno je zapela veselo pesmico in odhitela v hišo.

IV.

Kornelija je imela zopet težko, prečuto in pre-jokano noč za seboj, in obrazek ji je bi danes ne-navadno bled.

Julki so sinoči kar oči zableščale, ko je napeljala Kornelija boječe pogovor tja, kjer ste ga predsinočnem pustile. Aha, si je mislila, torej ni jezna name in tudi ta svetnica rada sliši kaj enakega. Kakor skoro vsi moralično docela sprijeni ljudje, je občutila tudi ona neko posebno naslado na opolzlih pogovorih in veselila se je že na vse ono, o čemur se bo lahko odslej pomenkovala s Kornelijo.

No, spoznala je takoj, da se je zmotila. Korneliji ni bilo za take vrste pikantnosti, želela je vedeti edino, kako sodi ona v teh stvareh o Rihardu. To je torej, kar te vznemirja, si je mislila, in v njej se je zbudilo divje veselje, sama skoraj ni vedela zakaj. Zaljubila se je bila v Riharda tudi ona sama. Ne, ni bila tako

neumna, da bi bila pričakovala, naj pusti radi nje Kornelijo, tega si niti želela ni, a dala bi bila vse, kar je imela, za nekaj ur ob strani tega moža. Videla je, da ume njene vse nudeče poglede, kadar ga je srečala, toda on je šel vselej s ponosnimi koraki in ironično-odklonljivim nasmehom mimo nje. Poželenje in sovraštvo se je borilo v njej. Ono, kar je čutila, ko ga je videla z gospodično, ni bilo ljubosumnost in nje ni sovražila, toda njega, ki jo je zametoval, preziral, njega je sovražila in vendar vedno bolj divje hrepenela po njem . . .

In zdaj jo je vprašala Kornelija o njem. Čutila je samo temno v sebi, da mu mora škodovati, in zazdela se ji je tudi Kornelija zdaj prvič rivalinja, radi katere jo je preziral in katero mora trpinčiti, kolikor le more. In z besno strastjo in slastjo, ji je prizadevala rano za rano, in njeno ihtenje jo je omanljalo z novo ji razkošnostjo. „Lojzka“ da sta imenovala Rihard in Viktor gospoda Plesicha? Dà, to je jasno: gospod Plesich je bil morda edini med vsemi drugimi, ki ni živel tistega grdega življenja, kakor drugi, o Viktorju si tudi ne more misliti kaj takega, toda drugi gotovo, gotovo vsi. Saj se mu vidi že na očeh, gospodu Rihardu! Take oči imajo samo razuzdanci . . . Posebno medicinci morajo biti že vsled svojih študij vsi pokvarjeni. Sicer pa to ni nič tako hudega, je nadaljevala, ko je videla, da je Kornelijo s svojimi besedami že preveč potrla. Zasmililo se ji je naenkrat trpeče dekle in rada bi bila zopet popravila, kar je storila. Zdaj, ko jo je videla tako šibko pred seboj,

storila bi bila vse zanjo, da bi jo zopet potolažila. Bila je izmed ljudi, ki ne morejo videti veselega ptiča v zraku in streljajo nanj, dokler ne pade zadet pred nje, potem so pa prvi, ki ga lečijo in mu skusijo na vse načine zaceliti rane, ki so mu jih sami prizadeli. To ni nič tako hudega, je hitela. Kdo bo pa tudi od že skoro tridesetletnega moža pričakoval, da ni vžil še ničesar od življenja, posebno ko so vsi taki. Radi tega je lahko še najboljši človek.

Kornelija je ni poslušala več. Težko in počasno se je vlekla v svojo sobo in se spustila tam v svoj naslonjač.

Vse, vse bi bil Rihard že lahko storil, le tega mu ne more prezreti, vse drugo bi ji mogel kdo povedati o njem, le tega ne more preboleti. Spominjala se je zdaj vsega, kar so ji govorili v samostanu o nečistosti, česar takrat ni prav dobro umela, a ji stopa zdaj jasno pred oči. Vsem bo odpuščeno, samo njim ne, ki skrunijo tempelj svetega Duha! Izmed vseh grehov je ta najgrši, Bogu najbolj zoper, in nobenega ni kaznoval tako strašno, kakor tega! Tako so jo učili. Gnusne scene so se ji vsiljevale, videla je neprestano Riharda med zavrženimi ženskami . . . Izpod studa in žalosti se ji je dvigala tudi jeza na površje duše. Zdaj ko se je napasel vseh umazanih strasti pri deklinah, zdaj pride kakor kak čisti bog k njej, tiste ustnice, na katerih so visele podle vlačuge, podaja zdaj milostno njej! In ti ljudje zlorablajo ime angeljskega mladeniča, svetega Alojzija v to, da zasmehujejo one, ki nočejo v ono blato. Misli so se ji ustavile

za hip pri Plesichu in se vrnile, ko so se s studom odvrnile od prizorov, kjer so videle Riharda med izvrženkami, zopet k njemu . . . In Viktor? Julka si o njem ni mogla misliti nič enakega, in tudi ona ne. A morda se tudi glede Riharda moti? Saj je vendar tako plemenit! Ali bi ga Viktor tako spoštoval, ako bi ne bil v vsem popolen? Toda, ali se Viktor pač briga za to? Ali nista oba brezverca, kar jo je že od nekdaj pri obeh tako bolelo!

Med takimi mislimi in dvomi, med katerimi so ji neprestano vrele solze iz oči, je slednjič izmučena zaspala.

Vse jutro je tiho opravljala svoje posle, in vedno iste misli so se ji podile po glavi, in pri kosilu je vzela jedva tupatam kak košček. Viktor je večkrat zmajal z glavo.

„Ti še zboliš, otrok moj!“ je gledal sestro skrbljivo. „Saj je z Rihardom zopet vse dobro?“

„Da!“ je odgovorila tiho.

„A propos! skoraj bi bil pozabil. Plesich pride zdaj po kosilu k nam. Jaz imam eno uro nujnega dela, zabavati se moraš torej ti ž njim!“

Julij je vstal in odložil svoj časopis.

„To je oni novi koncipist? Ako ostane tu do dveh, si ga ogledam tudi jaz!“ je rekel odhajajoč.

„Treba ga je Neli samo malo pridržati, ako že želiš“, je odgovoril Viktor.

„Sprejmi ga torej ti in reci naj počaka nekoliko! Do svidenja, Nelica!“ se je obrnil k sestri in odšel.

Kornelija je postala nemirna. Pričakovala ni, da ga bo videla tako hitro, dasi ga je želela spoznati,

in jo je že zdaj zelo zanimal. Morda je popolnoma drugačen, kakor drugi? Nervozno je hodila od okna k mizi, ko je Julka pospravljala mizo. Sobarica jo je opazovala od strani in pogostoma zmajevala z glavo. Sama ni vedela, kaj naj si misli.

V.

Julka je bila odnesla posodo iz sobe, a že čez kratek čas se je vrnila in naznanila posetnika.

„Jako lep, krasen mlad gospod je!“ je pristavila.

Plesich je stopil v sobo. Oblečen je bil ne samo elegantno, ampak tudi zelo ukusno.

Poklonil se je Korneliji in se ji predstavil z izbranimi frazami. Njegovo oko je počivalo dolgo in z odkritim občudovanjem na njej. Takih lepih oči, se ji je zdelo, da ni še videla. Bile so čudovito svetlo-modre in tople in mehke. Ta obraz da ni lep? Morda so pa možki nevoščljivi kakor ženske, ki nočejo priznati drugi, da je lepa? Njej se vsaj ni zdel še noben možki doslej tako lep. Rihardovo obličje je imelo nekaj, česar se je skoro bala, nekaj skoro strašnega, po Plesichevem pa se ji je zdela razlita sama miloba in dobrota. Spomnila se je, kako je strmela sinoči zadivljena v Riharda, a bilo ji je, kakor da jo je njegov obraz nekam prisilil do onega občudovanja, med tem ko je čutila lepoto te glave, kar tako sama od sebe.

Dasi je bila še malo časa izven samostana, pridobila si je vendar že popolno varnost tudi v občevanju z gospodi, toda Plesich je bil prvi, ki jo je spravil

zopet v neko zadrego. A kako hitro ji je znal pomagati do neprisiljenega kramljanja.

„Sicer sem imel še le včeraj čast videti vas prvič!“ je pričel in nalašč ni rabil dobroslovenske fraze „mi je bila čast“, ker je trdil, da ta fraza s tem nekaj izgubi na olikanosti. „Toda drznem se reči vendar, da mi milostiva gospica (naglaševal je góspica) niste več tuji!“ je pristavil, ko je bil sedel in odložil cilinder poleg sebe.

„Kako to?“ se je začudila.

„No, vzel sem si brez vašega dovoljenja, kar mi blagovolite odpustiti, vašo dražestno sliko sinoči s seboj in jo občudoval ves večer in danes celo jutro. Bil sem torej več v vaši osrečevajoči prisotnosti, nego smo često s človekom, ki ga poznamo in srečujemo že cel mesec, a ki ne mislimo več nanj, ko smo se od njega poslovili.“

Bil je uverjen, da se je izrazil zelo dobro in zadovoljen nasmehljaj mu je zaigral okrog polnih, rudečih usten, in dve vrsti belih zob so se zabliščale za njimi.

Tudi Korneliji je njegov poklon ugajal. Rihard ji ni naredil še nikdar nobenega . . .

Zarudela je nekoliko in se nasmehnila.

„Ah, vi ste preljubeznivi!“ je rekla, da je pač nekaj rekla. „Toda, da ne pozabim! Moj brat Viktor je prosil, da ga oprostite kake pol urice, ker ima neki nujni opravek, in tudi starejši brat Julij bi vas rad spoznal, ako bi le malo potrpeli, da opravi najpotrebnejše.“

„Zelo ljubo mi bo! A kakor bi rad videl Viktorja in spoznal gospoda Julija, želim vendar, da bi jim šlo delo čim počasnejše od rok, da mi bo mogoče čim dalje uživati srečo vaše cenjene družbe.“

Kornelija se je zopet nasmehnila in na lahko priklonila z glavico. Tudi te najnavadnejše fraze so imele zanjo poseben, nov čar; kajti skoraj vsako frazo je rodila iskrenost in še le vsled tega, da jo čujemo prepogosto iz ust ljudi, ki ne čutijo nje prvotnega pomena, nam postane zoprna.

„Vi ste občevali že na univerzi mnogo z mojim bratom in doktorjem Severjem, kakor sem čula sinoči“, je pričela s tem, kar ji je prišlo prvo na um.

„To se pravi!“ je odgovoril počasi in premišljeno. „Veliko se ne more reči, da sem občeval. Gospod Viktor in Rihard, — pardon! dr. Sever! — pa še par drugih gospodov so imeli na Dunaju nekak svoj, elitni klub in jaz se duševno nisem čutil dovolj zmožnega, da bi se bil vrival med nje!“ je pristavil s glasom, ki je imel kazati, kako resnično skromno mnenje ima o sebi.

„Gospod koncipist, vi ste pa preponižni!“ se je ustavljala Kornelija odkritosrčno. „Na Dunaju so dijaki seveda zelo razkropljeni, in vi ste imeli gotovo drugo družbo.“

„Hm, dà! Moj pokojni oče je imel zveze z raznimi finimi družinami, kjer so tudi mene radi sprejeli. Zato mi ni bilo treba iskati družbe po gostilnah. Sicer pa so bili že takrat moji svetovni nazori o vseh važnejših vprašanjih popolnoma različni od onih

Kornelija je opazila Plesichevo zdrznenje in naenkrat ji je bilo zopet žal, da ga je morda s svojo opazko oplašila. Treba je izvedeti resnico o Rihardu, in zdaj se ji nudi tu morda edina pot! Ko Plesich izve, kaj da je med njo in Rihardom, gotovo ne bo govoril več tako odkrito, kakor danes.

„Tako hudo dr. Sever res ne misli, kakor govori!“ je pristavila, kakor da samo nadaljuje ono, kar je začela. „Toda to je pa res, da si tega in onega privošči in ga včasih spravi pred vsemi ljudmi v veliko zadrego. Posebno, ako koga ne mara, ne odneha prej, dokler mu svoje družbe ne onemogoči, kajti odkrit je!“

Plesich je dobro zapazil, da je hotela Kornelija odlomiti s temi besedami ost svoji prejšnji opazki in da ji ni nadaljevanje tega predmeta nikakor neljubo. Pogum velja, si je mislil! Ako se predstavi Rihard kot njen zaročenec, potem je prepozno. Tu velja itak vse pridobiti in jako malo izgubiti.

„Da, odkrit je!“ je pritrdil. „Odkrit do brezobzirnosti in zato si usojam biti, tvegajoč celo nevarnost, da sem drugega mnjenja, kakor vi, milostiva gospica, prepričan, da on res tako misli, kakor govori, ker tudi deluje in živi tako. Ako je on zasmehoval moje verske nazore, se res tudi ni brigal za ukaze naše vere. Ako se je rogal mojim mislim o krščanski morali,“ — v samostanu je bila, najbrže je verna! si je mislil, — „videl sem tudi, da se na predpise te krščanske morale ni oziral. Ako je preziral v besedah mojo idealno do movinsko ljubezen“, — gotovo je narodna, kakor vsi tržaški Slovenci! — „preziral je tudi v dejanjih vsako

navdušeno besedo kot puhlo frazerstvo. Dà, bil je slana mladim dušam, ki je zamoril mnogo nežnega, sadu obetajočega cvetja in ne rosa, ki ga oživlja in krepi!"

Postal je. Zdelo se mu je, da je povedal nekaj tako duhovitega in lepega, da bi vsaka nadaljna beseda pokvarila efekt, katerega je opazil v Korneljinih vanj uprtih očeh.

Nastal je kratek, svečan molk, ki se je zdel Plesichu najboljši poklon njegovi duhovitosti.

„Sicer pa moramo dr. Severju priznati tudi mnogo lepili, naravnost plemenitih lastnosti“, je nadaljeval, ko je videl, da Kornelija ne želi govoriti. Kaj pa naj bi pač na tako blestečo njegovo primero odgovorila! si je mislil. „Mnogim je rad pomagal, ako je le mogel in svojim prijateljem je bil resničen prijatelj, v najlepšem pomenu te besede! Plemenitosti mu sploh ne odrekam!“

Plesich je pohvalil Riharda dobro premišljeno. Ako je že rabil strup, imel je vedno pri rokah protistrup, ako bi spoznal, da se je prenaglil. Nočem, da me ima za kakega opravlјivca, ki zna samo udrihati po svojem sovražniku. Vidi naj, da sem objektivni, ki hvalim, kar je dobrega in grajam, kar je hudega, zato mi bo tudi več verovala. Plesich je bil vzoren človek, ker je spoznal pravo vrednost vzornosti, bil je kreposten, ker je vedel, da more doseči višek sreče le kreposten človek: držal je možko svojo besedo, da se ljudje nanj zanašajo, bil je zamolčljiv, da mu lahko zaupajo, in izve on na ta način marsikaj, kar je važno za njegovo ravnanje v življenju, bil je, ako ni preveč

tvegaj, odločen, da mu ljudje, če bi bilo kdaj treba, z zaupanjem slede.

„Toliko je gotovo, da je Viktorju zelo naklonjen in iskren prijatelj!“ je pripomnila Kornelija. Delo ji je dobro, da je pohvalil Plesich Riharda, ne toliko radi Riharda, nego bolj že radi njega samega, ker je videla, kako je Plesich objektivni in zato zaupanja vreden človek. Kako je govoril pa Rihard o njem! Samo smešil ga je, niti ene dobre lastnosti mu ni pustil! In cel vrag vendar ni nobeden človek, Plesich tudi ne in naj se Rihardu tudi zdi še tako zaničljiv.

„O, dà!“ je pritrdil Plesich. „Viktorju je zelo dober prijatelj in Viktorju je dr. Sever tudi edino koristil, kajti prva leta sta malo občevala veliko sta še le zadnje, ko je postal Viktor prvič že bolj samostojen in je drugič Sever že opustil nekoliko svoje prejšnje nebrzdano, divje življenje. Sploh je postal dr. Sever zadnje leto mnogo prijaznejši in resnejši, nego je bil prej in celo jaz sem zašel parkrat v njegovo družbo, zaporedoma. Kaj hočete, milostiva gospica, človeku postane tudi na Dunaju slednjič nekam dolgočasno in prazno med samimi tujci in želi si včasih med svoje rojake. Požrl sem torej Severjeva zbadanja mirno in pohlevno in morda bi se bil družbi privadil, da nisem bil že četrti večer priča nekega jako nefinega prizora. Zašli smo proti moji volji, — kaj se hoče, družbe se ne sme rušiti, — v neki precej čuden lokal, in tam je začel nekdo od nas takoj siliti v neko malovredno žensko. Oprostite, da se vam drznem govoriti o takih scenah, toda dokazal bi vam rad, da nisem bil kak ohol čudak, ampak

da človeku, ki je imel še nekoliko estetičnega čuta, ni bilo mogoče vstrajati v takem ozračju. Torej dotičnik je hotel po vsi sili spraviti deklino k naši mizi, a njegov najboljši prijatelj ga je vlekel vstran od nje in mu prigovarjal ljubeznivo, naj bo pameten. Takrat pa je udaril dotičnik — bil je precej vinjen, — svojega prijatelja tako silno, da je kar omahnil. Vstal sem in odšel za vedno.“

Kornelija se je zdrznila. Vse ji je bilo naenkrat jasno. Nekdaj je vprašala Riharda, ali sta se pač kdaj že sprla. „Samo enkrat!“ se je zasmel. „Bili smo na Dunaju v neki beznici, ne vem kak vrag je nas zanesel tja, in tam sva se začela z Viktorjem nekaj puliti, — bili smo vsi malo dobre volje, — dokler nisem upilil ubogega Viktorja po glavi. Seveda sva se drugi dan in še tisti večer oba smejala in praznovala velikansko spravno slavlje. Eden izmed naše družbe je pa kar ušel, tako se je ustrašil, ta zajec, ha, ha!“ To je bilo torej! Od take ženske proč ga je moral kar vleči Viktor. Fej!

Plesich je opazil jako dobro, kak vtis je napravil s svojimi besedami. Imena ni imenoval nobenega, a vedel je, da bo Kornelija razumela koga da misli. Morda se je zopet zaletel predaleč? Morda sem jo žalil že radi tega, ker sem omenil Viktorja v ti družbi? Naprej nikakor ne, dovolj ima!

„Gospica, ali bi smel biti še kdaj tako prost — (tudi to nemško frazo je rabil trdovratno v doslovnem prevodu), — da bi vas smel vsaj včasih zopet nadlegovati?“ je prosil z mehkim glasom.

„O prosim! Iskreno me bo vedno veselilo!“ je odgovorila tako navdušeno, da se je Plesich neopazljivo, zadovoljno nasmehnil. Bila mu je instinktivno hvaležna, da jo je odvrnil s svojim vprašanjem od one grde slike, ki si jo je že začela ustvarjati in nehote je skoro vskliknila one besede. Zato je pristavila še premišljeno počasi: „Kadar pridete, nam boste dobrodošli!“

„Hvala, hvala!“ je skoro šepnil. „Človeku, ki je čisto sam na svetu tako dobro de, ako dobi v tujem mestu sočutne duše, posebno v tako žalostnih razmerah, kakor sem jaz“, je vzdihnil.

Kornelija ga je pogledala začudeno.

„Ali se vam je pripetilo kaj posebnega!“ ga je vprašala sočutno.

„O dà, pardon, vi seveda niste vedeli! Dà, pred sedmimi meseci mi je Vsegamogočni vzel blagega očeta in tri mesece pozneje še nad vse ljubljeno mamó. Kamor sem pogledal, sama zapuščenost, praznota, grobovi, vse me je spominjalo mojih dragih. Potolažiti se nisem mogel, zato so mi svetovali zdravniki, da grem kam drugam, kjer lože pozabim, kar sem izgubil. Prosil sem torej tu sem!“

Zadnje besede je govoril že s trepetajočim glasom, kakor da se bori proti silni boli, ki ga hoče zopet premagati.

Kako dobro srce ima, kako nežno je moral ljubiti svoje stariše! Ko je pa Rihardu umrla pred dvema mesecema mati, bil je vsaj videti neizpremenjen. Morda res ni hotel kazati nobenemu svojih bolečin, a mogoče je pa tudi, da ne občuti tako globoko.

„Dà, dà, prav ste storili! Tu se že potolažite. Kolikor je v naših močeh, storimo gotovo, da prebolite svojo bridko izgubo!“ mu je zagotavljala z iskrenim glasom.

„O, ako me more kdo potolažiti, ste vi pač prvi!“ je odgovoril. Bil je resnično vesel, da se mu je posrečil očitvidno zelo ugoden vtis na to lepo, inteligentno, dobrosrčno in tudi bogato dekle. Že sinoči mu je srce zavalovelo prvič, ko jo je zagledal in mislil je res mnogo nanjo, sedaj pa je bil poln gorkega čustva do nje. Morda, morda se mu vendar posreči izpodriniti ošabnega sovražnika. Mrzel ga je že od nekdaj radi njegovega brezobzirnega sarkazma, bal se ga je, ker je vedel, da je ta človek edini, ki mu zna brati v duši, naj se še tako skriva pred njim, sovražil ga je, ker mu je moral priznati duševno premoč nad seboj, toda tako ljute, vroče strasti proti njemu doslej še ni čutil, kakor zdaj, ko je prišel direktno z njegovimi interesi v navskrižje.

VI.

V predsobi so se začuli krepki koraki, in Julij je stopil v sobo. Visoka, nekoliko suhljata postava, črni lasje, dolge črne brke in črne, svetle oči, okrog usten nekaj ošabnega, prezirljivega. Toda med tem, ko je bila ona prezirljiva poteza okrog Rihardovih usten taka, kakor da obžaluje, da je toliko ljudi na svetu, radi katerih se mora prikazovati na njegovem obrazu, kakor da želi, da bi jih bilo čim več, proti katerim bi morala izginiti, se je igrala ta Julijeva z

neko posebno zadovoljnostjo ob njegovih ustnih, kakor da je del njegovega obraza, ker ima svoje korenike globoko v njegovi duši, kakor da ga ni na svetu človeka, pred katerim bi se morala umakniti, ako nima visokega zlatega ovratnika ali v grbu vsaj peterobuckaste krone ali v blagajni nekaj milijonov

Dà, take socialno visoko stoječe ljudi je Julij že še cenil, duševnega nadvladja ni priznaval, ker se je čutil samega duševno najvišjega.

Da se je potrudil radi Plesicha iz svojega komtoarja, je bila izredna čast, za katero se je imel Plesich zahvaliti edino le svoji modri krvi.

Gospoda sta si podala roke z veliko uljudnostjo, ne da bi se bil Julij brigal za sestro. Uprl je svoje ostre oči za hip trdo v Plesicha.

„Jaz pa samo trgovec, nič drugega, firma Julius Tratnik nič drugega“, je rekel, ko je nehal Plesich s „cesarsko kraljevi namestništveni koncipist Egon pl. Plesich“. Dolgočasen stan, toda pokoriti se moram za grehe svojega očeta!“ Da bi Plesich ne bil plemenitaš, bi bil gotovo rekel „svojega starega“.

„Torej vam bo ugajalo pri nas?“ je nadaljeval Julij nemški. Slovenski ni maral govoriti, in Rihard je rekel, da mu je to celo ljubše, ker ni mogel prenesti njegovega osladnega italjanskega akcenta. Tudi italijanščino je preziral. S Plesichem je hotel govoriti pa tudi že zato nemški, ker se je hotel izogniti navadnemu „gospod koncipist“ in se v slovenščini ne da plemenitstva tako dobro izraziti, kakor z nemškim „Herr von Plesich“.

„Pri vas že, toda ne vem, ako tako dobro tudi v Trstu!“ se je poklonil Plesich.

V tem hipu se je začulo pred vratmi glasno govorjenje, in v sobo sta vstopila Viktor in Rihard.

„Klanjam se, gospoda!“ je pozdravil Rihard. „Ni moja navadna ura to, toda v bolnišnici so mi rekli, da me do štirih ne marajo, zato sem prišel, da spremim Viktorja na gimnazijo. Danes se bodo paglavci še tresli pred gospodom profesorjem, ki so videti jako slabe volje. Cela jata petic jim sili iz oči, da planejo na uboge žrtve!“ je govoril veselo in videlo se mu je, da je zelo dobre volje.

„Človek naj se ne jezi, ako dobi toliko neumnosti v eni sami nalogi!“ se je branil Viktor.

„Fant, ti si še jako mlad!“ se je šalil Rihard in stopil h Korneliji ter ji podal roko. Pogledal jo je komaj, toda ko je zapazil, da ima povešene oči, se mu je oko še enkrat uprlo vanjo.

Kornelija se je ustrašila, ko ga je zagledala. Pričakovala ga ni in danes bi se bila morala zelo dobro pripraviti na njegov prihod, da bi mu mogla skriti, kar se je godilo v njej proti njemu. In zdaj je stal kar naenkrat tu pred njo. Zazdel se ji je popolnoma tuj in skoro zopern. „Razuzdanec!“ si je mislila nehote. Niti v oči mu ni mogla pogledati.

„Tudi ti? Ljudje božji, ali ste jedli danes poprove žgance, da se vsi tako držite?“ se je zasmel.

Korneliji je bil ta „ti“ danes prvič mučen. Neprijetno jo je dirnil, češ: zdaj spozna Plesich, kaj je med nama. Dasi bi se ji bilo zdelo vikanje gotovo

še bolj nenaravno, bilo ji je, kakor da bi se bil moral izogniti tikanju in vikanju . . .

Rihard je bil že pri Plesichu.

„Ti tu? Bravo! Servus, gospod od in na Plesich!“ ga je pozdravil jovjalno.

Podal je roko tudi Juliju. Pogledi obeh mož so se za trenutek trčili . . .

Rihard je sedel komodno na divan poleg Kornelije in vzel neko pismo iz žepa.

„Kdo bi si bil mislil, na Dunaj moram!“ je začel. „Prečnik mi piše, — Viktorjev in moj prijatelj!“ je pojasnil.

„Čujte!

Predragi bučeglav!

Viktor se je zasmel.

„Počakajte no! ,Humoristiš pa satiriš še le pride‘, je rekel nekda na Dunaju nekdo, ko nam je začel čitati svoje strahovite pesmi, in smo se začeli že po prvih verzih kihati. Torej!

Predragi bučeglav!

Tu zborovanje „Samo“. Važno! Ti starešina! Pridi! Nedelja! Servus! Konec!

Prečnik.

Tako piše Prečnik vedno!“ je pristavil Rihard. „Že itak sem mislil iti zopet enkrat malo na Dunaj, sedaj imam vsaj neko opravičilo za svojo vest radi onih par desetakov, ki jih pri ti priliki zabijem. Danes je torek, v soboto odidem. Ti ne greš Viktor?“

„Ne morem. Dopusta gotovo ne dobim.“

„Kako društvo pa je to, „Samo“?“ je vprašal Plesich.

„Niti tega ne veš? „Samo“ ima prekrasen namen, zdraviti mlade blazirance. No, kaj se kremžiš? Res, res, ustanovili smo to društvo v ta namen! Ne misli, da hočem vedno le tebe vihati. No, marsikoga smo pošteno ozdravili in marsikak talent smo rešili. Obljubili smo si, da pride vsak bivši ud na poziv predsednikov, ako le mogoče, takoj osebno k važnejšim zborovanjem in zdaj mi je to povabilo kakor naročeno.“

„Da preidemo zopet na prejšnji pogovor!“ ga je prekinil Julij, ki je hotel napeljati konverzacijo od stvari, ki ga niso nič zanimale. „Zdi se mi, da bo vas tržaško življenje zanimalo“, se je obrnil proti Plesichu.

„V katerem hotelu ga pa študiraš?“ je vprašal Rihard ironično, ne da bi čakal Plesicha. „V hotelu „Central“, prav zadaj je mala sobica, v katero zaide kvečjemu kak star penzionist. Tam lahko študiraš življenje, in nihče te ne bo motil. Ako daš natakarku par vinarjev napitnine, ti še vrata zaklene.“

Viktor je odšel k oknu, Plesichu za hrbtom. Plesich je bil tu gost, in ni ga hotel žaliti s svojim smehljanjem, ki bi se ga morda ne mogel ubraniti na Rihardove zbadljivke.

Julij je Riharda divje pogledal, toda ta se ni zmenil za to. Smehljaje je opazoval Plesicha, ki je srda prebledel. Niti tu vpričo Kornelije mu ne da miru! Da bi mu jo mogel vrniti!

Kornelija, ki je ves čas, odkar je prišel Rihard, molče gledala v tla, je zarudela. Neizrečeno ji je bilo neprijetno, da smeši Rihard vpričo nje Plesicha, in

v srcu ji je mržnja do njega rastla in rastla z vsako novo njegovo opazko.

Nastal je za hip samo Rihardu ne mučen molk. Videl je, da se vsi zgražajo, da se gotovo še Viktor malo jezi in občutil je preširno, skoro zlobno zadovoljstvo. Pogledal je po strani Kornelijo, opazil njeno zadrego, in poreden zasmeh se mu je zazibal okrog usten. Nekoliko si pa vendar hočem privoščiti to njeno novo simpatijo, si je mislil. Zdelo se mu je, da njegov prihod niti njej ni bil pogodu, zato se je hotel izplačati. Plesich je spregovoril prvi.

„Meni se tudi vidi, gospod Tratnik, da ima Trst za tujca mnogo zanimivega, toda, ako bi se mi ne bilo posrečilo dobiti v vaši velecenjeni obitelji tako ljubznivega sprejema in celo dobrotnega dovoljenja, da smem še kdaj nadlegovati, — pogledal je Julija, ki se mu je priklonil v znamenje, da ga tudi on vabi, — zdi se mi, da bi se moral dolgega časa ustreliti.“

„Jezus! Kaj govoriš, Plesich? Ti in ustreliti?“ se je zasmel Rihard. „No dà, zakaj pa ne? Toda samo v želodec meri, ako sprožiš kroglo v srce ali glavo, ne zadeneš ničesar!“

Splošno zdrznenje. Kornelija je zarudela do las in jezen, sovražen pogled ji je šinil na onega, katerega je še sinoči tako strastno objemala. Plesich je postal smrtnobled. Viktor se je ugriznil v spodnjo ustnico. Julij pa je rekel temno, in ustna so mu trepetala:

„Prosim, gospod doktor, da ne pozabite popolnoma, da je gospod pl. Plesich naš gost!“

Rihard je čutil sam, da se je spozabil predaleč, toda niti najmanjše zadrege ni bilo zapaziti na njem, ko je odgovoril veselo in smejoč se:

„Ne bojte se! Z gospodom plemenitim Plesichem sva stara prijatelja, in on pozna že dolgo moje nedolžne dovtipe. Gospod plemeniti Plesich je namreč moj prijatelj. Vsi ljudje so moji prijatelji. Vsi bi šli zame v vodo, kjer bi jih jaz še najraje videl!“

V zadnjih besedah je trepetalo nekaj sovražnega, nevarnega. Ujel je bil Kornelijin pogled in hipoma je spoznal, kaj se godi v njej. Zavrelo mu je v prsih nakaj, česar ni bilo mogoče imenovati ljubosumje. Ljubosumen bi bil on mogel biti le na človeka, katerega bi bil cenil in ki bi se mu bil zdel vreden, da se ž njim bori, zato je bilo ono, kar mu je vskipelo v prsih samo zaničevanje in silen ponos. Ako se vresniči, kar sluti, pojde od tod s ponosno glavo in ne poreče ničesar . . .

Tudi Julij je bil zapazil Kornelijin sovražni pogled in razumel ga je. Vse v njem se je za hip ustavilo, potem pa mu je šinil blisk skozi možgane. Dà, ta človek, Plesich bi znal izpodriniti pri Korneliji tega prokletega oholeža, si je mislil. Fant, tu imaš mojo roko, in kar je v moji moči, storim zate! Dà, to se mora zgoditi! Lep si, in to je pri taki neumni goski glavno. He, he, tako ne pogleduje dekle svojega izvoljenca, ako se ni nič pripetilo. Dobro, dobro!

Viktorju se je zdelo, da stoji že predolgo pri oknu, in da bodo njegovi koraki vsaj nekaj, kar se oglasi v tej mučni tišini, ki je sledila Rihardovim be-

sedam. Rihard sam ni hotel spregovoriti, ker mu je delo dobro, da je vse vklenila osuplost v dušeče vezi.

„Ali se še spominjaš Seljana?“ je vprašal Viktor Plesicha, da bi pač spravil zopet pogovor v tir.

„O dà, jako dobro! To je bil idealen, naroden, inteligen ten človek, celo predsednik „Slovenije“ je bil nekaj časa“, je odgovoril Plesich.

„Inteligen ten, naroden, idealen“? se je oglasil zopet Rihard ironično zategujoč vsako besedo, in vsi so se plašno ozrli vanj, pričakujoč novega udarca na Plesicha. Riharda so ti ostrašeni pogledi neizrekljivo zabavali, in ves srečen je bil, da lahko pobije vsako Plesichevo besedo. „Kake intelligence jaz temu človeku nisem nikdar pripisoval, ravno zato namreč ne, ker je bil tako neizrečeno „ideal en“. Dragi moj, danda-našni niti dvajsetleten dečko ne more biti več „ideal en“ — to besedo je Rihard vsakokrat zategnil, — ako je inteligen ten. Že v teh letih ima bistrroumen mladenič lahko odprte oči in kar vidi okrog sebe ni po tem, da bi bil „ideal en“. To so tisti ljudje, ki stopajo z brzimi, svet pretresujočimi koraki tja proti neki fati morgani, ki jim jo čara pred oči njih razgreta fantazija, razgreta po krivih „idealnih“ prorokih, ki jim med tem vihranjem mirno praznijo žepe! Življenje je planjava polna cvetja in zelenja, a tudi mlakuž in prepadov in strupenih kač, in oni „ideali“ so fata morgana sredi te planjave, čez katero derejo „idealisti“ do nje, ne da bi opazili cvetje, košata drevesa in ne da bi se jim oko privadilo prepadov in golazni. Potem pa, ko so razočarani obstali pred ničem, ki se jim je zdel

blesteča resnica, se zgrudijo potrti na zemljo in ne morejo in nočejo verjeti, da je to cvetje in zelenje okrog njih krasno in vživanja vredno in potem začnejo ali tavati mrtvi dalje skozi živo življenje ali pa zavajati druge. Gotovo je bolj antipatična tista dvajsetletna starost, tista mrtvorojena mladost, a meni vzbujajo upanje le oni mladi ljudje, ki sodijo življenje že zgodaj trezno, ki vidiijo že takrat, da ima mnogo grdega, a tudi mnogo lepega. Tak mladenič ga bo znal ceniti in se ga ne zboji tudi kot mož! Jaz sam za svojo osebo nisem nikdar razumel one vseobče, turobnotožeče fraze: „ko sem bil še tako idealen!“ „Ah, izgubil sem svoje ideale“. Vraga, jaz nisem ničesar še izgubil, kar imam vsaj od svojega osemnajstega leta, zato sem še vedno idealist, in neki bedak me je nazval oni dan celo „idealista“ v tistem pomilovalnem pomenu. Nikdar nisem pričakoval svetništva od ljudi, in kreposti so mi bile že od nekdanj previsoki pojmi, da bi jih bil pričakoval od vsake živali, ki je slučajno ustvarjena po božji podobi in ki se piše morda Janez Kljuka ali kako enako. Vzemimo slavno hvaležnost! Vsi pravijo, da je to redka čednost! Velike oči so tudi redka stvar, a zato še ne bom sovražil onega, ki ima male. Toda govoril sem o Seljanu! Ta človek ni bil inteligenčen, ker je bil „idealni“, kakor sem tak idealizem ravno označil!“

Rihard se je razgrel. Kadar je bil zadet v svojih najresnejših nazorih, ni mogel molčati in pobijal je ideje, ki so se mu zdele napačne, ne da bi se bil vedno brigal zato, ali ima okrog sebe ljudi, ki ga

morejo umeti ali ne. Beseda mu je tekla za besedo, in na priprosto opazko se mu je vzbudilo čisto snovi za cel govor. In kar mu je bilo na srcu, je moral izgovoriti, ne da bi se bil vprašal, ali ni drugim njegovo dolgo dokazovanje morda celo dolgočasno.

Vsi so molčali. Tudi Rihard bi bil rad kaj drugega, zato je hotel svoje besede samo nekako zaokrožiti v konec: „Sicer sem ga pa jaz spregledal že, ko sem ga videl, kako strahopetno se je odtegnil dvoboju z onim nemškim tovarišem! In nisem se motil! Iz strahu pred svojim stricem, je postal renegat!“

Plesich se je pri Rihardovem dokazovanju smrtno dolgočasil. Kaj je njega vse to brigalo! Toda poslušal ga je pazno, ker je hotel pokazati posebno Korneliji svoje zanimanje za višja vprašanja, poleg tega je pa tudi vedno prežal, ali bi ga ne mogel kje zasačiti, kjer bi ga prijel. Zdaj, zdaj je prilika! si je mislil pri Rihardovih zadnjih besedah.

„Kako pa moreš ti kot inteligenčen človek dvoboj zagovarjati?“ je vprašal prezirljivo. Vsaj Kornelijo, ki je verna, dobim zase, si je mislil. In to mi je glavno. „Dvoboj je senca, ki je meče srednjeveška noč v dan naše dobe!“ je dostavil silno važno.

Rihard ga je začudeno pogledal. Ta duhovitost ni zrastle na njegovem zelniku, si je mislil! Kje je neki utrgal ta osat? Spominjal se je, da je nekdaž on sam rabil v napitnici častitemu, inteligentnemu rodoljubu primeru, da so taki požrtvovalni, idealni stari gospodje mladini, cvetu naroda to, kar je krepilna, oživljajoča rosa cvetju na polju, brezvestni narodni

frazêrji pa, da so mislečemu mlademu zarodu to, kar je cvetju strupena slana, in da je potem Plesich dvakrat rabil v njegovi družbi to prispodabljanje kot svojo last, ko je najbrže pozabil, kje jo je pobral. Že zato ni veroval, da bi se bila mogla njegova, sicer dovolj čudna primera roditi v Plesichevi glavi, ako bi tudi ne bil prepričan o njegovi plitvosti.

„Kot inteligen ten človek!“ ga je oponašal Rihard. „S tem hočeš reči, da jaz nisem inteligen ten, seveda! No, no, o inteligenci more soditi le oni, ki je sam inteligen ten! Jaz, da zagovarjam dvoboj? Ali bi rad? Ne boš! Tudi jaz ga obsojam, vsaj v veliki večini slučajev je nesmisel, toda pridejo pa v življenju lahko tudi taki, ko ne dobiš drugega zadoščenja in potem orožje v roko, kdor je mož! Vsekakor vidim jaz v tem neko osebno junaštvo, naj bodo tudi motivi bedasti in opazoval sem, da je pri treh četrtinah onih, ki so „principijelni“ nasprotniki dvoboja premisica, temeljček velikanske logične zgradbe, na katere pročelju se blesti napis: „Jaz principijelno obsojam dvoboj!“ čisto navadna osebna — strahopetnost. Komur branijo verska čustva ali kdor zna drugače podkrepiti svoje principe, tam molčim! Kar se pa Seljana tiče, je on drugače vedno ljubeznivega Nemca brez povoda napadel, smrtno razžalil, ne da ga je mogel oni radi tega tožiti in ne da je hotel Seljan lojalno obžalovati, kar je zagrešil, — to, da se je Seljan skril za „principijelno nasprotstvo do dvoboja“, je po mojih nazorih strahopetstvo navadnega lopova in prav dela, da se izogiblje mene, kakor pes biča!“

„Čas je, da greva, meni se mudi!“ je pripomnil Viktor, ki se je bal, da bi utegnila Riharda kaka Plesicheva opazka zopet razgreti, in bi on vsled tega zamudil šolo.

„No, saj pa imamo menda tudi vsi dovolj!“ se je zasmel Rihard. „Plesich, ali si si vse dobro zapomnil? S tem, kar si slišal, lahko o priliki še silno imponuješ!“

Poslovil se je naglo, tudi pri Korneliji. Punče, jaz nisem tisti, ki se ti bo vsiljeval, si je rekel. Prav kakor hočeš!

„Nela! Pokaži gospodu pl. Plesichu naš park in vrt! Mene pa morate zdaj že oprostiti, da prebolim to učeno ploho, ki me je popolnoma poplavela!“ je rekel Julij, ko sta Rihard in Viktor že odhajala skozi vrata.

Kornelija se je oddahnila, ko je Rihard vstal. Tudi prej takih pogovorov ni umela, toda kar visela mu je na ustnih, občudovala njegovo gladko govorico in živo plamteče oči. Danes je vse to ni zanimalo in dolgočasila se je neizmerno. Z veseljem je torej ubogala Julija in spremljala z glasnim smehom na neki Plesichev, njej novi dovtip gosta v park. Tu se vsaj odpočije in razgovori!

„Ti se pa hitro razgreješ! Ali se splača tako modrovati pred Plesichem?“ je pripomnil Viktor, ko sta stopala proti mestu.

„Vem sam, da je neumno gosti gluščem!“ je odgovoril Rihard kratko. „Toda to mi dela vsekako veselje; zakaj ne vem, a nobenega vzroka ne vidim,

čemu naj se temu veselju odrečem. Ha, ha, mislim, da sem mu pošteno sekal dušo! Moriti ljudi s takimi problemi, je vražji vžitek!“

Rihard se je naenkrat ustavil in uprl oči na neko vilo ob poti. Krasni košati kostanji, nekateri belo, nekateri rudeče cvetoči, srebrnodeble breze, ogromna lipa, in zadaj tam nad vsem troje visokih topolov, vse to v nežnomehkem, še skoro pomladanskem zelenju . . .

„Glej, ti veliki kostanjevi cvetovi!“ je rekel hlastno. „Preveliki so in zato vsiljivi in vsled tega motijo to svežo, zeleno harmonijo. Vrag jih odnesi kmalu! Mene motijo!“

Viktor je poznal tako prijateljevo vzkipevanje radi najmanjših malenkosti, ki bi bile pustile vsakega drugega mirnega, njega pa so tako prevzele, da je pozabil vse drugo. Včasih je prišla mimo lepa dama z neukusno toaleto, in Rihard jo je pogledal tako sovražno, da se mu je nehote plaho umaknila. Neko silno hrepenenje po skladnosti, estetični zloženosti je počivalo v njem, in vsaka še tako neznatna disharmonija je mogla vzbuditi, da je ves vstrepetal.

Viktor se je nasmehnil in stopala sta molče dalje.

VII.

Plesich se je vračal še le po petih domov. Ko je imel Tratnikovo vilo že za hrbtom, se je ozrl in zagledal za ograjo Kornelijo, ki ga je še enkrat pozdravila. Nasmehnil se je zadovoljno in pospešil korak.

Zdi se mi, da sem že zmagal, si je rekel. Znati je treba! Torej to krasno, dobro, bogato deklè bo

morda moje! Kako me je pogledala v parku, ko sem ji rekel, da mi pomenijo ti dnevi od sinoči dalje ali novo, brezmejno srečo, ali pa brezmejno nesrečo. Vi niste še nikdar ljubili? se je začudila tako vzradoščena. Čemu to, ako bi ji ne bilo nič na meni? . . .

Prišel je mimo velike izložbe z ogromnimi ogledali. Ustavil se je nehote in se začel gledati. Dà, krasen mož sem, katera se mi more ustavljati?

Pogledal se je še enkrat, zavihal si dolge, zlato-rujave brke in stopal dalje. Katera se mi more ustavljati? In vendar še nisem imel ženske v svojih rokah! Ali ni to v mojih letih smešno, neumno!

Spomnil se je, kako ga je poklical po zrelostnem izpitu k sebi njegov pokojni oče, ki ga celo gimnazijo ni pustil izpred oči. Sedel je, kakor mu je velel, za mizo, in oče sam je začel govoriti, skozi okno gledajoč, kakor da mu je mučno, a da se s sinom mora zmeniti tudi glede tega. Pravil mu je, zakaj ga je na srednji šoli tako skrbno varoval vsake slabe družbe in nevarne prilike. „Postal si krepek, zdrav dečko, ki te lahko s ponosom primerjam z onimi izživelimi, bledimi, izpitimi tvojimi kolegi,“ je rekel. Potem pa je stopil naenkrat s hitrimi koraki pred njega in mu govoril naglo, v tla gledajoč: „Težko mi je o tem govoriti, toda biti mora! Ti greš sedaj v zapeljivo, nevarno mesto, — bogve v kako družbo zaideš. Vzgojil sem te verno, toda mogoče je, da te Vsegamogočni poskusi, ali si dovolj trden, živeti po njegovih zapovedih. Bojim se, ne le za tvojo dušo, bojim se skoro še bolj za tvoje telesno zdravje. Otrok

moj, že dva mojih kolegov sta se ustrelila, ker sta se na univerzi zastrupila z neozdravljivimi, strašnimi boleznimi, ko jima je radi tega ostala za vedno zaprta sreča družinskega življenja, in jima je postala neznosna samotna jesen njunih poznejših let. Poznam pa tudi družino, hirajočo pred očmi mehkosrčnega očeta, ki je zakrivil vsled mladostne lahkomišelnosti to grozno zlo, in v kateri pada sad za sadom nesrečnega zakona v prezgodnji grob, in stoji ob njem oče sam kot že petkratni morilec svojih lastnih nedolžnih otrok . . . O Egon, Egon naslikaj si to grozovito sliko in nesi jo s seboj in gledaj jo noč in dan! In če bi te vendar premagala strast in ti zaslepila oči, da bi je ne videl več . . . potem . . . ne spuščaj se v zvezo z onimi bolnimi . . . propalimi deklinami! Piši mi . . . denarja imamo . . . vsaj zdravo zabavo . . .“ je jecljal potem pa sunkoma pristavil: „Obljubi mi, da mi storiš to, obljubi, obljubi, obljubi!“

In on je strepetal pod temi besedami svojega očeta. Razumel ga je . . .

„Prisezi mi to! Prizezi mi pri vsevednem Bogu!“

In oče je planil h klečalniku njegove matere, prižgal dve sveči s trepetajočo roko, kakor v blaznem strahu pred onimi strašnimi boleznimi, ki so se režale gnusne iz sinovega molka, vzel sveto razpelo, postavil vse pred njega na mizo, spustil rulete, da je bilo temno v sobi in zahropel še enkrat: „Prisezi mi! Prizezi pri živem Bogu, da pustiš vsaj mene skrbeti, ako te premaga poželjenje!“

In zgrabil je sina s silno močjo in ga vzdignil.

Srepo ga je gledal. Bil je zvit komedijant. Zaupal ni sinovi priprosti besedi, ker je poznal njegov omahljiv značaj, zato je insceniral ta prizor čim efektnejše, da se mu pač zarije tem globje v srce.

„Prisezam pri živem Bogu!“ je jeknil sin, in noge so se mu šibile.

„Kakor mi Bog pomaga!“

„Kakor mi Bog po . . . po . . . ma . . . ga!“

In oče je pihnil luči in odšel v temi, kakor prikazen neslišljivo skozi tapetna vrata . . .

Ta prizor se mu je vtisnil neizbrisljivo v dušo . . . Čutil je nekaj |grdega, nekaj tako strašnega, nekaj kakor Boga izzivajočo, brezstidno blasfemijo v svoji prisegi . . . Klical je za pričo Večnočistega, da bo prosil svojega lastnega očeta pomoči pri svojih grehih . . . Toda zdelo se mu je, da bi zamahnil Bog še le potem z bičem po njem, ako bi izpolnil prisego, zato je strepetal vselej ob sami misli, da bi jo prelomil.

Počasi je začela podoba onega prizora z očetom v njem bledeti. Jezilo ga je neprestano pikanje in zasmehovanje kolegov, ko je enkrat neprevidno povedal, da ne pozva in noče poznati žensk. „Lojzek! Lojzek!“ kamor je prišel. Zakaj se oni neprestano zabavajo in so vendar zdravi! Morda ga je hotel oče le strašiti?

Nekdaj je v njegovi družbi pripovedoval Rihard, kakor slučajno, kako vzgojujejo posebno čifuti svoje sinove. Do petnajstega leta jih čuvajo pri vsakem koraku, čez dan in ponoči, potem jih posvare s kakim groznim primerom iz življenja ali Retauovo knjigo, z osemnajstim ali vsaj devetnajstim letom pa vzamejo

v hišo zdravo, večinoma nepokvarjeno deklo in namignejo skrbnovzgojenemu sinčku, zakaj je tu. „Takemu nesramnemu očetu bi jaz pljunil v obraz!“ je končal. „Včasih vlada v taki družini tudi še stroga religioznost, ki pa seveda ni na poti!“

Plesichu se je zdelo, kakor da govori Rihard o njegovem lastnem očetu. Ta človek vse vidi, nič mu ni skritega, si je mislil.

Te besede so pustile v njem globok sled. Kaj verska čustva! Ali ni zasačil enkrat očeta, ko je stopil nenadno v njegovo sobo, da je jedel v petek slastno pečenko. Verna mama je sedela zraven . . . Ali ni slišal enkrat, kako sta se njegov oče in mati v zadnji sobi, pred katero je zašel le slučajno, prepirala in ni bilo drugega kakor „ona igralka“, „ona jahačica“, „oni lajtnant“, „oni adjunkt“ . . . In vendar sta bila oba tako strogo verna! . . . Čemu naj se neki baš on briga za verske zapovedi in prepovedi, čeprav je veren.

Veren? Plesich je mislil, da je oni blede strah pred božjim prstom, ki se ga v temni noči niti vidi ne, oni trepet pred starim belobradim gospodom, ki sedi v nebesih na zlatem prestolu in gleda z nemim srdom blodenje ubogih zemljanov in stiska svoje pesti z zlobno škodoželjnostjo: češ, le čakaj po smrti te že dobim, — on je mislil, da je to vera, teh par motnih, preplašenih čustev, ljubezen do Boga. Oni véliki Bog, ki ga iščejo s silnim hrepenenjem vélike duše, in ki peljejo do Njega svetle, čiste, jasne ceste, ta veliki Bog je ostal njegovim slepim očem zakrit

za veličastnim, vse nevredne poglede odbijajočim, temnim oblakom . . .

Čemu naj se torej briga ravno on za verske zakone? Izpolnitev one prisege pa bi bilo še drznejše bogokletstvo, nego prisega sama, zato nikakor ni obvezan, obveščati svojega očeta o svojem počenjanju.

Tretje leto je prišel nekatere kratki med svoje tovariše in jih spremljal tudi v kraje, ki so se mu protivili in kamor ni vstopil nikdar brez rahlega drhtenja po vsem telesu. Tovariši so takoj naščuvali deklino nanj, in Plesich se je nekega tajnega gnusa in otroške boječnosti poln izogibal teh vsiljivih, drznih oči . . . Rad bi bil tovarišem pokazal, da je tak, kakor oni, toda vselej je zmagala neka sramežljivost, katere se je potem sramoval in se radi nje zaničeval samega sebe. Voljo grešiti je imel, samo poguma mu je manjkalo . . . In s to sramežljivostjo, s to karikaturu prave sramežljivosti, spojene z gnusom ne samo do grešnika, nego do greha samega, se je Plesich potem ponašal. Toda, ne da bi bil imel dovolj poguma priznati tako svojo sramežljivost, govoril je samo, da se njegovemu estetičnemu čutu taka vsem kupljiva bitja ne samo gabijo, nego da mora po svoji morali vsake take strasti kar najodločnejše obsojati. Tovariši so se mu rogali, ker bi se bili smejali tudi onemu, ki bi bil resnično moralen, Rihard in Viktor pa sta se mu rogala, ker sta umela, kaka je ta Plesicheva morala. „Ta mevža niti grešiti ne more!“ se je zasmel Rihard. „Pri drugih je volja dobra, a meso slabo za krepost, pri njem pa je volja dobra in meso slabo za greh!“

Plesich je spoznal, da je za izgubljenke še mnogo preboječ. Vsiljevala se mu je poleg nekega gnusa in strahu pred njimi tudi neko čudno spoštovanje radi njih tragične usode, radi njih propalosti, radi onega, kar imenuje Ivan Cankar „Veličanstvo pregrehe.“ Izprevidel je, da bi morale priti k njemu tihe in boječe in ne tako drzne, da se jih mora bati. Toda tega ni znala niti ena!

A čemu mu je bilo treba iskati, kar je hotel, v temnih nižavah dunajskega življenja, saj mu je bilo odprtih toliko blestečih salonov! In tam je obstalo marsikako lepo, poželjivo oko na njem. Začel se je bližati tej in oni in le redko je sprevidel, da bi bil vsak trud zaman . . . Nasprotno, videl je prihajati zdaj eno, zdaj drugo teh v svilo ovitih, krasnih, duhtečih postav proti sebi, in bližal se jim je i on z drhtečim srcem, negotovimi koraki, toda ko je stal že tik pred njimi in je začutil že njih gorko, strastipolno, omamljivo sapo na svojih licih, obrnil se je in povsil oči, kakor vtakne kmečki paglavec prst v usta pred neznano teto iz mesta. In zbežal je osramočen proč od njih, za sabo prezirljiv, žaleč smeh . . . Videl je, kako se ne briga kmalu že skoro nobena več izmed dam zanj in le, ako se je kdo včasih z ironičnim nasmehom obrnil vanj, videl je v očeh dam in gospodov oni prokleti: „Lojzek, Lojzek!“ . . . Samo še stare gospe in zarujavele device v dobi romantičnega navdušenja za „čiste mladeniče“ in še polotročje nerazvite kratkokrilke so ga obsipale s svojimi pozornostmi. Vrag vzemi še te!

In tako je odšel z Dunaja, ne da je vžil kaj onega, po čemur je vedno bolj hrepenel. Umazane, na skritem spravljene knjige so mu morale nadomestovati pogrešane zabave.

Na Kranjskem je služboval v malem mestu, kjer so še rafinirani, brezvestni zapeljivci proklinjali „filistrske razmere s to prokleta moralnostjo“. V mestecu nekaj skrbno varovanih gospodičen, večinoma že zaročenih, poročene gospe poštene, ali vsaj previdne, ker se je raznesla vsaka beseda, kaj še le dejanje, natakariče in dekletke vse pozaljubljene v meščanske junake s fraki na veliko noč in rokodelskimi predpasniki ob delavnikih, okrog mesta po vaseh pa trde pesti z brušenimi pipci kmečkih fantov, — razkavi, žuljavi Kerubi, čuvajoči dekliško nedolžnost . . .

In tako je bil torej Plesich zdaj tu v Trstu na svoji poti iz vile v mesto. In obžaloval je vse krasne, vživanja polne ure svoje mladosti, ki jih ni vžil in objokoval vse svoje sladke strasti, ki jih je moral zadušiti v samotni . . .

No, nekaj imam pa vendar od tega, se je tolažil. Mirne vesti sem lahko rekel Korneliji, da nisem še ljubil in morda je naredilo to ravno vsled tega, ker je bilo tako resnično, nanjo tako močan, gotovo ugoden vtis.

Ti krasno, ljubo dete, glej, jaz sem edini, ki te more osrečiti s čisto ljubeznijo! je vskliknil patetično. Bil je tako dovršen komedijant, da je včasih popolnoma dobrodušno celo sebi deklamoval in veroval.

VIII.

Rihard zvečer ni šel v vilo. Ob času, ko je imel navado hoditi h Korneliji, jo je zavil od svojega stanovanja na drugo stran. Hotel je biti popolnoma sam. Viktorju ni maral povedati, kaj se godi v njem, dokler ni bil popolnoma na čistem, drugemu pa itak ni odkrival svojega srca. Viktor je bil edini, ki je smel gledati včas v njegovo občutljivo, kljub vsej svoji moči otroškonežno srce, še Korneliji so se odpirali njega listi, polni tu mehkotrepetajočih, tam trpkore-signiranih poezij, le polagoma, polagoma . . . Rihard niti samemu sebi ni maral skoro nikdar odpreti te knjige. Samo slaboten poet čita s slastjo svoje spise, in samo slabotni ljudje grebejo radi po svojem srcu. Kdor je krepak, trpi mirno, dokler mu krvavi srce, ko se je pa zacelilo, ne bo ga trpinčil on, kakor je prej ono trpinčilo njega. Poet pa, ki ima pogum, čitati vsemu svetu, kar je vstvaril v sveti, samotni uri, prostituje svojo Muzo in človek, ki more razkazovati tajnosti svojega srca ob javni cesti, prostituje svojo dušo . . .

Rihard danes ni hotel v vilo. Preponosen je bil, da bi bil maral ustavljati to, kar se je začelo vršiti. Vplivati ni hotel niti najmanje na Kornelijo. Ako me more izpodriniti človek kakor Plesich, tem bolje! si je mislil. Doktor Rihard Sever te ne bo prosil, da se ga usmili!

In vendar je bil nemiren. Vse je mogel prenesti, samo negotovosti ne. Z odločno roko je posegel doslej še vselej v tir dogodkov, ki so hoteli lezti leno mimo

njega. Baš temu se je imel zahvaliti, da se je od dne do dne širila njegova še mlada zdravniška slava. Kjer se mu je zdelo opravičeno, odločil se je naglo za krepko pomoč naravi in dosegel je pri svojih pacientih navadno nepričakovane vspehe.

Še danes potrpim, si je rekel, toda že jutri opozorim Kornelijo, da hočem odkritosti in le, ako bom videl, da še sama visi med dvomi, dam ji še nekaj časa. Sitno je le to, da si bo domišljala, da sem ljubosumen na Plesicha. Ha, ha, jaz pa ljubosumen na takega človeka!

Od morja je potegnilo zdravo in okrepčevalno, valovje je kipelo bolj in bolj, in črni oblaki so se pomikali veličastno po nekoliko motnem nebu . . . Kakor da krijejo temne, ogromne čete, ki se vale druga proti drugi na boj . . . Votli, tihi gromi so zabobneli nekje za gorami in se plazili počasi, potuhnjeno, zadaj za oblaki po nebu navzgor više in više, kakor, da se vsaka četa boji druge in jo hoče naenkrat razdrobiti z enim samim silnim udarom. In bliski so se zavijali v črne halje in se skrivali med razpoke, da je le včasih zatrepetal med njimi medel, bled odsev in takoj izginil za vstajajoče in zopet podirajoče se goré . . . Tiho, tiho, a vedno hitreje so se pomikali oblaki drugi proti drugemu in vihrale so črne orjaške zastave izza njih, le za hip oblite v krvavem žaru . . . Tiho, tiho so se razvrščevali in se topili v dve sami ogromni vojski na levi in na desni, kakor da jim molče zapovedujejo nemi poveljniki . . . Rudeč svit je švignil skozi vesoljstvo, in prvi strel je stresel nebo in zemljo

in morje, da so planili silni valovi visoko v zrak, podobni divjim belcem, ki bi radi tja gor med slast morenja in votlo rezgetajoč so se pogreznili med trepetajoče valove, ki so se peneč razpršili pod njimi, da so brizgnile bele pene daleč čez breg . . .

Rihard se je odkril. Prsa so se mu širila in visoko vsklonjen je stal sam ob morju. Nasmehnil se je, ko je videl v dalji izginjati nekaj bežečih žensk in preplašenih bosih ribičev. On ni poznal nikdar te bojazni, kadar so se bili elementi. Kot otrok je vriskal in pel, kot mladenič je strmel nem v te silne izbruhe večne, nikdar porabljive, nikdar slabeče se moči, ko so se zvijala drevesa v blaznem strahu in stegovala svoje trepetajoče roke drugo proti drugemu, kakor da se hočejo združiti v skupen, šibak odpor . . . Ne, on se ni bal nikdar, ponosno je stal sredi vesoljnega trepeta, klobuk v roki pred tem v gromih in bliskih razodevajočim se Veličastvom, in vetrovi so se igrali z njegovimi lasmi . . . Boj, boj! . . . In roke so se mu stiskale v pesti . . . In lasje so mu vihrali v vetru . . .

In lasje so mu vihrali v vetru in strmel je na nebo in na morje . . . O, kako je on ljubil to morje, ljubil ga, kadar je molčalo, ljubil, kadar je šepetalo, a ga ljubil stotero kadar je besnelo. Hinavsko v svojem svetem molku, hinavsko v šepetanju, a odkrito v besnenju . . . In on je ljubil to molčanje in to šepetanje, ker ga je poznal in ker mu ni veroval . . . In bilo mu je, kakor da morje ve, da ga pozna in da vabi le druge s svojim molčanjem in šepetanjem v svoje mrzle roke

in njemu da se ne hlina . . . In ljubil je morje, kakor nikdar, kadar je trepetal ves svet, ker se ni balo, kakor se je bal gozd, ker so se mu širila ob gromovih vdarih brezmejne grudi, kakor so se širile njemu njegove . . .

Težke kaplje so mu padale na glavo, a on jih niti čutil ni. Sam čisto sam, on in morje in grmeče nebo. Sam, čisto sam . . . vsi se boje . . . Da bi hotelo priti k njemu drhteče, nežno bitje, prižel bi ga k sebi in ne balo bi se več. Kornelija! . . . Postalo mu je mehko in težko . . . Tudi ona ga zapusti, zamenja s strahopetnežem! Kdo te bo ščitil, revica! Iz prsi se mu je izvil globok vzdih. Stresel je z glavo in pospešil korake do bližnje gostilne, kjer je hotel prevedriti.

Dež je kmalu prenehal in Rihard je stopal po osveženem zraku proti mestu. Bilo mu je, kakor da nevihta ni osvežila samo zraku, ampak tudi njegovo dušo, — postal je mirnejši. Naj pride, kar hoče! si je rekel. Mene ne zmaja nič več na svetu! Če noče nihče z mano, grem pa sam!

Domov ni maral hoditi; zdelo se mu je, da bi danes ne mogel ničesar delati. Samota ni ljuba niti vznemirjenemu, niti preveč srečnemu človeku, edino pokojna in mrtva srca si jo želijo. Zavil jo je torej v gostilno, kjer so se zbirali nekateri mlajši slovenski uradniki. Nič posebni ljudje, a inteligentnejša družba je imela svoje omizje v drugem delu mesta.

Kadar je prišel Rihard med znane ljudi, nudil se mu je vedno isti prizor. Kakor da so ravno udrihali po njem, a zdaj da ga vsi pozdravljajo, da skrijejo

vsled njegovega nenadnega prihoda nastalo zadrego, se mu je zdelo, dasi je vedel, da se niso ž njim pečali. Tako nekako sprejmejo podložniki strogega predstojnika. Tu sem, kakor sploh v javne družbe, Rihard ni prihajal pogostoma, ker je živel svoje večere vedno pri Tratnikovih, drugače pa je bil preobložen z delom. Sicer bi se pa ne bil izogibal ljudi, ker se je vedno med temi gospodi dobro zabaval, ako tudi ni dobil med njimi niti ene sorodne duše. Pač pa je vedel, da ga mnogi mrze, ker jim ni prav nič prizanašal, ako je kdo bleknil kako neumno. Dokler je bilo mogoče, se je pomenkoval z vsakomur resno, znal se je prilagoditi njegovemu duševnemu obzorju, ako je pa trdil kaj takega, na kar ni bil več na mestu pameten odgovor, začel ga je vihati. In zabaval se je pri tem sam in zabavali so se drugi, in baš radi tega je čutil, da ni nikjer neljub gost, dasi ni vžival simpatij, ker tudi bebec se rad zabava na račun drugega, ki je morda še večji bebec. Seveda, ako pride potem vrsta nanj, se zabavajo drugi in se on jezi, a to voljno potrpi, ker ve, da pride kmalu na vrsto drugi, ko se bo on zabaval.

„No, o čem ste se pa pomenkovali?“ je vprašal Rihard, ko je prisedel, poštnega uradnika Tiliča, čegar visoko čelo je bil vedno svetleč se protest proti temu, da nam veljaj visoko čelo kot znak intelligence.

„O literaturi! Novejši literaturi!“ je odgovoril Silič nekako ponosno, da obdelujejo nenavaden predmet.

„O literaturi? Kako pridete pa do tega predmeta? No, in kaj ste izmodrovali?“ je vprašal Rihard rado-

veden, kako sodi ta družba o tem vprašanju. Še nikdar ni slišal, da bi se bili pomenkovali o slovstvu. Zabavalo ga je, ko je zapazil, kako so se vsi ozrli nekam preplašeno in nevoljno v Tiliča, kakor da se boje govoriti dalje o stvari, ki je ne umejo posebno, vpričo človeka, ki se peča gotovo tudi s tem. Ali mora res blekniti prvi baš Tilič, ko bi se lahko oglasil kak pametnejši, ki bi rekel denimo: „O tem in onem smo govorili.“

„Vsem skupaj se zdijo ti moderni pisatelji in pesniki neprebavljivi!“ se je odrezal Tilič, ne da je opazil zopetne opominjajoče poglede, naj pusti govoriti koga drugega.

„Govorili smo o tem, da je nastopila pri nas prav v zadnjem času neka nova struja, po kateri plavajo vsi moderni literatje!“ je dostavil koncipijent dr. Stolec, še najinteligentnejši med vsemi, hoteč vzeti Tiliču besedo. Kadar je govoril, obrnil se mu je nos vselej nekoliko na levo, kar ga je delalo zelo navihanega.

„V toliko, v kolikor piha v vsa jadra na široki struji življenja ista sapa in jih žene na isto stran, ne da bi se mogli, in ako so pametni hoteli temu ustavljati!“ je pritrdil Rihard. „Toda, le v toliko! Da bi se hoteli vsi novodobni, zato pa ne že „moderni“ poetje postaviti za komurkoli si bodi v račji sprevod in mu slepo slediti čez drn in strn, tega ne verujem, kakor ne verujem, da bi hoteli tratiti čas s kakim bojem za realizem, naturalizem, romanticizem in kar jih še je teh „šol“, ki se ne imenujejo brez vzroka — šole. „Vraga, piši realistično ali naturalistično ali

idealistično in če ti je ljubše polmračno, mehko sanjarenje, kakor to svetlo življenje, polno vesele in žalostne poezije, pripoveduj nam bajne basni o začaranih kraljičinah in zakletih gradovih, samo da ustvarjaš umetniška dela!“ je odgovoril odličen mlad pesnik začetniku, ki ga je v moji prisotnosti vprašal za mnenje, katera struja se zdi njemu najboljša.“

„Sicer je pa to stvar poetov! Človek je tako preobložen z delom za ljubi kruhek, da itak ne pride do čitanja!“ je zasehal adjunkt Karara, ki je presedel po celih deset ur dnevno po krčmah in kavarnah. Dolgočasil se je pri teh pogovorih in ni ga bila volja poslušati še dalje stvari, ki ga niso brigale.

Rihard se je zasmeljal in ironično mu je pritrdil, jezeč se, da je bil za hip resen.

„Prav pravite! „To je stvar poetov!“ in s tem smo odpravili. Naj le trgajo poetje zvezde z neba, to res ni naša stvar. Slovestvo je samo igrača abnormnim ljudem! Mi smo velik narod in dosežemo še bogve koliko na političnem in socialnem polju! Kaj zato, če nam naši nasprotniki tudi vedno v prvi vrsti očitajo našo revščino v tem pogledu!“

Nastal je molk, ki ga je Karara naglo porabil v to, da je napeljal pogovor na politiko, na katero so se vrgli vsi z veliko navdušenostjo. Ginjaivo jih je bilo videti, kako so grizli dan za dnevom z brezmejno potrpežljivostjo to plehko slamo. Rihard je hotel spraviti pogovor na nekoliko višjo stopinjo širše politike, ki je zanimala tudi njega in vzdignil je jasli nekoliko više, toda videč njih žalostne poglede in njih vspe-

njanje, da bi jih potegnili zopet niže pred se, je vstal smehljaje in odšel v črno noč.

Lepo je videti tako-le celo vrsto dobrorejenih osličkov, ko jim je nasul kdo slastnega ovsa, in tisto škrbljanje z zobmi je tako blagodejno, tako blagodejno . . .

IX.

Drugi dan je prišel Viktor že zgodaj, ko je Rihard še v postelji čital, k njemu. Začuden ga je vprašal, zakaj ga sinoči ni bilo. Rihard se je opravičil, da je imel pozno v noč dela v bolnišnici.

„Nela je bila zelo vznemirjena“, je pristavil Viktor.

„Kaj?“ je vprašal Rihard razdraženo. Prepričan je bil, da ga sinoči gotovo ni pričakovala bogve kako željno in jezila ga je misel, da bi bila utegnila Viktorju hliniti kako hrepenenje po njem.

Viktor ga je začudeno pogledal; mislil je, da je slabe volje, kakor je bil Rihard vedno zjutraj, ako ga je kdo motil, predno se je umil in opravil. No, Viktor se je seveda motil, ker on ni bil Rihardu nikdar nadležen.

„Ali greš drevi k domači zabavi v hotelu „Nazionale“? Saj si dobil povabilo?“ je vprašal Viktor.

„Do zdaj še ne! Ako ga dobim, pridem. Tam bodo gotovo vsi rodoljubi, in te imam jaz rad! Ali pride tudi Plesich?“

Vrag vedi, čemu povprašujem po tem človeku? si je mislil.

„Tudi!“ je odgovoril Viktor. „Ravno sem ga srečal.“

„Dobro! Danes pridem okrog štirih k vam in potem gremo skupaj v „Nazionale“. Do svidenja!“

Po kosilu je dobil Rihard povabilo z opazko, da je vstop dovoljen samo omejenemu številu povablencev. To mu je bilo ljubo. Ljubil je ljudstvo in rad je storil zanj, kar je mogel, toda priznaval je ono nepreskočljivo steno med nižjimi sloji in izobraženci, ki se ji pravi omika, in se tudi ravnal po tem. Prihajal je rad na njihove veselice, ne „počastit“ to dobro, naivno vživajoče ljudstvo, ampak dajat mu vneme in spodbude v krepkih, priprostih besedah, toda potem, ko je videl, da ljudi le moti s svojo navzočnostjo, ki vidi v inteligenci vedno neko nadzorujočo jo policijsko oblast, se je prijazno poslovil in odšel, zapustivši rodoljube, ki so si pustili kaditi in se povelečevati in občudovati pozno v noč, dokler niso začele šumeti na njih mizah šampanjske čaše in se ni njih žvenketanje rogalo z brutalno netaktnostjo v bedne obraze „milemu, tako mnogoštevilno zastopanemu narodu“ . . . In danes bodo pokali zamaški! Gnusilo se mu je tudi ono bratenje s priprostimi ljudmi, ko je videl v njej skoro vedno le umazano sebičnost, skrite namene, prikupiti se tem ljudem, da mu dajo, ako bo želel, svoje glasove. Poleg tega so se njegovemu estetičnemu okusu ustavljali oni prizori, ko se neomikanim ljudem priplazi po preobilo povžitem alkoholu zbudjena žival na površje. In dasi je take prizore umel in jih vsled tega opravičeval, bili so mu vendar zoprni in videl je, da so se mnogi, ki so maso zaničevali, našli tega zaničevanja ravno sredi takih scen, katerih so bili

često sami krivi. Slednjič pa je bil Rihard tudi toliko egoist, da se je včasih rad resnično zabaval, kar mu v preveč mešani družbi ni bilo mogoče. Vedno ni imel smisla za žrtvovanje, kakor rodoljubi, ki se vedno le „žrtvujejo“, za katero žrtvovanje pa jih mora ljudstvo odškodovati z mandati. Vsled tega je bil torej rad, da je bila nocoj inteligenca sama med sabo.

Proti večeru se je napotil v vilo. Bil je radoveden, kako se bo vedla Kornelija.

Julka mu je povedala, da je v lopici. Pogledala ga je škodeželjno, toda Rihard se za to ni zmenil.

Stopal je tiho po pesku še od sinoči premočenem, in stal nepričakovano pred Kornelijo. Stresla se je in odložila naglo iz roke neko oglednico.

„No!“ je rekel, ko ji je po kratkem pozdravu ponudil desnico. Gledal jo je ostro, da ji je roka trepetala v njegovi. Potegnil jo je k sebi in jo poljubil, kakor vsakokrat pri svojem prihodu. Njene ustnice so bile mrzle, apatične. Vžitka mu ta poljub ni nudil drugega, kakor vsled zavesti, da jo s tem poljubom trpinči, zato je pritisnil svoje istotako mrzle ustnice na njene skoro z vso silo, da je začutila tudi fizično bolečino in se je nalahko zganila. In ta fizična sila je iztisnila iz tega poljuba vse, kar bi bilo sicer hinavskega v nežnem poljubu. Morda zadnjič! si je rekel in pogledal je z mehkim obžalovanjem njene polne, finovzbočene ustnice.

Sedel je in pokazavši oglednico na mizi je vprašal:

„Čegava?“

„Gospoda Plesicha!“ je odgovorila tiho.

On je molčal. Prej je imela navado, da mu je vsako stvar pokazala, danes tega prvič ni storila.

„Torej danes gremo v „Nazionale“!“ je omenil po kratkem, njej očividno zelo mučnem molku.

„Najraje bi ne šla!“ je odgovorila tiho.

„Tako?“ je vprašal zategnjeno. „Ako hočeš, se lahko odtegnem jaz!“

Obrnila je oči vprašujoče, začudeno vanj, toda njen neodkritosrčni pogled je odletel plaho pred njegovim trdim . . .

Molčala sta zopet nekaj trenutkov.

Naenkrat pa je vstal Rihard, kakor da ga je vrglo sunkoma pokoncu, stopil je pred Kornelijo in jo stresel za ramo, ne ravno preveč lahko.

„Ti, punče!“ je začel počasi, vsako besedo trdo povdarjajoč. „Mene ne boš slepila! Odkrito ven, kar je v tebi! Reci eno besedo in jaz grem brez vsake najmanjše opazke! Doktor Rihard Sever ne berači in ne tekmuje z nikomur! Toda, toda, ako bi hotela poskusiti, imeti me za norca, potem boš videla, s kom imaš opraviti!“

Njegov glas se ji je zdel strašen in strašen njegov obraz. Temu človeku bi se ne upala nikdar priznati iz oči v oči, da ga ne ljubi več, dasi bi ji ne rekel na to niti ene same besede. Ta njegov odhod, kako bi se priklonil, kako bi vzel svoj klobuk in kako bi odšel ponosno vzravnán! . . .

Vklonila je glavo in na njej je čutila njegove žareče oči, da jo je speklo skozi celo telo. In bilo ji je kakor da so ti paleči pogledi težki, kakor bi ležal na njej

ves svet, da jo tlačijo v zemljo. Sapa ji je zastajala, blede roke so se ji tresle v naročju . . . Če bi se mu drznila pogledati zdaj v oči, zdrknila bi pred njim na kolena! . . . In sililo jo je nekaj, naj se mu ozre v obraz, ki mora biti tako strašno lep, toda oni žgoči bliski so ji tiščali glavo trdo k tlem, da je ni mogla več zganiti . . . Nikdar, nikdar ni ljubila tega človeka, samo bala, brezmejno bala se ga je, le tedaj, ko je bil mehak, ko je bil otrok, se ga je upala brez strahu okleniti . . . A tako grozen ni bil še nikdar, kakor ga je zdaj slutila, ne da bi se ga upala gledati. Da bi jo kdo rešil njegovih strašnih oči! Egon! Ha, Plesich, ki je sam trepetal pred njim! Njegova slika se je zamajala in dvignila se ji je v duši še enkrat Rihardova silna postava, in pred njo je zaplamtela še enkrat luč njene čudne ljubezni do njega, toda v tem hipu jo je ugasnil sam . . .

„Zdi se mi, da nisi še na čistem, ali pa nimaš dovolj poguma! Odloči se naglo, kajti jaz ne maram čakati! Ako ne bo kmalu, pretrgam jaz sam kratkoma vez med nama! Stori kar hočeš, meni je docela vse eno!“

Gledal jo je bil nepremično, trdo, potem pa se mu je razlil počasi trpek, zaničljiv nasmeh čez obraz in rekel ji je te besede odločno, a mirno.

Tako torej! „Meni je docela vse eno!“ si je ponavljala njegove besede. To večno preziranje, kakor da je sam Bog!

„Jaz res ne vem, čemu me dolgočasiš s tem!“ je izpregovorila, kakor da ji ni čisto nič za njegove

besede in gledala na morje. „Taka brezmiselna ljubosumnost ni vredna doktorja Severja!“

Da bi mu bila povedala pošteno, kaj da misli, ni imela poguma. Ko bo na Dunaju, mu pišem in konec bo! Saj mu je tako „docela vse eno“. Zakaj je moral reči te besede! Še je tlel stenj na luči njenih čustev do njega. Želela si je iz vse duše, da bi vsaj trpel radi nje, toda slutila je, da pojde ta mož, ki je znal tako vroče ljubiti, hladen in s pomilovalnim nasmehom od nje . . . In to jo je bolelo . . .

V Rihardu je pri zadnjih njenih besedah zavrelo. Ta neumna stvar res misli, da sem ljubosumen! Toda premagal se je takoj in hladno je odgovoril:

„Doktor Sever ni ljubosumen! Zapomnite si to, gospica Kornelija!“

V lopo je vstopil Viktor in opozoril Kornelijo, da se je čas napraviti.

„Saj te bomo morali še tako čakati, predno se načičkaš!“ je pristavil dobrodušno se smehljaje.

Kornelija je odšla s hladnim „na svidenje!“ Rihardu je bilo ljubo, da se je odstranila, ker bi bil utegnil Viktor vendar zapaziti hladnost, ki se je morala javiti v njegovem občevanju s sestro. Posebno veliko hliniti se ni znal in se mu ni dalo.

Z Viktorjem sta začela govoriti o nekem novem francoskem romanu, ki sta ga bila ravno prečitata.

„Skoro v vsej svetovni literaturi rohne po zemlji neki grozni ljudje ali, kakor je zdaj običajno „nadjudje“, kajti pravih ljudi, pravih dečkov in pol ti pisatelji ne marajo več, na drugi strani pa strašijo neke blede, brez-

krvne sence, ki se nazivljajo moderne ljudi!“ se je hudoval Rihard. „To ti gre mimo tebe tiho in žalostno, gleda te z očmi vodenosanjavimi in prosi tvojega usmiljenja. A ti bi ga zgrabil najraje krepko za rame ter ga stresel: Zbudi se revše, ki te trka luna pri belem dnevu! Poglej, kako žari solnce, kako drobe ptički, kako duhte rože, kako žive in trpe ljudje, ti nečimurna koketa svojih lastnih bolečin, v katere si se morda z veliko težavo vlagal in vsleparil, ti, ki bi bil nesrečen, ako bi ne bil nesrečen, ti, ki bi želel, da ti leži tvoja živa, zdrava, vesela ljubica s svojimi srečnimi, cvetočimi očmi sredi mrtvaških sveč, bleda in nema, samo da boš enkrat prav popolnoma nesrečen, da boš mogel prodajati svoje blesteče solze na javnem trgu po tri franke stekleničica! Ha, ha, kako mnenje si bo moral narediti kak potomec po tristo letih, ako bo gledal v ta ogledala naše dobe, in bodo lezli mimo njega junaki dvajsetega stoletja! Vraga, stopil bi najraje tedaj pred njegov pomilujoči obraz pa mu pokazal te svoje pesti, pesti človeka, ki je hodil med onimi plašnimi strahovi! . . .“

„Toda priznati moraš vendar, da je opazati med novodobnimi ljudmi mnogo resničnih takih senc z raztrganim, zmedenim živčevjem, da je opazati med nami mnogo pristnih dekadentov, in čuda ni, ako zbudijo v čutečem umetniku pozornost in sočutje, in da jih že kot resnicoljubljen, vesten poet naslika na sliki svoje dobe take, kakor so tavalj mimo njega!“ je ugovarjal Viktor.

„Dobro!“ je pritrdil Rihard. „Kdo mu bo to branil! Ali so tista čustva, ki jih ta bitja vlačijo s seboj,

pristna ali ne, je nazadnje tudi vseeno, samo da jaz vidim njihovo spočetje skoro vedno v objetju duševne šibkosti in nečimernosti. Dovolj je umetniku, ki se noče vglablja v vse psihološke pričetke kakega čustva, da je oni brezkrvni rezultat, ki ga on riše, resnično pred njim. Tudi nisem tako borniran, da bi hotel od njega zahtevati pojasnila, kako se te bolnike zdravi; to ni njegova naloga, njegovi umotvori niso medicinska knjiga z recepti. Umetnik je ustvaril žalostno sliko, umetnik je naslikal bolnika, povedal vam je morda celo ime bolezni, stavil pravo diagnozo, — pokličite zdravnika in povejte mu, kaj je rekel poet. Tu prične delo pravih domoljubov v frakih in črnih talarjih! Vsi naj so dobrodošli, ako so dobre volje! . . . A zdravil, zdravil, ne besed, ne samo verske tolažbe, ne samo fraz! In žepe in oporoke mu pustite v miru! . . . In ako je prepozno, pokličite duhovnika, in vsi pokleknemo in se razjočemo.

Dà, dà, umetnik naj le slika žalostne slike, — toliko žalostne poezije je v žalostnih slikah! -- toda temu se ustavljam, da trde „moderni“, — to so res „moderni“! — v svojih nemih delih, da je bolan vsakdo, ki ni bolan, da je tem poetom teme in noči, tem apostolom strtih živcev, tem nefanatičnim fanatikom ponosnega brezmočja, tem bramanom impotence, duševna in telesna moč, veselje in vera v človeštvo, zdravje in sreča znak duševne omejenosti, brezčutnosti, celo filistrske brutalnosti. Zdravo lice, vedro čelo, jasno oko, krepek stas imej, a povem ti, predno potrkaš pri njih, namaži si obraz z blede barvo, nagubaj čelo, zblodi oko, skloni

telo, pa berglje si kupi! . . In zato, ker se mi zdi to smešno, omejeno, zato z veseljem pozdravljam nekatere izmed novih umetnikov, ono malo, a vedno naraščajoče število poetov luči in moči, sinove dneva, svečenike solnca!“

Rihard se je razvnel, kakor vedno, kadar je govoril s človekom, ki ga je umel, o stvari, ki mu je polnila dušo, in Viktor je srkal s slastjo v se vedno nove misli svojega prijatelja. Ni bil skoraj enkrat z njim, da bi si ne bil moral vesel priznati, kako je zopet pridobil novih zakladov za svoje življenje.

Julka je prišla povedat gospodoma, da je gospodična pripravljena, in prijatelja sta odšla v vežo, kjer ju je že čakala Kornelija.

X.

Stopali so proti mestu v neprisiljenem, vsakdanjem pogovoru. Rihard in Kornelija sta govorila le s posredovanjem Viktorja drug z drugim, kakor je čisto zakoncema, ki se ne umeta, gost le nekako dobrodošlo sredstvo, da se zopet enkrat spustita v prijazen razgovor med seboj. Julij je šel sam že prej v mesto.

V dvorani hotela „Nazionale“ je bilo že polno boljše družbe.

Pri mali mizi v kotu sta sedela Julij in Plesich, ki sta bila rezervirala nekaj stolov za novodošlece.

Rihard je stopil k dvema mladima, skromno oblečenima gospodoma. Bila sta to avskultant dr. Drenovec in jurist Kolar. Skoraj vedno sta bila skupaj. Sedela sta navadno sama pri litru istrijanca s kupčekom petic

pred seboj. Zložila sta običajno, kolikor sta smela isti večer zapraviti pred se na mizo ter plačevala sproti, kar jima je natakár donašal, dokler kupček ni skopnel. Rihard je imel rad malo čudaška prijatelja in ju cenil kot dva poštena, inteligentna človeka, ki bi bila lahko koristna svojemu narodu, ako bi se jima javne razmere ne bile gnusile. Pomolil je obema roko in splašil pri tem veliko sivo mačko, ki je sedela med prijateljema ter ju opazovala z izrednim zanimanjem.

„Pustite hotelierjevega zajca!“ je zamrmral Kolar. Rihard se je zasmel:

„Kaj pa je tako študiral ta hotelierjev zajec?“

„Hotel je izvedeti od mene, kaj pomeni, da ima naš narodni voditelj Stremec danes tako svečan obraz“, je odgovoril avskultant. „Pa sem mu rekel: „Viš, še jaz, ki sem doktor vseh pravic, ne razumem, pa boš ti, ki si le navadno mače, morda že drevi na jedilnem listu kot zajčja pečenka s smetanino primako, kakor sluti prijatelj Kolar!“ sem mu rekel. Pa me je mrcina le še vedno gledala!“

Rihard se je smehljaje vrnil k svoji družbi. Delo mu je dobro, da bo trepetalo nocoj zopet vsaj v nekaterih srcih tiha opozicija proti praznim rodoljubnim frazam, in da se bo nabiralo nocoj zopet žgočega žolča vsaj v nekaterih zdravih dušah, dokler morda nekega dne ne vskipe v silnem odporu proti votlim, trhlím malikom.

Njegovo omizje je bilo že v živahnem razgovoru, ko je ležalo na ostali družbi še nekaj ledenega, ki se mora stajati še le v polnih kupah.

Plesich je hvalil Kornelijino drago toaleto, kar ji je očitno ugajalo.

„Zakaj nisi odstranila tistega traka na ramenu?“ jo je vprašal Rihard hladno. Prej se mu je vedno klanjala tudi v toaleti, zaupajoča njegovemu ukusu. Hotela mu je zdaj pač povsod kljubovati! „To je brezokusna disonanca! Tudi vrat je preveč razpet in vsaj od sprej preveč izpodrezan!“ je pristavil brezobzirno. Ti hočeš od mene v stran! Dobro, pomagati ti hočem! si je mislil.

Julij se je nasmehnil. Ta človek vidi, da se mu Kornelija oddaljuje, je premišljeval, in vendar jo peha z vsako besedo od sebe. Ta oholost beraška! No, kar je v moji moči, ti pojdem na roko! Le dalje! . . In vendar je čutil neko vsiljujoče se mu spoštovanje do tega brezmejno ponosnega človeka in zato ga je sovražil še huje.

„Vi torej obsojate dekoltiranje, gospod doktor? Od kdaj pa tako moralični?“ se je rogal.

„Morala nima pri tem nič opraviti, dasi je le malo onih, ki bi občudovali samo umetniškodovršeno krasoto razgaljenega ženskega oprsja brez drugih misli in opolzlih opazk!“ je odgovoril mrzlo. Izbiral ni izrazov iz ozira do Kornelije. Ako te čez nekaj mesecev, ko ne bo več mene ob tebi, ne bo sram iti razgaljena v družbo nizkih možkih, se ti tudi zdaj ni treba zgražati vsled mojih odkritosrčnih izrazov, si je mislil. „Morala mi je bila torej stranska stvar. Toda meni se vidi res lepa ženska najlepša v okusni domači opravi, brez tistega bahaškega razkazovanja vsiljivih čarov. Človek,

ki ima nekaj fantazije, si bo predstavljal tam, kjer vidi harmonično lepoto le označeno po samo na pol izraženih črtah, veliko več, nego tam, kjer mu je že vse na ogled in kjer nima domišlija že nobenega posla več!“

Nastal je molk.

Plesich se je zgražal nad drznostjo Rihardovih izrazov, in ko so se mu vjele oči s Kornelijinimi, je zamajal previdno z glavo. Taka nefinost! je hotel reči. No, pokazati je hotel, da se Riharda ne boji in prikupiti se Korneliji, zato mu je rekel odločno:

„Meni pa ravno oni rudeči trak na ramenu milostive gospice posebno ugaja. To je kakor roža v grmu!“

„Kdaj si videl ti že rože na rujavkastem grmu?“ se je zasmel Rihard. „No, sicer pa nimam nič proti temu, če si hočeš natresti paprike v kavo!“

„To nam preskrbujete že vi!“ je pripomnil Julij temno.

„O, gospodu Plesichu iz srca rad, ako želi!“ se je zasmel Rihard.

Pogledal je Viktorja in videl, da mu je ta pogovor že mučen, zato je obrnil svoje oči po sobani, kakor da se noče več vtikati v pogovor ostale svoje družbe. In res je začul takoj na to živahen razgovor, ki ga pa ni zanimal.

V tem hipu je potrkal po svojem kozarcu narodni voditelj Stremec.

Pozdravil je goste v vznešenih besedah, pod katere vsako se je zvijala v smrtnih krčih uboga poezija in

ž njo Rihard. Ozrl se je po dr. Drenovcu in Kolarju, ki sta resignirano poslušala. Nasmehnili so se drug drugemu in Rihardu je bilo bolje. Prisedel bi bil najraje k njima.

Takoj za navdušenim ploskanjem, se je oglasil suh, prekljast človek z nezrelim, cucljastim obrazom, profesor Pečenko. Ustvaril je najprej svet, postavil nanj razne narode, pripeljal Slovane iz Azije, seveda že silno civilizovane, ter izbil v njih sredi vse junaške boje z „ljutimi dušmanini“. Potem je skočil od Samovega groba, na katerega je položil krasen venec svoje poezije, naravnost v Slovenijo, naslikal nje borbo s svojimi „dušmanicami“ ter povedal slednjič, da želi prispevkov za Ciril-Methodovo družbo.

Ploskanje in petaki.

Pečenko je pobiral sam. Hotel ni privoščiti lepega, ljubeznive šale budečega, v njih samih narodno ljubezen podkrepljajočega veselja navzočim gospicam, ker je menil, da dobi sam, s svojo osebnostjo na novo oživljajoč silen vtis svojega govora mnogo več za narodni namen.

Prišel je tudi do Rihardove mize. Dali so vsi precejšnje zneske, Julij z malo kislim obrazom. Rihard je položil tri krone na krožnik.

„Dal bi še tebi tri!“ je rekel Pečenku, „ako bi mi bil prihranil te pol ure in povedal kratko, kaj hočeš.“

Pečenko je zarudel jeze in odšel dalje.

Jedva pa je bil pri svoji mizi, ko je vstal zopet ter začel govoriti.

Omenil je, da sede v ti družbi taki „nadjudje“, ki imenujejo vsako rodoljubno besedo puhlo frazo,

ki se rogajo s svojimi neslanimi dovtipi in sarkazmom vsakemu svetemu vsplapolanju.

Kazal je skoraj s prstom na Riharda, ki je videl, kako so se obračali pogledi tu očitno, tam kradoma nanj.

Roke so se mu začele tresti, oči žareti in ustnice so mu trepetale.

Vstal je nenadoma in s sonornim, hladnim, le nekoliko vsled razburjenosti vibrirajočim glasom je spre govoril:

„Jasno je, velečenjena družba, koga je gospod profesor Pečenko mislil, in kdor tega še ve, povem mu sam, da sem to jaz! Dà, fraze, bobneče fraze so bile, puhle, dasi tupatam blesteče in zato mameče perijode so bile to, kar je govoril gospod profesor! Gospoda moja, govorniki, ki bi smeli nastopati v inteligentni družbi, so še redkejši, nego dobri umetniki, — tudi pravi govornik je umetnik! — povedati bi moral nekaj krepkega, novega, v izbranih, a ne brezmiselno po romanih in pesmih pobranih izrazih. Toda, ako bi govorili samo dobri govorniki, bi človek ne slišal skoro nikdar nobenega govora, a teh je treba — ljudstvu. Dà, rabite v božjem imenu fraze, ki pa niso več fraze, ako so vam le pripomoček, da izrazite v že rabljenih besedah, kar čutite; rabite fraze, ki so sicer oglodane, oškrbljene kupe, a polne kipeče žlahtnine, toda nesite take fraze ven med ljudstvo, ki bi morda niti ne umelo elitnih govornikov! Izlivajte svoja vroča čustva v priproste, odprte, žejne duše našega sprejemljivega, blagega ljudstva. Ako pa je treba inteligenci takih, ali celo praznih, preperelih fraz, predno se ji odprejo srca in

ji odprejo srca mošnjičke, potem gospoda, je to dejstvo zelo tragično ali pa zelo komično, kakor hočete!“

Sedel je hipoma, kakor je vstal. Molk, neka poparjenost, neka splošna osramočenost, zadrega in globoko v duši tupatam nezavestno pritrjevalno vzdrhtenje . . .

Dr. Drenovec in Kolar sta se pogledala in trčila tiho . . . Zamolkel žvenket njunih kozarcev je vstrepetal po sobi, in voditelj Strenovec se je ozrl nekam plašno na mlada pivca . . .

Rihard je gledal v svoj kozarec in ga nervozno obračal.

Polagoma se je družba vzbudila iz svoje otrplosti, in šumenje razgovora je postajalo glasnejše in glasnejše.

Naenkrat je zopet potrkal nekdo na kozarec in dvignil se je zagorel, mlad mož, dr. Pasić. Bil je to istrski Hrvat, nekje blizu Pazina doma. Požrtvovalen pazinski advokat dr. Kudelić ga je prosil že večkrat, naj vstopi pod zelo ugodnimi pogoji v njegovo pisarno, da mu pomaga delati za bedne, trpeče svoje rojake, toda vselej — zaman. Pasiću je ugajalo mnogo bolj v živahnem Trstu, kjer se mu je posrečil vsak teden kak nov galanten doživljaj.

Ta mož je torej vstal in pričel govoriti o žalostnih razmerah v tužni Istri. Temu ubogemu, nesrečnemu narodu je treba voditeljev, „ki morajo, da uvijek stojijo na bránici“, — mešal je hrvaščino in slovenščino vse vprek, — „ki morajo, da nikad ne zaboravijo, gje, da su rojeni“.

„Dobro! Bravo! Vrlo dobro! Živio doktor Pasić!“ med občinstvom.

Rihard je gledal Pasića vedno bolj srepo in bolj in bolj nervozno se je premikal. Vraga! in to dovoli ta družba! Da se ji ta človek, ki noče več med svoje, roga takorekoč v obraz! . . . In on menda celo pošteno, prepričano blebeče! Da bi bil vsaj slepar, da bi čutil svojo nesramnost, da bi vsaj le skušal to tolpo, koliko prenese, ne da bi se uprla! A on veruje, in oni verujejo! . . .

„Zato, gospoda mila!“ je kričal Pasić patetično dalje. „Zato je dolžnost svakog istarskog rodoljuba, da vodi te svoje ljudi, da . . .“

„ . . . se zabava v Trstu in ne dolgočasi v Pazinu!“ mu je presekala Rihardov glas nepričakovano ginljivi govor.

Kakor da je udarila strela iz tega jasnega neba tam zunaj skozi okno med družbo! . . .

Okamenelost, potem v kotu pritajeno hihitanje in naenkrat Kolarjev glasen, veselo hudoben smeh. In vse se je smejalo, vedno šumnejše.

Pasić je vzel svoj klobuk in ne da bi bil koga pozdravil, je odšel naglo, z enim samim divjim pogledom na Riharda, ki ga je pa ta sprejel z ironičnim nasmehom.

In ti ljudje, ki bi bili Pasiću burno pritrjevali, da je Rihard molčal, ti ljudje, ki bi bili mrli v mučnem molku, da se Kolar ni zasmel tako preširno, tako iz srca, ti ljudje so čutili zdaj neko mržnjo, so v mislih pritrjevali Rihardu, češ: saj res, sam naj bi bil ostal v Istri!

Toda le za hip . . . Ozrli so se vsi v voditelja Stremca, in njegov obraz je bil temen . . .

„Breztaktnost, grozovita breztaktnost!“ je rekel tako glasno, da ga je bilo čuti skoro po vsi dvorani.

Dà, breztaktnost! Grozovita breztaktnost! Tako je rekel voditelj Stremec! In vsi so se ozirali ježno na Riharda.

„Kanalije!“ je siknil Rihard zaničljivo. Ozrl se je na svoje omizje z ironičnim nasmehom. Kornelija je gledala v prt pred seboj, Julij ga je meril ježno, kakor da odklanja vsako odgovornost za takega človeka. Plesich je zmajeval ravno z glavo, a je pozabil premakniti obraz z leve na desno, kjer ga je ravno imel, ko je začutil njegove oči na sebi, da je pogledal Riharda nehote nekoliko od strani, tako ga je njegov pogled presenetil! Pričakoval bi bil vsaj malo zadrege, a nič! Tega vruga ne spravi nobena reč v zadrego!

Ha, ha, kako trpijo vsi, da so v družbi takega grozovitneža! si je mislil Rihard. Aj, ti moja Nelica, te preizkušnje gotovo nisi prestala, in prav je tako! Kmalu bi se bil zmotil v tebi, da ni Bog poslal ljubega Plesicha! Srečna bodita!

Kaj počne in si misli druga družba, ga je že malo brigalo, le te ljudi, katere je zdaj mrzel vse razun Viktorja, bi bil rad še nekoliko potrpinčil. Dà, tudi Kornelijo je mrzel. Zdela se mu je v trenutku tuja, kakor da je ni nikdar poljubljjal. Zapomnila si boš, kdaj si bila zadnjič z menoj! In tebi, Viktor, je treba tudi še šole! Prefin si še in prešibak, mnogo prešibak za ono nalogo, o kateri sanjaš! Kako poveša oči, kakor kaka devica! Čakaj, jaz te še naučim živeti!

Glej, kako sta močna in pogumna reveža Drenovec in Kolar, a onadva sta morala stradati in trpeti! . . .

Naenkrat se je družba zganila. Vstal je s svojega stola tam sredi sobane komičen možiček. Bil je nekdanj profesor, Nemec se je pisal, toda radi njegovih bedastih govorov so se ga začeli slovenski kolegi sramovati in niso ga odnehali prej preganjati in mučiti, dokler ni sam prosil upokojenja.

Nosil je staro, oguljeno suknjo. Toda najzanimivejše je bila njegova tenka bradica in nerazmerno dolga ušesa. Nekdaj, ko je še učiteljeval, je zatrdil s katedra dol nekaterim nemirnežem v šesti šoli, ki so v zadnji klopi med njegovim predavanjem skoro glasno govorili, da segajo njegova ušesa do njih, a tako hudo ni bilo.

Ko se je dvignil, šinila je Rihardu hudomušna misel v glavo, ki je komaj čakal, da jo izvrši. Možicelj je bil sicer poln resnične idealnosti, a Rihard nocoj ni bil več razpoložen, da bi bil radi tega komu prizanašal, ako je mogel še enkrat podražiti svoje somiznike.

Ljudje so začudeno pogledali, kako se drzne danes še kdo govoriti, – drugi, bilo bi jih drugače še kakih deset, so se vsi zbali Rihardove stopenosti, – toda razumeli so, da bi ubogi Nemec zbolel, ako bi tudi danes ne mogel izdeklamovati svojega nesrečnega govora.

In profesor Nemec je začel:

„Zbrali smo se, gospoda jasna, od vseh strani slovenske zemlje“ – razun domačinov ni bilo tu živega krsta! – „dà, zbrali smo se v lepi slogi in svetem navdušenju. Gospoda jasna! jaz nisem govornik . . .“

„Vemo, vemo!“ se je oglasil Rihard s svojim najnižjim basom.

Nemec je padel na svoj sedež, kakor bi ga bil kdo lopnil. Usta je imel široko odprta, oči izbuljene, ušesa popolnoma pokoncu, — neizrekljivo komična slika . . .

In družba se je zakrohotala, da so se stresla okna . . .

Polagoma se je smeh polegel. Nihče ni bil hud na Riharda, da je vžalil ubogega, dobrega starčka, saj so se smejali, in Nemec je bil le navaden, med staro šaro vržen revež.

Tudi Rihardovo omizje se je iz srca smejalo. Vraga, tega ni nameraval! In zasmilil se mu je naenkrat ubogi profesor in nepričakovano je vstal, da so se vsi začudeno ozrli vanj.

Stopil je k njemu ter ga prosil oproščenja, češ: da ni mislil tako hudo, da je bilo vse le neumestna šala . . .

Starček mu je dal s solzami v očeh svojo trepetajočo, velo desnico. Še vedno ni mogel umeti, kaj se je zgodilo . . .

Rihardu se je storilo milo, in slabe volje se je vrnil na svoj sedež.

Zabave nocoj ni bilo več pričakovati in pozno je tudi že bilo, zato se je prvo omizjo dvignilo k odhodu.

Julij je pogledal na uro in tudi vstal.

Molče so odšli na prosto. Voz je že čakal. Viktor je rekel, da še ne gre in Kornelija je stopila sama z Julijem v voz.

Rihard je podal obema svojo desnico, krepko, kakor vedno, a Kornelija je čutila, kako je bila nocoj mrzla. Plesicheva se je dolgo in gorko oklenila njene.

Rihard je to videl in se je veselo zasmel.

„Kaj se smeješ?“ ga je vprašal Viktor.

„Ker je na svetu tako lepo!“

Viktorju se je prvič nekaj zasvetilo v glavi, a zdelo se mu je preneumno! Riharda pustiti! Prebedasto! Malo sta se sprla najbrže!

„Ali še nimaš dovolj?“ je vprašal Julij Kornelijo v vozu.

„Da! končano je!“

„Dobro!“

Velel je pognati hitreje.

XI.

Plesich, Rihard, Viktor, dr. Drenovec, Kolar in še nekateri mlajši gospodje, so se napravili v kavarno. Drenovca in Kolarja je povabil Rihard, ker sta izjavila, da se je „Popokatepetl pogreznil v natakarev žep“.

V kavarni so dobili lastno malo sobico in baterijo steklenic svežega piva.

„Tu se lahko razvijemo! Toda le govoranc ne, sicer . . .!“ Rihard je vzdignil smeljaje se svojo pest.

Pili so in peli. Polagoma je postalo v sobici zelo živahno. Plesich ni prenesel veliko, in je bil kmalu zelo zgovoren. Saj je bil tako srečen! In Rihard je pil tudi veliko, in oči so mu žarele. Za nikogar ni treba več skrbeti, skrbimo za-se! si je mislil. Postajal je nekam mehek. Še Plesicha je pustil v miru.

Naenkrat se Plesich vzdigne in začne govoriti.

„Ali mi sedeš zopet! Kdo te bo vruga poslušal!“ je zakričal Rihard.

„Ti nimaš ničesar ukazovati. Če ti ni prav, pa pojdi!“ je vpil Plesich trmasto.

Viktor je šepnil Rihardu, naj ga pusti, ker je itak pijan, in Rihard se je vdal.

„Radoveden sem, kaj bi znal ti povedati. Torej začni!“

In Plesich je govoril, kako se nehote spominja v tej veseli družbi nekoga, ki bil s svojim blestečim pesniškim talentom proslavil svoj narod, ki je pa moral radi bede v prezgodnji grob.

Rihard ga je gledal vedno bolj pozorno in začudeno, kmalu pa so mu začele oči kar goreti in telo se mu je privzdignilo, kakor na skok proti govorniku.

„Dà, prijatelji, tam leži zdaj pri svetem Krištofu, brez spomenika, njegov grob poraščen in zanemarjen. Ali ni to sramota? Niti lesenega križa nima! Zato sem si stavil jaz nalogo, da izvršim ta čin pijetete do svojega prerano umrlega prijatelja. In kdo je, kogar mislim? To je“

Rihard je planil po koncu in zgrabil Plesicha za rame:

„Ne imenuj tega imena, če ne te pobijem! Ti, ti, ti se drzneš zbirati za tega fanta, ti, ki si ga spravil v grob! Ali bi rad potolažil svojo vest, ti lopov ti!“ je kričal hripavo.

Družba je planila s svojih stolov. Ničesar niso razumeli.

„Kaj imaš z menoj? Kaj mi očitaš? Govori, sicer . . .“ je silil Plesich v Riharda.

„Za božjo voljo, ali je mogoče? Ali še ne vidiš da mi je vse znano? Torej dobro! O tem nisem zinil še nikomur, še misliti nisem hotel več na to in tudi nocoj ti še prizanesem, samo toliko ti rečem, da si ga spravil ti, sin dvornega svetnika, ubogega berača v umazani konkurenci ob skromno podporo, da si ga črnil povsod, da si ga spravil ob vsako pomoč, v največjo bedo, v kateri je poginil. Capito! Ali imaš dovolj?“

Rihard mu je vrgel te besede, pred njim stoječ, hladno v obraz in nadaljeval:

„Ako imaš še kaj poštenja, zadovolji se s tem! Prosim te, res te prosim, prvič in zadnjič, da te česa ^{ne}prosim, pusti me nocoj v miru, ne razburjaj me, sicer ne morem jamčiti prav za nič! Pil sem nekoliko, ti tudi, zato miruj!“ Glas mu je bil res skoro proseč.

Plesich je bil pri prvih besedah popolnoma poparjen. Torej ve ta hudič tudi to! A tako hudo ni bilo, kakor mu je očital. Res je umrlega pesnika pri nekem gospodu, ki ga je podpiral, skoro nehote očrnil, a on še vedel ni za to pomoč in je sam obžaloval, ko je izvedel, da mu je gospod podporo odtegnil. Tudi je tekmoval z njim za neki štipendij, a to mu je ukazal oče, in on je sam čutil krivico, da je bil uslišan on, in ne pesnik. Sovražil ga ni nikdar in danes je hotel iz same dobrodušnosti, vsled pijače mehko ginjen, nabirati za njegov nagrobnik. In zdaj stoji pred celo družbo kot nekak morilec. Hotel se je opravičiti, zato ni odnehal.

„Ti mi povej, kar veš, da te tožim! Ven z besedo!“ je kričal.

„Ti bi me rad tožil?“ je vprašal Rihard z zaničevanjem. „Ne boš me ne! Ako želiš več izvedeti, pridi jutri k meni, povem ti celo lepo historijo!“

„Takoј tu mi poveš! Jaz se ne bojim nikogar in ni mi treba prizanašati. Daj, reci kaj pozitivnega, jasnega, žali me in jaz te tožim takoj jutri!“ je zahteval z nenadno odločnostjo.

„Ha, ha, ti bi rad po vsi sili kako trofejo, da bi jo nesel jutri pokazat na sodnijo, kakor paglavec materi bunko, če ga je kdo pretepel? Čuj ti človeče: jaz te ne maram in te nočem žaliti!“ se je rogal Rihard.

„Potem hočem žaliti jaz tebe: ti si nesramen, podel lažnivec!“ mu je kriknil Plesich prav v obraz, hripavo, besno.

Rihard je šinil s svojega stola, bled, trepetajoč, grozen . . .

Plesich je odletel pred njegovo klofuto ob zid.

„Tu imaš nekaj za lažnjivca in še za sodnijo dovolj!“ je siknil.

Plesich se je hotel skraja, ko se je pobral, vreči nanj, toda zbal se je njegove silne, nekoliko nazaj vpognjene, morebitnega napada pričakujoče postave in rekel je samo, še precej mirno:

„Moji zastopniki bodo ob dveh popoludne v „Café Commercio“.

„Dobro! Hvala!“ je odgovoril Rihard hladno.

Plesich je odšel sam.

„To je bila surovost!“ je šepnil nekdo v ozadju, da ga Rihard ni mogel slišati.

„To ni bila surovost!“ je kriknil Kolar. Kakor okameneli so bili gledali vsi ta prizor in se še le zdaj zopet zdramili. „To ni bila surovost!“ je ponovil Kolar strastno. „To je dr. Sever moral storiti, sicer bi ne bil dr. Sever in v mojih očeh bi bil nekaj izgubil, da je vtaknil ono psovko mirno v žep! Gospod doktor!“ — vzel je svoj kozarec in slopil pred Riharda — „mlajši sem, kakor vi, zato mi oprostite, toda prosim vas, trčiva kot pobratima!“

Kozarca sta zažvenketala in zraven hip pozneje še Drenovčev.

„Hvala vama, dečka!“ je rekel Rihard tiho in stisnil novima pobratimoma krepko desnici.

„To ostane seveda strogo vse med nami!“ se je obrnil do drugih.

„Seveda!“

Neverjetno! toda nihče v mestu ni izvedel o ti sceni niti besedice . . .

Rihard in Viktor sta stopala dolgo časa molče proti vili. Rihard je bil še vedno razburjen in ponudil se je prijatelju, da ga spremlja. Hladen zrak mu je del dobro.

„Jaz grem že jutri popoldne na Dunaj!“ je začel prvi Rihard. „Prosim prevzemi ti moje zastopanje, dobi še koga, najbolje Drenovca, ter opravi vse za me, kar je potreba. V štirih dneh sem zopet tu in Plesichu na razpolago. Orožje mi je egalno!“

„Dobro!“ je odgovoril Viktor kratko. Vedel je, da bi bilo zdaj vsako prigovarjanje prepozno. „Ali se ne prideš posloviti k nam?“

„Ne! Povej, da sem se odpeljal. Ako mi ima Nela kaj pisati, je moj naslov na hotel ‚Zum goldenen Hirsch‘!“

Zopet sta molčala.

„Ha, ha! Ali sem jih pestil zopet rodoljube!“ se je zasmel Rihard naenkrat ter pokazal s tem, da je bil njegov duh že od Kornelije vstran in pri teh ljudeh.

Viktor se je ustavil.

„Ti Rihard! To je že res! Osmešil si jih do kosti voditelje in voditeljske kandidate. Toda povej mi, ali je to dovolj? Ti le podiraš! A treba je tudi zidati! Mislim, da ti ne manjka moči v to, samo ne da se ti!“ je odgovoril.

V njegovih besedah je bilo precej pikrosti. Pokvaril je Rihard večer tudi njemu, kajti on je rad poslušal njegovo zbadanje v ožjem krogu, v veliki družbi pa, ki je bila vsled tega zdaj še bolj proti prijatelju, so mu bile te strupene opazke mučne. Premišljeval je bil ravno prizor v kavarni in si predstavljal, kak škandal tudi za Kornelijo, ako se izve čin njenega zaročenca. Zato v svojem odgovoru ni mogel zatajiti neke nevolje, dasi si je upal le redko Rihardu ugovarjati. Podirati in kritikovati zna vsakdo, a delati, delati! si je mislil.

„Dragi moj, to ni kar tako!“ je rekel Rihard počasi, resno, ne meneč se za prijateljevo rahlo očitanje. „Ali jih nisi videl nocoj? Ko sem pregnal Pasića ‚hozijana!‘, ko je izrekel Stremec svojo ‚breztaktnost‘ koj na to ‚crucifige!‘ . . . S tako brezmiselno maso jaz ne začnem nikdar! Ako začnem kdaj, začnem

drugače! Kako, boš že videl tedaj! Sedaj pa moja ura še ni prišla!“

Rihard je podal naglo prijatelju svojo desnico in odšel po blede se svetleči cesti proti mestu . . .

Pač, jaz verujem v človeštvo, je premišljeval, ko je stopal s klobukom v roki počasi naprej, jaz vem, da se je izkopalo še vedno tudi iz najstrašnejših prepadov zopet na dan in se valilo potem tem hitreje navzgor, da je kmalu popravilo prejšnje nazadovanje, jaz verujem, da so tam gori na vrhu jasne planjave, kjer čakajo že težko angelji božji, da sprejmejo nesrečne trpine in jim zacelijo rane, jaz verujem v življenje, jaz verujem v krasoto solnca in lune in zvezd in dneva in noči in morja in gozdov in livad in mehkih oči in dobrih človeških duš, toda v dobo, ki živim danes v nji, ne verujem, zato moja ura še ni prišla! . . .

XII.

Drugi dan se je zbudil Rihard že precej pozno. Spomnil se je takoj sinočne scene s Plesichem.

Kak človek sem! si je očital. Ali res ne morem nikdar molčati, ali se moram res v vsako stvar vtakniti! Naj bi bil Plesich govoril, kar je hotel, kaj je bilo treba, da mene to briga! Da sem mu dal klofuto, je bilo na tako psovko prav, toda čemu sem jo provociral! Ali sem jaz njegov varuh, da mu smem predpisovati, kaj naj govori in kaj ne?

Vstal je naglo odločen, se opravil ter spisal Plesichu pismo. Hotel je, ako še mogoče ono, kar in kolikor je zagrešil poravnati.

Rihard je pisal Plesichu, da obžaluje svoje sinočno ravnanje. Klofuta je sicer morala slediti „lažnivcu“, toda prejšnje nejasno očitane ni bilo v toliki družbi na mestu. Opravičuje ga Plesich lahko sam, ako pomisli na vse sinočne okoliščnosti. Najbolje bi bilo, da se spravita mirnim potom, ako hoče pa zadoščenja z orožjem, mu je seveda tudi na razpolago.

Rihard je vstal, zalepil pismo, vrgel ga na mizo in odšel v bolnišnico, da naznani svoje odpotovanje.

Ko se je vrnil čez pol ure, je dobil v svoji nabiralnici Plesichev list.

Radoveden ga je odprl.

Plesich je v njem pisal, da obžaluje svojo psovko ter prosi Riharda, naj mu jo oprostí. On da želi, da se vsa ta stvar poravna in da rečeta navzoči družbi, da sta se spravila. Klofuto da sprejme kot ekvivalent za svojo žaljivko. Dvoboja pa, da ne more sprejeti, ker mu branijo verska čustva. Sicer je rezervni častnik, a upa, da ostane ta afera tajna, ker bi mu bilo neljubo, ako bi ga vojaške oblasti silile pred orožje. Dvobojuje da se ne pod nikakimi pogoji, ako želi Rihard zadoščenja, naj ga toži, on da tudi tega ne stori, ker mu ni hud.

Rihard je vrgel list zaničljivo od sebe. Kako zadoščenje naj zahtevam jaz? Dobil je svoj odgovor na ono psovko in ako je njemu „ekvivalent“, meni tudi prav! In že spet ta verska čustva! Ti pa verska čustva! Tvoja vera je strah in tvoj credo se glasi: bojim se!

Pisal je Viktorju, naj se ne trudi, ker Plesich obžaluje kľofuto . . . Vse je s tem pokopano in Plesichu naj pöve, da je tako, kakor da se ni nič zgodilo.

Šel je kosit in po obedu se je kmalu odpeljal na kolodvor. Da se ne bi dolgočasil, je vzel knjigo s seboj.

Na Dunaju je poiskal takoj svoje prijatelje, ki so ga navdušeno sprejeli.

Ogledal si je potem razne umetniške razstave. Od mnogih slik se je moral siloma odtrgati in dolgo je stal pred priprosto sliko v zadnji sobi umetniške hiše. Odnegli so ji bili edinega ljubčeka, in zdaj se je vrnila uboga črnooblečena mlada mamica z brezkončno žalostnim, lepim obrazom in se sklonila nad njegovo prazno posteljico. Na tleh je ležalo par zlomljenih igračic. Še predvčera se je igral revček ž njimi in zdaj leži že tam zunaj v ozki krstici.

Popoludne je posetil s prijateljem razstavo najskrajnejših modernežev.

Odšla sta po kratkem času zopet proti izhodu in se ustavila še enkrat pri vodnjaku, v katerem so plavale zlate ribice v modri vodi.

„Uboge ribe!“ jih je pomiloval Rihardov spremljevalec. „Edino, kar tu ni nenaravnega, in vendar morajo živeti v taki vodi!“

„Ti slabo vidiš!“ ga je opozoril Rihard. „Ali nisi opazil, da imajo te ribe tam rep, kjer druge glavo! Tudi one so secesijonistične!“

Prijatelj se je zasmeljal.

Zvečer je bilo zborovanje društva „Samo“. Rihard se je izbornu zabaval.

Drugo jutro je dobil pismo s Kornelijino pisavo. Odpiral ga je mirno. Vedel je pač, kaj bo čital in pripravljen je bil na vse. Celo nekam neljubo mu je bilo, ko se je spomnil, da bi mu znala pisati še vedno kot zaročencu. Preveč se je bil oddaljil od nje in preveč se je vmislil v svojo osamelost, da bi ga bile zdaj kake zaljubljene besede veselile.

No, tega se mu ni bilo treba bati, Kornelija mu je povedala jasno, da je spoznala takoj, ko je videla gospoda plemenitega -- a ha! hoče reči, da bo tudi ona plemenita! — Plesicha, da ga ni nikdar ljubila. In potem še nekaj fraz, da naj oprosti, da si ostaneta prijatelja itd., kakor so neizogibne v vsakem takem pismu.

Rihard ga je raztrgal mirno v koš. En košček je padel na tla, in Rihard ga je vrgel naglo za drugimi.

Sedaj sta že skupaj! si je mislil. Bog vaju blagoslovi! Najbrže si je mislila, da je najbolje, ako mi piše sem, ker se me boji, in Plesich ji je pač tudi tako svetoval. Bojijo se me pa vendar!

Toda kaj bi o tem premišljeval! si je rekel ter vzel klobuk. Samo to ti še rečem punica, da pride čas, ko sprevidiš, kaj si dobila in kaj izgubila . . .

V kavarni je dobil svojo družbo in v njeni sredi se je počutil tako dobro, da ni mnogo mislil na ljudi tam doli doma.

Proti večeru četrtega dne se je odpeljal z južnega kolodvora.

Vozil se je mimo onih brezmejnih, lepih, a enoličnih ravnin, skozi one umetno razvrščene gozde in

bilo mu je nekam neprijetno. Skozi gozde, celo krasne, košate, tihe gozde je prijetna samo hoja in vožnja v odprtem vozu, v zaprtem kupeju se čuti človek pa še bolj zaprtega, malo da ne, kakor bi šel vlak skozi predor.

Rihard ni gledal več ven. Obrnil je oči v svojo dušo, polno vtisov teh zadnjih dni na Dunaju. In tam notri je videl sredi kolosalnega mesta veliko palačo in sredi te palače malo sobo in sredi te sobe neznatno sliko z žalostno ženo nad prazno posteljico svojega umrlega ljubčka . . . Sam ni vedel zakaj mora neprestano misliti na to nesrečno ženo, nobene zveze ni imela ona slika ž njim in vendar je čutil, da se mu je vcepila tako globoko v srce, da je ne zabi pač nikdar več, zdelo se mu je, da je vzel dragocen zaklad s seboj . . . Bogve, koliko čutečih duš je že drhtelo pred ono materjo? . . . Spomnil se je, kako mu je rekel nekdanj pokojni pesnik, radi katerega sta se sprla s Plesichem: „Nič bi se ne bal socialistov, samo da bi mi ne bila tam onkraj na bregu rudečega morja, skozi katero nas hočejo vesti v obljubljeno deželo, neprestano pred očmi trda žena z železnim obrazom, od tal do neba segajoča, ki ji pravijo oni bodoča država in ki bo dajala vsakomur košček belega kruha, kdor ga bo vreden. Da, nič bi se ne bal niti te velike žene, ako bi ne morala pod njenim krutim, jeklenim pogledom zamreti strahu in groze vsaka poezija!“ In Rihard mu je odgovoril smehljaje se, — sedela sta na bregu blejskega smaragda in pesnikovo mehko oko je strmelo otožno čez iskreči se biser —: „Ne boj

se tega, dragi moj! Ne vem, ali nas mislijo socijalisti res peljati skozi rudeče, krvavo morje, morda pojde človeštvo na vihrajočih jadernicah, zmagonosno pojoč v srečni Kanaan, tudi ne vem, ali si mislijo oni to bodočo državo tako, kakor si jo slika moj ljubi poet, a naj bi bilo tudi tako, ne boj se! Skozi rudeče morje bi šli ljudje, gazili bi do kolena človeško kri, njih roke bi morale, in njih oči bi žarele, a v svojih srcih bi nesli s seboj svoje solze . . . In iz teh solz bi vsklila onstran nova poezija, in noben trd pogled bi je ne mogel streti, kajti ljudje bi se dvignili sami proti kruti železni ženi, ako bi jim ne dala poleg kruha njihovim telesom tudi kruha njihovim dušam. Človeško srce je ostalo in ostane večno isto, dokler bo trepetalo v človeških prsih in večno bo lačno svojega kruha — poezije. Ne boj se poet, tvoj rod ne izumre in ne izumrejo srca, ki bodo srkala vaše sladko jecljanje v se . . . Mraz, ki zamori poezijo, zamori tudi človeštvo in v zadnjem vzdihu zadnjega človeka, vzdihne zadnjič poezija!“

Vlak se je pomikal že po Semerniku navzgor, ko je začel padati mrak. Rihard je strmел v bajno krasoto pod seboj. Temni, mračni gozdi in za njimi dolge doline polne življenja in zelenja in rudečega večernega solnca in zopet mračni gozdi in svetle doline globoko spodaj pod njim . . . In vlak je sopihal počasi, težavno v hrib . . . Nekaj sopotnikov je bilo izstopilo, zdaj še zadnji, in sedel je sam ob oknu . . . Iz bližnjega kupeja se je slišal pogovor . . .

Belo, malo mestece sredi zelenega pasu med visokimi, temnozelenimi gozdi je izginilo za mračnim brdom . . .

Rihard je sklonil glavo . . . Tako je to njegovo življenje. Nekdaj, davno, davno je bil tudi on tam doli v nižavah na ravnini zadovoljen, srečen, toda mrtvaški zvonovi, ko so mu spremili vse, kar je ljubil, med tihe grobe, so ga splašili . . . Vlak njegovega življenja se je začel pomikati navzgor . . . Samo še njegova stara mamica je sedela tiho poleg njega in ga gledala polna sreče in občudovanja, kako spe z njim više in više . . . Toda tudi njene blage, mile oči so ugasnile, in bil je sam, čisto sam . . . Ne, ni bil sam, vse polno jih je bilo okrog njega, samo zmenil se ni zanje, ker je gledal v njene tihe, ljubezni-polne oči . . . Vse polno jih je bilo in med njimi Nela . . . Dobro mu je del nje veseli smeh in v njenih očeh je gorela tiha, občudujoča ljubezen, kakoršna je bila ugasnila v očeh njegove matere . . . Zdaj mračni gozdi . . . zdaj svetle doline . . . A izstopalo jih je vedno več, zrak jim je postajal preoster, zrak, ki je njemu širil prsa, jih je njim stiskal, da so zbežali v dolino nazaj . . . In zdaj je zbežala od njega tudi ona, ki jo je stiskal tako krepko k svojim prsim . . . Zvabil jo je šibak, nališpan gizdalin, in zdaj se razlega nje veseli smeh tam doli kje, v enem onih malih mest v dolini, med onimi malimi ljudmi, ki bi jih on od tu dol niti videl ne več . . . A on je tu sam, čisto sam . . . Vsi so izstopili, vsi so se zbali ostrega zraku . . . Kdo je še z njim? Viktor? Kolikokrat bi se bil že vrnil nazaj v dolino, da ga ni vklepalo njegovo oko k sebi . . . Kolikokrat je zapazil že njegov hrepeneči pogled v one solnčne doline navzdol, koli-

kokrat v njegovih očeh plaho vstrepetanje pred temi mrzlimi, samotnimi višavami . . .

V sosednjem kupeju se je slišalo zamolklo govorjenje . . . Morda so to Drenovec, Kolar, morda njegovi dunajski prijatelji, morda so to ti krepki ljudje, ki se ne bojijo teh mrzlih sap . . . Morda je med njimi krepko, ponosno, močno dekle! . . . Da bi se hipoma odprla vrata in bi stopila pred njega, zgrabil bi jo z drhtečimi rokami, stisnil k sebi in nikdar več bi je ne izpustil, in ona bi ga grela s svojim gorkim, mehkim telesom, s svojimi gorkimi, mehкими rokami, s svojimi mehкими pogledi, s svojimi vročimi poljubi v teh hladnih višinah! . . . A vrata se niso odprla in vstopil ni niti dober, zvest, zanesljiv prijatelj . . . in on je ostal sam . . .

Vlak je sopihal vedno više, in solnce se je pomikalo ž njim in njega svetli, a hladni žarki so se dobrikali Rihardovemu obrazu, kakor da ga hočejo krepiti . . . In ovijali so njegovo postavo v zlat, blesteč, kraljevski plašč, kakor da hočejo, naj nosijo take plašče i kralji duha, kakor ga nosijo kralji sile . . .

Tam doli v dolinah je moralo biti pa že temno, in mali ljudje so se valjali na svojih ležiščih v svojih malih strasteh . . .

Vlak je došel na vrh . . . Mrzel veter je zavel in ugasnil solnca umirajočo luč . . . Hu, kako je tu mrzlo in prazno . . . Črni bori so stali okrog postaje, podobni temnim orjakom in vršeli so zamolklo, temno večerno pesem.

Vlak se je začel pomikati in brzel je vedno hitreje navzdol med nova mesta, med nove ljudi. Da, navzdol!

si je rekel Rihard, navzdol med ljudi, med gorko, toplo življenje iz tega mrtvaškega, samotnega mraza! Ukloni se trdi tilnik, vdaj se ponosna moja moč, pozabi, da si bila nekdanj že tu gori na visokih, veličastnih višavah moja duša, človek naj bom, kakor so ljudje, življenje naj živim, kakor ga žive ljudje. Ako pa ne bom mogel pozabiti visočin, ako me bodo vabili ponosni, streli in vihri kljubujoči bori v mojih tihih nočeh s svojo veličastno pesmijo neprestano k sebi, ako bo hotela moja duša nazaj, kakor hoče orel vedno znova iz nižin v svoje brezmejno kraljestvo nazaj, tedaj zberem okrog sebe malo, a krepko četo močnih, zvestih, čistih duš, in ob moji strani bo stopalo močno, zdravo, čisto dekle in vrnem se ž njimi tu gor . . . In s silnim glasom bomo oznanjali veličastvo višav tja dol v nižave, in prihajalo jih bo vedno več in vedno več iz noči in teme . . . In takrat se zablišči na naših glavah božje solnce in razlije se mogočno, zmagovalno navzdol po vsem svetu, kakor se je priplazilo nocoj plaho navzgor in ugasnilo . . . In bori, svetli in jasni, bodo šumeli veličastno jutranjo pesem, kakor so šumeli nocoj večerno, temni in mračni . . .

Glava se mu je sklonila, telo se mu je zleknilo mehanično po mehkem naslonjalu in zaspal je trdno . . .

XIII.

Rihard se je zbudil že blizu Ljubljane. Do Trsta je nepretrgoma čital. Viktor ga je čakal na kolodvoru, ker je slutil, da pride morda s tem vlakom.

Rihard je zapazil takoj, da prijatelj že vse ve, kajti bil je v vidni, močni zadregi.

Rihard ga je pozdravil veselo, neprisiljeno.

„Kako je bilo na Dunaju?“ je vprašal Viktor, ki sicer ni umel Rihardove dobre volje, a ki je je bil vendar vesel, ker se je bal pogovora o vsem, kar se je zgodilo. Morda pa ni dobil pisma? si je mislil.

Rihard mu je pripovedoval, kako je s starimi prijatelji, in mu sporočal njihove pozdrave. Tako jima je prešel čas do Rihardovega stanovanja.

Vstopila sta in Rihard je naglo odprl zaprta okna.

Vraga! si je mislil Viktor. Ako pa res še ničesar ne ve? Kako mučno, ako bi prišel tako k nam! Pripraviti ga moram na vsak način!

„In kako je drugače kaj?“ je vprašal počasi, z negotovim glasom.

„Aha! že vem kaj hočeš!“ se je zasmel Rihard. „No da, ono pismo sem dobil, povej to Korneliji! Reci, da sem zadovoljen z vsem!“

„Zadovoljen?“ se je začudil Viktor. Ali sem prav slišal? Kak je ta človek?

Rihard se je ustavil pred njim.

„Zadovoljen, da, zadovoljen! Ej seveda, ti si pričakoval morda, da ti padem na kolodvoru ihtoč okrog vratu? . . . Sicer pa ti ne veš, kaj se je godilo v meni v preteklem tednu, zato tudi ne moreš razumeti ne mene ne nje. Jaz pa jo razumem jako dobro! Zgodilo se je, kar se je moralo zgoditi, in prav je tako! Ha, ha, tam notri — pokazal je na kovček, — imam bridko, otožno kitaro in v pratiko sem tudi

pogledal, — v četrtek je polna luna, ki bo morala poslušati mehke speve!“

„A to je vendar zelo žalostno!“ je kriknil Viktor z odritosrčnim glasom.

„Meni se je zdelo sprva tudi tako, potem pa veselo, neizrekljivo veselo!“ je odgovoril Rihard trdo.

„Sicer pa še ni vse izgubljeno!“ je dejal Viktor tiho, kakor bi hotel prijatelja tolažiti . . .

Rihard je stopil s trdimi koraki zopet pred Viktorja, pogledal ga je presunljivo in izpregovoril odločno:

„Ti, vse izgubljeno, pravim jaz! Zapomni si to! Ako hočeš, da ostaneva prijatelja, ne mešetari mi niti z eno besedo! Tega že celo ne rabim! Ako naju ni držala skupaj ljubezen, ni treba da kdo lima in krpa! Zdaj sem jaz, ki bi se ne vdal več!“

„No, no, kakor hočeš!“ je miril Viktor. „Toda k nam še prideš!“ je pristavil proseče.

„Zakaj pa ne, ako ni nikomur neljubo! Obnašal se bom tako, kakor da mi je Kornelija od vedno tuja, kvečjemu prijateljica. To ji povej, da se ne bo čudila, ako bom občeval z njo popolnoma neprisiljeno. Tudi s Plesichem bova izhajala odslej!“

„Kaj ne da se kesaš, ker si bil pretrd ž njim?“ je vprašal Viktor, kakor da se skuša vdati v to, da bo Plesich njegov svak in da želi i Rihardove večje obzirnosti do njega.

„Kesam? Jaz se nikdar ne kesam! Ako sem napravil v hitrici kako neumnost, jo popravim, ako je le količkaj mogoče, a kesam se nikdar ne! Kes, ki je izbrisal ali ki ni mogel več izbrisati praske, je ne-

potrebno mučenje samega sebe! Kesam se torej ne, a s Plesichem bom iz drugačnih vzrokov drugačen!“

„Kdaj prideš torej?“ je vprašal zadovoljen s prijateljevim odgovorom.

„Ob dveh! Do vidova!“

Po kosilu se je napotil v vilo. Stopal je naglo, toda srce mu je bilo nekam težko. Vsi ti grmiči, vsa ta drevesa, prej dobri prijatelji, so mu postali tuji, brezpomembni, nemi, navadni grmički, navadna drevesa, kakor jih je dovolj ob vsaki poti . . .

Dobil je celo družbo zbrano pri črni kavi. Plesich je bil povabljen na kosilo. Sedel je poleg Kornelije. Na drugem koncu mize Viktor in Julij.

Prišli so vsi v nekako zadrego, ko je vstopil Rihard, toda njegovo nepresiljeno kretanje, njegova naravna ljubeznivost je spravila pogovor kmalu v živahen tok poln domačnosti, skoraj prisrčnosti.

Dunaj je bil predmet kakor nalašč, da niso niti mogli zaiti na kaka kočljiva tla.

„Ali bi tudi črno kavo?“ ga je vprašala Kornelija, kakor da se mu ne upa reči ti ne vi. Bila je osupla vsled tolike njegove neprisiljenosti. Kakor, da je Viktorjev prijatelj in nič drugega.

„Prosim, ako ste tako ljubeznivi, gospodična!“ je odgovoril prijazno.

Prešli so na neko moderno sliko tržaškega slikarja Millinija. Rihard je izrekel svojo sodbo in Plesich mu je nekaj ugovarjal. Rihard ga je sicer takoj pobil, toda tako, kakor bi bil morda vsakogar, ki bi ga bil smatral vrednim resnega odgovora.

„Na to ne vem ničesar odgovoriti!“ se je vdal Plesich. „A prepričal me nisi!“

„Že vem, kako je to!“ mu je pritrdil Rihard. „Meni se je nekoč samemu zgodilo tako v razgovoru s starim dostojanstvenikom, ki je trdil, da mora biti v srečnem zakonu mož najmanj deset let starejši, kakor žena. Nekaj se mi je ustavljalo in protivilo tej veri, toda pravega ugovora nisem mogel dobiti, naj sem še toliko premišljeval. Po enem letu sem ga zopet posetil in moral mi je priznati, da trdim jaz pravo. Opozoril sem ga namreč na to, da se more še celo mož, ki je vnet za zakon, poročiti le v zrelejši dobi, ko si je že priboril košček kruha; mnogi pa se hočejo prej navžiti prostega stanu, zato si poiščejo družic še le, ko so se vsega že naveličali, ko so se umirili, ko si žele še skoro samo še mirnega ognjišča, ali pa postrežnic za svojo podagro . . . Pa ti vzame tak človek neumno, nezrelo sedemnajstletno punčo, ki do sedaj ni nikamor smelo in ki ima res nekako pravico do življenja in veselja in to ti sili neprestano ven v zabave in veselice, ki so možu že davno neslane. Od tod toliko nesrečnih zakonov! Prav nič torej ne škoduje ako si izbere tak mož zrelo dekle, ki je že nekoliko živelo in nekaj poskusilo. Znalo bo vsaj ceniti domačo udobnost in mir!“

Tako kakor se je godilo meni z onim dostojanstvenikom pri prvem pogovoru, se godi morda zdaj tebi. Pravega izraza ne moreš dobiti! Toda, oprosti, zdi se mi, da v tem slučaju glede Millinija vendar nisi prav prepričan o tem kar trdiš. Ako smo res globoko o

čem prepričani, ni nam treba navadno več samim govoriti, to stori že prepričanje samo. Godi se nam nekako kakor obsedencem: pravijo, da govori iz njih hudobni duh stvari, o katerih prej še sanjali niso. In prepričanje zbudi v nas v resnem disputu argumente, odločilne in nasprotno mnenje pobijajoče dokaze, katerih v svoji duši niti slutili nismo!“

V vseh teh njegovih besedah do Plesicha je bilo toliko prijaznosti, toliko vpoštevanja njegovega mnenja, da je bil Plesich skoraj ginjen.

Viktor je bil srečen te prijateljeve izpremembe.

Celo Julij ga danes ni mogel sovražiti tako iskreno, kakor doslej. Čuden človek je vendar to! Pride, sede, govori z onim, ki ga je ravno izpodrinil pri lepi in bogati nevesti, kakor da to briga koga drugega, ne njega, kakor da on ne more ničesar izgubiti, izgubiti morejo le drugi, ki ga ne vedo ceniti! Da bi ne bil tako prokleta ohol, bi ga človek celo rad imel! A baš ta njegova prijaznost, naravnost, je sama prikrita domišljavost, samo pritajeno zaničevanje nas vseh!

V Korneliji so se budila čudna, vse vprek izpodrivajoča se čustva. Viktor ji je bil povedal, kar mu je Rihard naročil in tudi njegovo zatrdilo, da se bo vedel neprisiljeno, toda pričakovala je kljub temu vsaj nekoliko zmedenosti, nekoliko potrnosti v njegovih besedah in kretnjah. Čuden človek, se ji je vsiljevalo venomer, čuden človek! In tako prijazen je z Egonom, kakor da mu je hvaležen za to, da ga je rešil nje! Nekaj trpkega ji je stiskalo srce, tem bolj trpkega, ker je morala občudovati onega, ki ga je sama hotela

izgubiti. Tako bi se ne vedel skoro nihče, kakor on! Egon! Otresla se je hitro misli, kako bi delal on v Rihardovem položaju.

Rihard je vstal in se poslovil. Stopil je po neko knjigo sam v Viktorjevo sobo in ko se je vračal po stopnicah, je srečal Kornelijo.

„Z Bogom torej, gospodična!“ jo je ustavil. „Mnogo, mnogo sreče! Hvala vam za vsako sladko uro ob vaši strani! Povrni vam Bog vse to!“ je govoril brez ironije, gorko in ji stisnil drhtečo ročico.

„Hvala tudi vam, Rihard! — glasek se ji je tako čudno, boleстно tresel. — Saj ostaneva prijatelja?“

Samo roko bi bil stegnil in k sebi bi jo bil stisnil, in Plesich bi bil zatonil v njeni duši . . . Toda on ni hotel več! Vero v njo je izgubil . . . Hrepenel je po ženski in zahteval je žensko, ki bi niti za hip ne odpadla od njega, ki bi ne mogla, tudi ako bi hotela, ako bi jo tudi on sam pehal od sebe. Vsak možki hrepeni po nečem suženjskem, slepo vdanem v ljubezni svoje izvoljenke, po nečem, ki naj se makari le protivi in kljubuje, saj ji dokazuje ta upor le to, kako je šibka, ki pa vendar samo hoče, a ne more biti brez njega. Ginljivo je čutečemu možkemu gledati to njeno vpiranje proti njegovi moči in potem zopet njeno šibko, brezpogojno vdano vstrepetavanje na njegovih prsih . . . In kjer tega pogreša, kjer vidi le oddaljevanje in ne skorajšnje plahe vrnitve iz krajev, kamor jo je tirala nje trma in ki so tako mrzli, pusti, tam umira in umre njegova ljubezen, ker je umrla njegova vera v njo, kajti ljubezen brez vere je mrtva . . .

Danes jo stisnem k sebi in moja bo. Jutri pride drug Plesich in njegova bo! . . .

„Prijatelja?“ je odgovoril počasi. „Prijatelja? Med možkim in žensko se pravi prijateljstvu, ki res zasluži to ime, ljubezen. Te ni več med nama! Ono prijateljstvo, kakor imenujemo tisto navadno simpatijo dveh ljudi s tem imenom . . . hm . . . veste, odkrito povedano, jaz ne čutim niti toliko več do vas. Toda, ker je to laž, ako trdim, da nam je kdo egalen, ker vedno prevladuje simpatija ali antipatija v nas in ker ste mi še vedno simpatični in nisem nikakor hud na vas, zato ostaneva že še takozvana dobra prijatelja, ako je vam kaj na tem. Z Bogom gospodična! Do svidenja! Čujete? Viktor me že kliče!“

Govoril je nalašč trdo, nekako doktrinarno. Hotel ji je pokazati, da njej do njega ni več poti. Kak smisel bi imelo, da bi zdaj govoril z njo mehko, sentimentalno? Padla si pri izpitu, draga moja, in jaz ti ne morem več pomagati! Za tako plemenitost, da bi tvegäl srečo svojega življenja s tabo, nimam nikakega smisla! Samo enkrat se živi!

Kornelija je strmela z izgubljenim pogledom za njim, ko je stopal po stopnicah navzdol in izginil skozi vrata iz temne veže v solnce . . . Končano! . . . Saj se samo dela takega! si je skusila lagati sama sebi, toda čutila je dobro globoko v sebi, da to ni res, da je odšel ponosen, hladen za vedno . . . In zahrepenela je po tem, da bi ta človek vsaj nekoliko trpel radi nje. Dušo in telo bi dala v tem trenutku za eno samo, njej posvečeno njegovo solzo . . .

Težko si je misliti tako brutalnega možkega, ki bi ga veselilo, da njegova ljubica, ki jo je zapustil, plaka in hira po njem. In težko si je misliti tako plemenito žensko, ki bi jo bolelo, da trpi in joka za njo človek, ki ga je zavrгла. Že kratkokrilke si slikajo prizore, kako bi bilo romantično, ako bi se kdo radi njih ustrelil . . . To je vobče neplemenitih možkih plemenita in vobče plemenitih ženskih neplemenita poteza! O kak psiholog je bil oni zapuščeni mladenič, ki je stopal s sklonjeno glavo in obupom v srcu pod oknom svoje brezsrčne, krute bivše ljubice, ki ga je pustila kar tako meni nič tebi nič. Za gardino je stala, gledala je dol nanj in hihitala se je, in z njo še par prijateljic, on pa je mislil, da jo gane njegov obup . . .

Viktor je spremljal Riharda do mesta. Bil je izredno zadovoljen ž njim.

„Glej, kako smo se danes lepo pomenkovali!“ je vskliknil. „Ako bi bil ti vedno tak, bi Nela ne bila storila tega!“

„Misliš?“ se je nasmehnil Rihard. „Jaz pa niti radi ene gospice Nele ne maram postati drugačen, kakoršen sem! Kosove naučene pesmi vsaj meni ne ugajajo!“

„Drugačen?“ se je začudil Viktor. „Saj si bil vendar drugačen danes, popolnoma drugačen!“

„Kaj pa ti misliš, da delam jaz svoje bolj in manj neslane dovtipe v vsaki družini, da viham vsakega človeka, ki ga dobim? V tujih družinah sem zelo dostojen človek!“

„V tujih družinah? Pri nas vendar nisi tuj!“

„Popolnoma tuj! Razun tebe, ste mi vsi Španci! Zato bom občeval odslej pri vas, kolikor bom občeval, z vso špansko etiketo, in ako hočete celo z grandeco! Ako bi bila pa Nela zopet moja, oziroma moja, ker zopet moja ne more biti več, potem bi bil Plesich ravno tista uboga žrtev, kakor je bil prej!“ je pristavil in se pri zadnjih besedah zasmel.

„Kdaj prideš zopet?“ je vprašal Viktor, ko sta se poslavljala.

„Ako pridem, pridem k tebi! Z drugimi ne mislim občevati več veliko, zato mi je še ljubše, ako prideš ti kdaj k meni. Glede drugih ti rečem samo toliko: glavno vlogo, katero sem igral doslej menda pač jaz, prevzame zdaj Plesich. Jaz se umaknem z odra med poslušalce, kakor kak izžvižgan gledališki igralec, ki je moral prepustiti svojo ulogo in ki ne zbeži iz gledišča, ampak je toliko pameten, da gre občudovat in učit se od nove moči v kako ložo. Iz tega svojega kotička bom opazoval to komedijo ali tragedijo ali tragikomedijo, kar se pač razvije iz vsega, s sočutjem in zanimanjem, kolikor ga znajo izsiliti boljši ali slabejši igralci netangiranemu gledalcu . . . A med predstavo me ne moti, ker ne morem trpeti, da mi v gledišču sika kdo neprestano v uho: „to ti je lepo!“, „to je grdo!“ . . . Ako je lepo je lepo, ako je grdo je grdo kljub njegovim in tudi brez njegovih besed, kajti kaj je lepo in kaj je grdo, to odločujem sebi edino jaz! Ali si me razumel?“

„Razumel!“ je odgovoril Viktor kratko.

Neko odtujenje je nastalo zadnje dni celo med njima, a vedela sta oba, da je to le mimogredoče.

Rihard je šel nekoliko v bolnišnico, a že ob šestih je bil prost.

Bil je tako vaje hoditi ob tej uri v vilo, da se ni vedel sprva kam dejati. In ves večer, kako naj ga pretolčem? Nič posebno ga ni mikalo iti v družbo, kjer je bil zadnjič. Doma pa zopet ni mogel ostati ves čas. No, da, se je spomnil naenkrat, Drenovca in Kolarja poiščem! Sploh je že čas, da bi se zanimal nekoliko bolj za ta dva dečka.

Prej pa je šel nekoliko na izprehod ob morju. Včasih je strepetala mirna gladina . . . Včasih je strepetalo Rihardu mirno srce, včasih je zašumelo čez svoje bregove, včasih je zahrepenelo po eni onih žarečih zvezd, ki so se užigale na nebu . . . Ne, da bi morala biti baš ona, ki se je ravno utrnila pred njegovimi očmi, samo ena, ena da bi bila, a velika in krasna . . . Nekaj je moralo biti v ti njegovi mehki, globoki duši, česar se je z vso silo oklepala, in zdaj ni bilo ničesar več v njej . . .

Tudi temu se privadimo! si je rekel in jo zavil v krčmo, kjer je dobil Drenovca in Kolarja, s kupčekom petic pred seboj in tiho srkajoča dobro kapljico.

„Ali smem biti tretji v vajinem klubu?“ je vprašal, predno je sedel.

„Deset petic položi sem; če nimaš, izmenjaj, pa sedi! Dobrodošel si nama!“ je odgovoril Drenovec.

„Sedaj bom vajin vsakdanji tovariš, ako dovolita? Vdovec sem postal!“ se je nasmehnil.

„Vedno dobrodošel!“ je odgovoril dr. Drenovec. „Za tvojo družbo sva bivši tvoji nevesti hvaležna, a

razumeva je ne! Ravno sva govorila o tem! Ti pa Plesich!“

„Pustimo to v moji navzočnosti! Gospica Tratnikova je izborna dekle, toda jaz sem ji bil nekoliko pretežek! Pa pustimo to za vedno!“ je odgovoril nekoliko temno, a ne neprijazno.

In pustili so to in govorili o drugih, boljših stvareh in nikdar jim ni bilo dolgčas. Včasih je prišel še Viktor in rekli so kako in zapeli so kako, večer za večerom.

Rihard je imel čim dalje več dela. Etabliral se je bil samostojno. Svoje večere pa je živel med temi prijatelji. In tekel mu je čas mirno in zadovoljno, in igro, ki se je nadaljevala v vili, je opazoval le od daleč, kot nekoliko se še zanimajoč gledalec. Vršilo se je tudi skoro vse za kulisami, da je mogel videti le malo. Samo enkrat je videl nekaj in zadrhtelo mu je srce. Toda omikan, dostojen gledalec naj čuti, molči in gleda in naj se v igro ne vtika! Samo kmetu so se smejali sodniki, ko je pretepel igralca, predstavljajočega velikega lopova, — izobraženega človeka bi bili zaprli, da je storil tako neumnost . . .

XIV.

Julij je hodil po svoji sobi gor in dol. Čakal je Plesicha, katerega je velel takoj, ko pride, poslati k sebi.

Bil je že na čistem ž njim, kakor je sploh kmalu preštudiral vsakogar, ki je imel ž njim opraviti.

Julij je bil človek nenavadne bistrumnosti. Imel je res takozvano „dobro glavo“. Bliskoma si je osamosvojil vsako stvar in njegov čudoviti spomin je ni

izpustil nikdar več. Spregledal je hipoma vsako situacijo in skočil takoj na prostor, ki mu ga je kazala kot njegovim močem in koristim najprimernejšega. Na vseh šolah je bil vedno prvi, in profesorji so pričakovali nezaslišanih izrednosti od njega ter ga protežirali in povzdigovali, da se je nekako opravičeno prišteval med posebne, le redko v taki popolnosti rodeče se ljudi. In gledati je začel sprva na svoje sošolce od zgoraj dol, kakor so to delali gospodje profesorji in priučil se je kmalu prezirati tudi vse druge, ki niso imeli tako dobrih redov, kakor on v svojih spričevalih.

Toda Julij je imel tudi vse hibe takih šolskih talentov. Prehitro, preveč sama se jim polni glava, da bi se jim bilo treba ustavljati dolgo časa pri kaki stvari, zato ne pridejo nikdar do tega, da bi se prav popolnoma vglobili. Njihov oster vid prodere zemljo in v njej se jim prikažejo zakladi. Vidiijo jih, a ne zdi se jim vredno, da bi se trudili in kopali: — drugje bodo ležali zakladi vrhu zemlje . . . In gredo dalje . . . Pa pridejo mimo oni z globoko dušo in tajinstvenimi slutnjami v nji. In oni ne vidiijo ničesar, a noga se jim ustavi nehote in nevede . . . Tu notri mora biti nekaj! — In sklonijo se in grebejo in pot jim curlja po čelu . . . In zablešče se pred njimi zakladi in oni jih spravijo željno v svojo dušo in ko so tam notri ležali leto in dan, prisilijo sami na svetlo, stokrat lepši, nego so bili nekda . . .

Julij je postal izboren trgovec, firma je pod njegovim vodstvom čez noč vzcvetela, a drugega ni storil ničesar.

Julij pred vsem ni poznal čustev, zato mu je nedostajalo ključa do razumevanja tisočerih pojavov življenja okrog sebe. Vsako, tudi najkrepkejše čustvo, se mu je zdelo omejenost, smešna neumnost. Celo v Rihardu, ki mu je moral priznati visoko inteligentnost — Rihard je bil poleg tega vedno odličnjak! — je videl človeka, ki mu branijo čustva do popolnosti. Ne, Rihard ni ljubil samo dote njegove sestre, vzel bi jo bil gotovo celo brez dote. To mu je bilo neumljivo. Ljubezen! Kaj je neki to? On ni ljubil nikogar!

Plesich? Da, to je nekaj drugega! Plesich — ta ni bil nikdar odličnjak! — Plesich je bil domišljav tepec in pri takem se ni čuditi, ako ljubi. In Plesich res ljubi Kornelijo, in to seveda lepo porabimo in izrabimo! si je mislil. Pusti je ne več! Osemdeset tisoč in ni vinarja več!

Plesich je potrkal in vstopil. Z Julijem sta se bila pri sinočni Kornelijini zaroki pobratila.

„Ne izgublajva časa!“ je začel Julij po kratkem pozdravu. „Želel sem s teboj govoriti, da uravnava najprej materialne zadeve v tvojem razmerju z mojo sestro. Dote dobi torej osemdeset tisoč kron!“

„Osemdeset tisoč kron!“ je ponovil nehote Plesich. V njegovem glasu je bilo preveč razočaranja, da bi tega Julij ne bil zapazil.

„Osemdeset tisoč kron!“ je potrdil, ne meneč za Plesichev osupel obraz. „Tako je določil moj pokojni oče, ki je želel, da ostane firma krepka in solidna. To je njen dolžnostni delež in še deset tisoč kron

po vrhu. Več bi ji ne dal jaz pod nikakimi pogoji, tudi ako bi ne grešil s tem proti pijeteti do pokojnikovih namenov, kakor bi brezdvomno, ako bi ji doto višal. Osemdeset tisoč je za tako lepo, inteligentno, izobraženo, dobro dekle več ko preveč! Ali si zadovoljen?"

Hvalil je svojo sestro, kakor čifut svoje blago, iz katerega bi si zase niti komašen ne dal delati.

„Sem!“ je odgovoril Plesich resignirano.

„Denar lahko dobiš takoj, ako zahtevaš!“ je nadaljeval Julij. „Toda zdi se mi pametnejše, da ga pustiš v moji solidni firmi, kjer dobiš večje obresti. Deset od sto! Izplačeval ti bom posamezne zneske, kakor in kadar boš hotel proti pobotnici. Sestra o tem tako ničesar ne razume, in profesač Viktor tudi ne. Ako je tebi prav, je vsem prav! Zadovoljen?"

„Meni je prav!“ je odgovoril Plesich. Zdel se mu je samemu Julijev svet še najboljši.

„Dobro torej! Jutri pridi v pisarno notarja Sacarellija, da vredimo vse potrebno. Jaz sem Kornelijin varuh, in ti oskrbnik njenega premoženja. Poroka torej v treh mesecih, kakor smo se dogovorili sinoči!“

Julij je želel poroko čim prej. Bal se je še vedno, da bi utegnil Rihard poseči vmes ter mu prečrtati ves lepi račun. Zdaj dobimo vendar uglednega svaka, celo plemenitega -- to mu je posebno ugajalo! Tudi firmi ne bo škodovalo! Ne pa onega kmečkega butca! „Kmečkega butca“ je nazval Riharda v svojih mislih bolj iz navade, nego iz sovraštva, kajti zdaj, ko se mu ni zdel več toliko nevaren, ga tudi sovražil ni več tako, kakor prej. Samo, da mi ne pride zopet na pot! Ž

njim bi se ne dalo tako orati, kakor s Plesichem. Ta človek bi zahteval denar takoj ven! Ha, ha, deset od sto, kako je to tega revčeta omamilo! Jaz dobim s tem denarjem svojih štirideset od sto! Stanovanje jima zaračunim, kolonijalno in galanterijsko blago jima bom tегnil jaz, tako ostane polovica denarja pri meni! Tega bi seveda pri gospodu Rihardu ne bilo!

„Pojdiva zdaj v salon, da poveva Neli, kar je potreba!“ je pristavil Julij ter odprl vrata.

Kornelija je gledala brez vsakega dela v zrak. Premišljevala je, kaj se sedaj ž njo godi. Misli so ji uhajale neprestano k Rihardu in ga prosile odpuščanja in ga vabile nazaj, a vstrašile so se vsakokrat njegovega hladnega, neizprosneга obraza, in ona jih je karala in jih silila k Egonu. Zaman, vedno znova so se priplazile kradoma k Rihardovemu trdemu licu in pribežale plahe, potrte nazaj . . . Vse zaman! si je govorila. Prepozno! Iz duše ji ni hotel njegov ledeni izraz takrat na stopnicah. Nikdar več! Toda, ako bi mu pisala, ako bi mu razložila, da jo je obšla samo slaba ura, ki ji je zatemnila oči, da je pozabila njegovo mogočno postavo in njegovo veliko dušo . . . Ne, ne! Nikdar se ona ne poniža! Raje umre, nego da bi prosila njega le kapljice vode!

O ti krasni, veliki, po velikih poetih proslavljani ponos! Ena beseda in dvoje, troje, desetero src bi zaplalo brezmejne sreče, in solnce, žarko, krasno solnce bi posijalo izza oblakov v ta bedna, zmrzujoča, bolj in bolj ledeneča srca! . . . Toda ne! Oni ne izgovore te besede, oni zakoljejo raje celo svojo srečo maliku

Ponosu na žrtvenik in potem trmijo žalostno, brezupno, s sklenjenimi rokami v njeno počasi na trdi tlak curljajočo, rudečo kri in venejo in mrejo . . . O ti krasni, veliki, po velikih poetih proslavljeni ponos...

In ali me Egon ne ljubi? si je očitala in se tolažila Kornelija. Ali niso njegove mehke, dobre, lepe oči polne udanosti? Kar bo hotela bo imela od njega in ne bo ji treba stokati pod Rihardovo trdo roko. Bog ve, kak bi bil Rihard ž njo! Sedaj, ko sta bila zaročena, je bil seveda prijazen z njo, saj tudi ni mogel biti drugačen, ko se mu je v vsem pokorila, toda ali ni videla, kako je postal krut, ko se mu je upala le strahoma ugovarjati. Seveda, ako bi hotela biti njegova sužnjica, bi bilo vse dobro, toda ona noče biti sužnjica, enakovredna soproga hoče biti! In to bo Egon upošteval, a Rihard bi jo bil samo terorizoval in zasmehoval.

Pa da bi bil kdo stopil pred njo in ji rekel: „Dekle! Roko na srce in povej, ali resnično tudi čutiš, kar misliš o Rihardu!“ ne mogla bi bila z „da“ na dan.

V njenem premišljevanju sta jo motila Julij in Plesich.

„Pardon! Še Viktorja pokličem!“ je rekel Julij in odšel spet iz sobe.

Plesich je stopil h Korneliji in ji ovil mehko svojo levico okrog vratu in z desnico ji je božal lice.

Ljubil je to dekle odkritosrčno. Bilo je to morda prvo čustvo, ki je v njem izpodrinilo vsako hinavstvo, skoro da celo komedijanstvo, v kolikor mu že ni za-

strupilo krvi skozi in skozi. Ljubil je te nedolžne oči, ljubil ta nežni, fini obrazek.

Julij se je vrnil z Viktorjem.

Povedal je njemu in Korneliji, kar sta se dogovorila s Plesichem.

„Ali si zadovoljna?“ je vprašal Kornelijo, ki ji je bilo mučno poslušati te dolgočasnosti.

„Ha, ha!“ se je zasmejala brezskrno. „Storite kar hočete! Jaz razumem o tem toliko, kolikor o . . . no, kuhanju. Ali nisem originalna?“

„In ti?“ se je obrnil do Viktorja. Kaj je treba praviti, da ne zna kuhati zdaj, ko sliši to Plesich! si je mislil.

„Meni je tudi prav!“ je odgovoril Viktor, ki je stal nekam mračno pri oknu.

Sprijaznjeval se je le počasi z mislijo, da bo Plesich njegov svak in ni še mogel verjeti v sestrino bodočo srečo. Otrok je še, treba bi bilo človeka, ki bi jo vodil ali pa vsaj njemu ženske, ki bi ga vodila. Spominjal se je dobro, da mu je rekel enkrat Rihard o Plesichu: „Edina rešitev temu slabotnežu bo, ako dobi ženo, ki ga bo mogla držati na vajetih. Ako dobi pa tako, ki bo v to prešibka, tavalala bosta po svetu kakor izgubljena in vlekla v jarmu svetega zakona vsak na svojo stran, dokler ga ne razčesneta, ako bosta imela vsaj v to dovolj moči, ali pa ne obstojita obupana sredi poti, topa in izmučena do smrti!“ In on mu je takrat pritrdil. In zdaj se res zgodi, česar takrat ni mislil ne eden ne drugi. Nič dobrega ne bo iz tega!

Drugi dan so podpisali pogodbo.

„Ali ste zadovoljni z vsem tem? Ali se dobro zavedate pomena svojega podpisa? Opozarjam vas, da imate pravico zahtevati večjo varnost svojega premoženja! Pomislite dobro in potem odgovorite!“ jo je opominjal notar, star, prijazen gospod.

„Seveda sem zadovoljna! Kje bo pa denar varnejše naložen, kakor pri bratovi firmi!“ je odgovorila važno, kakor da zelo dobro ume take posle in hoče staremu gospodu dokazati, kako je vsestransko verzirana. Posebno je bila zadovoljna, da so se ji posrečili ti, v uradniškem poslovanju običajni izrazi.

In podpisala je krepko svoje ime z brezkončnimi ččkami pod njim, kakor jih ljubijo še mladi, nezreli ljudje.

XV.

Čez tri mesece se je vršila poroka z velikim sijajem, kajti za sijaj so bili i Kornelija i Plesich i Julij.

Po poroki sta se odpeljala v Italijo.

V nekem hotelu v Rimu, kamor so zahajali nemški umetniki, je dobila Kornelija teden dni pozneje v roko nemški list in čitala neki podlistek: „O govorjenju v molčanju“. Razpravljal je ta feljton o stvari, ki ji je naenkrat čudovito odprl oči . . . Tu ti sedita dva človeka, ki sta si duševno sorodna, ki se popolnoma razumeta, ki znata brati misli in čustva drug drugemu z obraza, da, ki vidita celo v temi v dušo drugemu, sedita in — molčita . . . Ne, ne molčita,

samo z ustmi ne govorita, toda umeta se popolnoma . . . Stojita pred lepo sliko in molčita, strmita v krasno pokrajino pod seboj in molčita, poslušata bajno godbo in molčita, čitata skupaj pesem lice ob licu in molčita, uživata čudapolno poletno noč in molčita . . . In vendar govorita, vendar veš, kaj čutim, mislim jaz, in jaz vem, kaj čutiš, misliš ti . . .

Da, tako sta molčala z Rihardom, ko sta gledala v pomladnih, mehkih nočeh na morje . . . cele ure — in ni jima bilo dolgčas . . . Z Egonom nista mogla, nista znala molčati; govoriti sta morala neprestano in ako jima je kdaj zmanjkalo tvarine, nastal je neprijeten, nem in gluh, mučen molk . . . Slutila je, kako si želi on vselej takrat še druge družbe, neke izpremembe, kakor je hrepenela ona po njej . . . Z Rihardom bi bila molče vživala vse te krasote, z Egonom sta si vžitek z neprestanim govoričenjem kratila . . . Le še enega človeka, da bi imela, a koga v tej tujini? . . . In tako sta se včasih naveličala drug drugega, slabe volje sta trpinčila drug drugega z ljubeznivostmi, ko nista hotela pokazati svoje sitosti drug do drugega, saj sta vživala vendar svoje medene tedne, ko mora biti človek po vseh starodavnih običajih neizrečeno srečen, in okusila tako vse sladkosti poročnih potovanj takih ljudi.

Izmučena, drug drugemu nekam tuja, sta se vrnila domov.

Julij ju je bil že pred poroko povabil, da stanujeta v vili, v levem krilu, ter jima je preskrbel tudi vso opravo, kakor sploh vse, česar jima je bilo treba.

Korneliji je bilo to zelo ljubo, kajti brigati se je začela še le zdaj nekoliko za gospodinjstvo in težko bi ji bilo vrediti vse tako lepo, kakor je to storil brat. Julij je vzel za se in brata drugo postrežnico, pri Plesichevih pa je ostala Julka, ki je sprevidela kmalu, da ji Julij ne gleda več tako strogo na prste, kakor prej, ko je oskrbovala njegove kuhinjske potrebščine. In začela se je previdno izkoriščati z neizkušeno mlade gospodinje . . . Naj se brigata sama, da ju ta mačka ne bo sleparila! Jaz vendar ne morem delati proti svojim koristim, da bi ju svaril! si je mislil Julij, ki je dobro videl, da dva človeka z eno postrežnico, ne porabita toliko, kolikor je iznesla Julka iz njegove trgovine . . . Ko je po enem mesecu položil Plesichu račun za nakupljeno opravo, precej visoko stanarino in za vse, kar je šlo iz njegove zaloge, je takoj zapazil, da je naredil ta precej osupel obraz.

„Ali ti je preveč!“ se je zasmel popolnoma dobrodušno. „Pojdi v mesto in oglej si, kje dobiš take mobilije, tako krasno stanovanje in tako postrežbo iz najboljše firme za tako nizko ceno. Saj vendar nisi pričakoval, da bom vaju jaz redil!“ je pristavil nekam trdo.

Plesich se je vdal. Veliko sam ni razumel o takih stvareh in prepričan je bil, da bi izhajal v mestu še teže in bi bil brez vseh teh ugodnosti v vili.

„To odpiševa seveda na račun dote. Napravi mi kolekovano pobotnico!“ je končal Julij poslovski in odšel.

Skupno življenje je bilo tu Plesichu in Korneliji mnogo prijetnejše, nego na potovanju. Dokler sta

moral, sta bila sama, ko sta zahrepenela po družbi, je bil Viktor ali Julij tu, kolikor so mu dopuščali njegovi opravki ali pa sta šla kam na kak poset in sprejemala potem njih vračevanje. Posebno večeri so pretekali prijetno v Viktorjevi družbi.

Čas, ko je bil Egon v uradu, je porabila Kornelija v to, da je kaj čitala ali pa se je urila pri kuharici in bila vselej srečna, ako je Egon pohvalil kako njeno delo. In Egon je hvalil vedno. Celo svojemu običajnemu pozajutruku v restavraciji blizu namestništvene palače se je bil odpovedal, da so mu bila razvajena usta pri prisojevanju ženkinih umotvorov vsled neznosnega gladu pač čim manj kompetentna, samo da je bila revica srečna . . .

In Kornelija je bila res srečna! Včasih ji je duša pač zahrepenela po nečem drugem, česar ni bilo v njenem zakonu in je moralo biti nekje drugje, toda otresla se je takoj takih misli. Ali ni imela vsega v izobilju, krasnega stanovanja, elegantnega pohištva in dobrega, ljubečega jo moža? Da bi ji hotel Bog zakon še blagosloviti in bi brcala po zibelki taka mala stvarica, kakor jo imajo v sosednji vili, ne menjala bi z nikomur na svetu! . . . In zakaj bi tudi tega ne bilo, saj sta oba še tako mlada!

Polagoma pa je začel Viktor izostajati pri svojih večernih posetih. Zahrepenel je zopet po Rihardovi in njegovih prijateljev družbi in mislil si je tudi, da mlada zakonca morda moti s svojim večnim presedanjem pri njih in smatral je njuno prijazno vabljenje le kot dobrodušnost ali celo skrb, da bi se utegnil kje drugje

dolgočasiti. In ako ga tudi res želita, pogrešala ga ne bosta, in on se v mestu stokrat bolje zabava, nego poslušati te Egonove osladne dovtipe in samozavestno bahanje. Imel ga je kot svaka in skrbnega moža svoji sestri rad, toda njegove osebe ni maral preveč. Tudi je bil izmed egoistov duha, izmed ljudi, ki si izbirajo svojo družbo, svoje prijatelje med onimi, kjer upajo duševno kaj pridobiti. In svojemu egoističnemu duhu žrtvujejo taki ljudje često svoje še tako mehko srce . . .

In tako se je zgodilo, da sta bila Kornelija in Egon cele večere zaporedoma sama. Povedal ji je bil že vse, kar je doživel, — bilo je tega bore malo! — in ponavljal se je vedno bolj pogostoma. Njegovo jadikovanje po starših, ji je jelo že presedati. Ali ni bila zdaj ona tu, ki mu jih je morala nadomestiti! Še ona, ki je ženska, ne vzdihuje tako! A on jim je skoro vsak večer zatisnil oči, jih spremil jokajoč k zadnjemu počitku in jih vlačil zopet znova iz grobov. Videl je slednjič, da jo dolgočasi, in nastal je često mučen, tuj in odtujevajoč molk. Da bi bila kaj čitala, se Plesichu ni dalo. Njeno igranje na klavirju je bilo slabo in je same ni veselilo . . .

Ako bi šel nekoliko z Viktorjem kam, bi bilo vendar bolje! si je mislila. Vrnil bi se ob desetih, enajstih pametno, kakor brat domov, in ne oddaljevala bi se tako drug drugemu, kakor s tem neprijetnim, dolgočasnim klepetanjem in molčanjem. A jaz mu vendar ne morem reči, da naj gre! Mislil bi si, da sem se ga naveličala, da ga ne maram več in ako bi zašel na kriva pota, bi si imela pripisovati sama sebi . . .

In Plesich je tudi čutil, da bi bilo dobro, ako bi šel zvečer vsaj včasih malo ven, v drugo družbo. Toda, če to storim, poreče Kornelija, da sem se je že tako hitro naveličal, da je ne ljubim več, in žaliti je ne maram in nočem . . .

In tako sta se trpinčila, ne da bi imel eden poguma dovolj, izpregovoriti, kar je čutil.

Nekega dne pa, sedmi mesec po poroki, je vprašal Julij Plesicha, ko sta bila sama v njegovi pisarni:

„Ti, ali se je še nisi naveličal?“

„Koga?“ se je začudil Egon in rudčica mu je šinila v obraz, ker je slutil, koga misli, in da ga hoče zasmehovati.

„No, koga? Svoje ženke vendar! Vraga, saj je pa zakon videti res podoben nebesom: samo gleda se in vživa celo večnost. Ali se res še nista nagledala?“ se je rogal.

„Midva sva srečna!“ je odgovoril Plesich tiho. Imel je do Julija brezmejno spoštovanje, prispodabljal ga je duševno celo sebi in ga stavil odločno nad Riharda. Njegovih manj ostrih, a še bolj perečih sarkazmov se je bal celo bolj, kakor prej Rihardovih. Ne upal bi se mu bil ustavljati nikdar in storil bi bil oni ž njim lahko, kar bi bil hotel, raje kakor da bi poslušal njegovo strupeno zasmehovanje. Slutil je, da bi bil Julij nevarnejši sovražnik, kakor ko medved pošten, odkriti Rihard, zato se mu ni hotel nikakor zameriti.

„Tem bolje, ako sta srečna!“ se je zasmel Julij. „Toda sčasoma vama postane menda to golobčkanje

vendar malo neslano. Saj te mora biti vsaj ona že sita — Plesich je i pri teh besedah zarudel, — zato se mi zdi čas, da te slednjič izvlečem iz gnezda. Drevi greš z menoj v mojo družbo! Imenitni ljudje!“

„Dobro! Povedati moram Neli!“ se je vdal Plesich nekam boječe.

„Ha, ha!“ se je zakrohotal Julij, a v tem smehu je bilo toliko žaljivega, zasmehovalnega, da je Plesich zopet zarudel sramote, izpod katere se je jedva upalo pogledati nekoliko jeze.

„Ali bi ne mogla iti tudi Nela!“ je vprašal, kakor da se je nečesa spomnil.

„Ne, ne, ne, nikakor!“ je vskliknil Julij skoro plašno, potem pa naglo pristavil sarkastično: „Ali res ne moreš nikamor brez babe? Dobimo že drugih dovolj! Moja sestra je še otrok! Ali pa želiš morda, da ti dobim jaz dovoljenje od nje, ako se je bojiš? To vendar ne, kaj? Torej servus! Dela imam še mnogo!“

Julij je gledal za Plesichem še, ko so se vrata zaprla za njim.

Dovolj časa sem ga pustil, zdaj je čas, da ga spodim iz ležišča, tega zajca! Kako šampanjko že lahko plača, kaj se bom vedno le jaz žrtvoval! Vrstila se bova, saj sva iz ene družine, kakor delajo drugi! Dečko bo poraben za družbo! se je nasmehnil. Tudi domov vedno sam hoditi, ni prijetno. Človek se dolgočasi!

Plesich je šel takoj povedat Korneliji, da ga je povabil Julij s seboj. Dasi je šel srčno rad enkrat

zopet ven in je bil vesel, da ima zdaj tako dober izgovor, hlinil se ji je vendar:

„Nič rad ne grem! Najlepše je pri tebi, dušica, toda te male ~~av~~sluge Juliju tudi ne morem odreči! Saj nisi huda?“

„Nikakor! Le pojdi, toda z Viktorjem bi mi bilo ljubše“, je odgovorila mirno. Vedela ni, v kake družbe zahaja starejši brat, toda zaupala mu ni veliko.

Po osmih zvečer sta odšla. V veži je Julij ustavil Plesicha ter mu zagrozil tiho, a trdo:

„A da ne zineš nikomur, kje sva bila! Najmanj Neli! Reci ji, da sva bila v hotelu „Circolo“ z nekaterimi gospodi! Razumel? Z mano se ni dobro šaliti!“

„Razumem!“ je šepnil Plesich v nekem tajnem strahu, kam ga svak neki vede in — prestopila sta prag . . .

Čez četrto ure sta dospela v razsvetljeno manjšo dvorano hotela „Imperiale“. Julij je predstavil svojega svaka. Družba je bila nemška. Nekaj častnikov, nekaj aristokratov, dva advokata, trije uradniki in sedem dam.

Plesich je dobil prostor med Julijem na desni in krasno, stasovito damo, soprogo advokata dr. Strummerja, na levi. Julij je bil takoj v intimnem pogovoru s svojo sosedo, gospo namestništvenega tajnika pl. Fliederja, blede, morda tridesetletno brinetko s finim, od strasti že nekoliko ovenelim obrazom, kar jo je delalo v plinovi razsvetljavi pa le še bolj mikavno. Vsa drugačna je bila Plesicheva sosedka. Ne ona tiha, polnočna, v temo vabeča strast, kakor od Julijeve dame, neka

skoro vsiljiva, nasilna, a svetla opojnost je puhtela iz vsake gube na bogati opravi te krepke, zdrave ženske... Obrnila se je takoj od svojega levega somiznika, s katerim se je menila prej, k Plesichu, in ga znala zaplesti takoj v neprisiljen pogovor. Bilo mu je prijetno v tej blesteči družbi. To je nekaj drugega, nego slovenska filistrska omizja s tistimi rodoljubnimi govorcami! si je mislil. To so ljudje, ki žive in se brigajo vraga za narod in take neumnosti!

Vino je bilo dobro in začelo je kmalu žareti na teh bledih, trudnih licih, v teh prej mrtvih, zdaj toliko čudnejše svetlečih se očeh.

„Kaj piješ pa ti?“ je vprašal Plesich začuden tiho Julija. Zapazil je še le sedaj, da stoji pred njim četrtna črna vina, med tem ko so pili vsi drugi in tudi on iz skupnih, na sredi mize nagromadenih buteljk.

„Jaz ne prenesem tako močnih vin v veliki družbi. Četrtna istrijanca mi je ljubši. Doma je kaj drugega, mi imamo zdrava vina!“ je odgovoril Julij še bolj tiho.

Seveda mu ni bilo treba potem plačevati za skupne steklenice skupnega računa, ki je bil vedno zelo visok, ker pili so veliko gospodje in dame... Poravnal je svoje tri četrtinke, in večer ga je stal samo eno krono. Le pri šampanjcu, ki je prišel pa samo ob posebnih prilikah na mizo, je plačal svoj delež, da ga ni mogel nikdo dolžiti umazanosti in pil je potem, ne da bi se bal glavobola, za tri, ko je bilo itak že vse vinjeno in ni tega nihče zapazil.

Nocoj je začel vreti šampanjec radi novega uda lepega omizja, gospoda pl. Plesicha, že zgodaj v čašah,

in družba je postala živahnejša in živahnejša. Trkali so s kozarci vse vprek . . .

„Ti, ali je ta gospod na levi strani gospe dr. Strummerjeve njen mož? Imena nisem dobro razumel!“ je vprašal Plesich zopet tiho Julija.

„Čujte, milostiva!“ je opozoril ta, že nekoliko vinjen, brezobzirno svojo sosedinjo. „Moj gospod svak vprašuje, ali je levi sosed gospe pl. Strummerjeve njen mož. On misli namreč, da sedijo tu zakonski parčki lepo drug poleg drugega! To je še grozno nedolžen človek!“ Potem se je pa sklonil bliže k Plesichu in mu šepnil: „To je njen prijatelj baron Rochelli; lahko ga izpodrineš, ker ga je sita!“

Plesicha je jezilo, da ga je svak tako brezobzirno blamiral, toda odškodoval ga je takoj koketen pogled gospe pl. Fliederjeve . . . Te oči, čudovito zelene, demonsko vabeče, so ga kar omamljale . . .

Trčil je večkrat ž njo in vsakrat je vjel od nje enega onih temnosmaragdnh, pritajeno v globini se iskrečih pogledov. Bile so to oči, kakor bi se bile v prve, zunanje, hladne, pogreznile še ene, kakor zelena iskra tleče, pekoče-vabeče oči . . . vabeče nekam, kamor bi nihče ne smel, kjer pa že težko čaka tisoč ognjenih strasti . . . Gospa dr. Strummerjeva se je bila zopet začela pečati z izpitim, trhlím baronom Rochellijem . . .

„Čakaj, plačam danes jaz vse!“ je rekel Plesich, ko se je družba slednjič dvignila.

„Kakor hočeš!“ je odgovoril Julij, kakor da se ne spleča prepirati za tako bagatelo.

Gospa pl. Fliederjeva je stisnila gorko Plesichevo roko, in zdelo se mu je, da ga njene čarobne oči občudujejo . . .

„Julij!“ je spregovoril Plesich, ko sta se vračala proti domu. „Gospa Fliederjeva se mi zdi divna ženska!“

„Aha!“ se je zasmel Julij nekam surovo. „Zdelo se mi je, da se vajini mehki duši topite v tistih pogledih! Čakaj, jutri ni torej nič, jutri ostaneš doma, ker imam jaz svoja pota, toda pojutrnjem sedeš lahko ti k njej. Meni je presuha! Sit sem je že! Stummerjeva, to ti je korpus! Sicer je pa Stummer za začetnika preljubosumen, ti bi ne znal skrivati. Ali nisi videl onega buldoga tebi vis-à-vis, ki te je neprestano opazoval? Flieder pa je pameten mož, ki živi in pusti živeti tudi svojo ženo. Ampak govori s Fliederjevo ne o svojih aktih in komisijah, ampak pameten bodi! Ljubiti zna, bogme! No, to tvoji Nelici vendar ne škoduje, ako se nekoliko pošališ še s kako drugo!“ je pristavil, kakor bi hotel v svaku razgnati morebitne pomisleke.

Plesich ni rekel ničesar, a sanjal je neprestano o onih čudnih očeh. Bil je trezen, kajti vinjen bi ne bil stopil nikakor pred Kornelijo. Prefin je bil, da bi se tako daleč spozabil.

Kornelija ni mogla zaspiti, dasi je šlo že na drugo uro popolnoči. Čudno, da ga še ni! Ta Julij, bogve kod ga vodi!

Pomirjena se je oddahnila, ko je začula njegovo previdno odpiranje duri. Prišel je po prstih, da bi je ne zbudil. Pripovedoval ji je, da je bil v hotelu

„Circolo“ s prijaznimi gospodi, da se je dobro zabaval in kmalu je slišal njeno mirno, globoko dihanje . . . Pogledal jo je še enkrat, tako lepo, čisto, in dahn timer mehek poljube na belo čelo in se obrnil na levo stran . . . pred sabo one čudne, demonične, zelene oči . . .

XVI.

Tretji večer sta odšla z Julijem zopet po večerji od doma. Kornelija je pogledala plašno svojega moža, ko ji je naznanil, da gre, — bala se je nečesa, sama ni vedela česa. Da bi bil hodil z Viktorjem in ne z Julijem! . . .

Plesich je sedel nocoj poleg gospe Fliederjeve. Strummerjeva se je naredila, kakor da tega niti opazila ni, a jezilo jo je, ker se ji je zdel lepši, kakor Julij. No, zabavati jo je znal ta vsekakor boljše, in njene oči so začele kmalu živeti.

Fliederjeva se je nasmehnila zadovoljno, ko je sedel Plesich poleg nje. Kak je neki ta človek? si je mislila. Videti je res nedolžen. Taki so redki! Gotovo je želel sedeti poleg mene . . . Njene oči so ga palile s svojim zelenim ognjem, da je drhtel . . . Nasmehnila se je zopet in dvoje dražestnih jamic se ji je prikazalo sredi bledih lic . . . Kramljala sta neprisiljeno, a bilo je obema, kakor da si pravita nekaj čisto drugega . . . Nervozno so ji trgali beli, vitki prstki krasno tejo . . .

Ena izmed dam je predlagala ples, — plesali so pogostoma, — in že je sedel baron Rochelli, ki „ni maral plesati“ pri klavirju. Pomaknili so mize h kraju in se začeli vrteti.

„Prvo turo z mano!“ je rekla gospa Fliederjeva, stopivši pred Plesicha, ki je stal sredi sobe, neodločen, kaj bi storil. Kaj bi rekla Nela, ako bi vedela, da plešem! . . .

Zdrznil se je, ko ga je ogovorila in ji podal roko. Plesal je -- Juliju, ki je bil nekdanj izboren plesalec, se ni dalo več „noret“, — najbolje med vsemi. Elegantno, mirno je vrtel svojo plesalko. Čutil je, kako mu je legalo njeno skoro pekoče, mrzlično trepetajoče telo vedno bliže na njegovo, in tudi on je drhtel . . . Plesala je, da bi je skoro ne bil čutil, ako bi ti vitki udje ne pekli tako neizrekljivo sladko v njegove skozi in skozi . . . Občutil je vso opojno slast dovršenega valčka samega in še to omamljivo strast vedno blaznejšega združevanja, hrepenenja po vedno divjejšem objetju, te razkošne čutnosti Plesala sta dalje in dalje, kakor da ne moreta več narazen, in to in ono oko je obstalo zavistnoobčudujoče na njih . . .

Oba sta drhtela, ko jo je vedel po končanem valčku na njen prostor.

Z vsemi drugimi, ki tudi niso plesale slabo, mu je bil ples skoro muka in vsakrat strastnejše sta se oklenila drug drugega, ko sta mogla spet skupaj . . . Njena prsa so plala burno na njegovih . . . Govorila nista, nista mogla, ker bi bilo prišlo iz teh razburkanih prs le nerazločno jecljanje . . .

In ko sta potem sedela skupaj, sta govorila tudi le tupatam, nekam pretrgano, sunkoma, samo oči so jima govorile . . . In sedela sta mnogo skupaj. Fliederjeva

ga je hotela nekako kompromitirati, hotela je vsem drugim damam pokazati, da je ta lepi kavalir zdaj njen, in že so se začele vse zgražati, „da dela tako še ne eno leto poročen mož“ One bi seveda s tako mladim možem ne začele intimnosti in zgražale so se seveda samo iz moralnih ozirov „Ubogi mož, ki zaide v roke taki koketi!“ . . . „Uboga njegova mlada žena!“ . . .

Ta človek je res še nedolžen! si je mislila Fliederjeva. Še vedno se ne upa reči, kar hoče. No, moj je in to je za danes dovolj! Ona seveda ne začne, poguma mu je dala že dovolj.

Da, ona ne začne, vsaj dokler ne bo popolnoma gotova, da si ga je osvojila. Ti Slovenci so čudni ljudje! Lahko se mi zgodi še enkrat kaj podobnega.

In posilil se ji je zopet oni mučni prizor pred enim letom. Njen mož je enkrat nanagloma zbolel in poklicali so zdravnika, ki je bil najbližji. Njej je dr. Rihard Sever ugajal, imponirala ji je njegova silna postava, njegov izraziti obraz. Povabila ga je na domači ples, in on je prišel. Kako jo je stiskal k sebi, kako sta se vrtela! . . . Sama mu je namignila, naj pride še kdaj. Prihodnji dan bo ves čas sama doma . . . Spremila ga je do stopnic in tam mu je rekla še enkrat: „Do svidenja jutri ob štirih, doktor!“ Takrat se je pa naenkrat izpremenil njegov prej tako zaljubljeni obraz in s tisto prokleta ironično potezo okrog usten ji je odgovoril hladno: „Pardon, milostiva, toda jutri in pojutrnjem in popojutrnjem grem k svoji nevestici,

drugače pa imam s svojimi ubogimi bolniki še preveč dela. Ako bi bili vi nesrečni in bi bili spoznali moje duševne moči, bi bilo kaj drugega, toda v enem večeru ste mogli spoznati samo, da imam krepke kite. Sploh pa se ne vtikam rad v družinske intimnosti gospodov namestništvenih tajnikov! Klanjam se, milostiva!“ In odšel je bil, in ona je strmela okamenela za njim. Kako ga je od takrat sovražila! Kako mu je privoščila, da ga je izpodrinil Plesich, tega kmetavzarskega oholeža. Kako je le mogla vabiti take ljudi! Toda takrat je sklenila, da se ne poniža nikdar več tako. Plesich naj začne sam, ako ni slep!

No, in Plesich ji danes res ni rekel še ničesar, a roki ste se jima oklenili pri slovesu tako tesno, da sta se umela . . .

„Ha, ha! Ti napreduješ pa naglo!“ se je zasmel Julij, ko sta se vračala že ob treh domov. Bil je zopet precej vinjen, — pil je z baronom Rochellijem pri klavirju baronov šampanjec.

„Kako?“ je vprašal Plesich plaho. Sramoval se je pred svakom, ki ga mora vendar obsojati.

„Kaj se delaš svetnika, ko nisi, ha, ha!“ se je zakrohotal Julij znova. „Samo pazi, da Nela ne izve, sicer gorje ti! Vraga, nisem si mislil, da se zbrihtaš tako naglo. Še kdo drugi bi je ne bil dobil tako hitro. Kako sta se tiščala! Ko dva mačka spomladi!

Dobro plešeš, dobro plešeš,
daleč še priplešeš, Plesich!“

je zapel s surovim, pijanim basom brez posluha, na znan napev laške pouličnice.

„Ali se ti ne poročiš še?“ je ušlo nehote Plesichu. Mislil si je ravno: kako ta človek brezskrbno poje! Lepo je vendar biti prost! . . .

„Ha, ha, ha!“ se je zasmel Julij še odurnejše. „Ali smo že tako daleč? Ali bi bil rad zopet fant? Ne boš več, Jaka! Sicer pa, ako začneš tako, postaneš itak kmalu udovec!“

Plesich se je stresel.

Julij pa je žlobudral brezskrbno dalje:

„Jaz da bi se poročil? Tudi ne boš! Čemu pa? Gospodinjstvo oskrbuje dekla, žensk je dovolj na vsakem oglu, ki se ponujajo — lepe, fine dame, bogme! — otrok pa ne rabim, saj nisem srbski kralj! Ti se pa le vdaj, pa živi, ako nisi osel! Saj nisi osel?“

Zaletel se je, da bi bil padel, ako bi ga ne bil Plesich prestregel.

Kornelija je že spala . . . Plesich jo je pogledal, a je ni poljubil . . . Obrnil se je na levo . . . pred sabo one čudne, demonične, zelene oči . . . in njene valoveče grudi, in njeni boki . . .

*

Čez dva dni sta šla zopet po večerji z doma. Kornelija je prosila Viktorja, naj se jima pridruži tudi on, a zmajal je z glavo, češ da ga Julij pač odžene, celo ako bi ga Egon maral.

„Sicer ga pa ne smeš mučiti s kakimi, res neopravičenimi ljubosumnostmi!“ je pristavil. „Tega mi možki ne moramo!“

„Ljubosumnostmi?“ je vprašala začudeno. „Na to res nisem mislila!“ je nadaljevala odkritosrčno, a vendar

že bolj zategnjeno . . . „Samo . . . Ah, nič, neumna sem!“ je stresla z glavo.

In vendar ji je bilo hudo! Vsaki drugi večer že in tako pozno se vrača! Ljubosumnosti! Saj je vendar v družbi samih gospodov! Ali pa morda ve Viktor kaj, česar ji noče povedati? Toda ne, tega si o Egonu ne more in ne sme misliti . . .

In njen Egon je postal sužnjik gospe pl. Fliederjeve. Pač je gledal često svojo spečo ženo, ko je prišel pozno domov, in hudo mu je bilo . . . In sklonil se je pač tudi nad njo in ji dahnil poljub poln nežnosti na belo, nedolžno čelo . . . Ti, ti revica dobra, kam sem zašel! . . . Ali me ne moreš rešiti več iz rok demona? O, ti ne poznaš njenih zelenih oči in njenih palečih poljubov, ti uboga vijolica poleg te omamljive polnočne rože, — če bi jih poznala, bi mi oprostila . . . In potem je legel na levo stran in se premetaval z desne zopet na levo, — poleg sebe to mirno speče, nič hudega sluteče bitje, pred seboj one čudne, demonične, zelene oči, ki so se splazile vsako noč v njegove nemirne, sladkotežke sanje . . .

*

A Julij ga je peljal še v druge družbe. Poznal je prigojeno, a ne prirojeno finost svojega svaka, zato je porabil ono vsakdrugdanjo družbo v hotelu „Imperiale“ kot nekako pripravo za druge lokale, kjer se je počutil Julij še boljše, ker je vladala pri „Imperiale“ vendar vsaj neka zunanja dostojnost . . .

Prvič se je Plesicheva noga ustavila na pragu prostorov, kamor ga je tiral Julij, toda njegov za-

smeh, njegov strupen, zloben sarkazem ga je bičal čez prag . . .

In privadil se je počasi tudi tem orgijam. Tekel je šampanjec z miz in plačeval ga je Plesich. Julij mu je zdaj že le še ukazoval . . . „Poravnava že jutri!“ Toda Plesich je moral pisati mesec za mesecem pobotnice čez vedno znatnejše svote, in Julij jih je odpisoval mirno na račun Kornelijine dote . . .

Kaj se je ona brigala za to! Brigala se je samo za to, da je njen mož izostajal že slednji večer izven hiše pozno v jutro. Toda hodil je domov vedno trezen in pripovedovati ji je znal potem drugi dan po kosilu vse polno zanimivosti. In vedno enako prijazen, vedno enako nežen je bil ž njo, kaj bi se vznemirjala! Mlad je bil še in prej je premalo živel, toda potrpeti je treba eno, dve leti, in gotovo se vrne zopet k njej. Da bi že hotel priti mali Egonček ali vsaj mala Nelica, — one male, debele ročice bi ga držale doma . . .

A tudi trezen ni kmalu več prihajal domov . . .

Držala sta ga v svojih krempljih dva demoni, ki sta carovala njegovi šibki volji: Fliederjeva in Julij, vsak en večer. Da bi se mogel rešiti vsaj Julija in zabav! Toda bal se je njegovih zasmehljivih oči, njegovih sarkazma polnih ust, kakor so ga vlekli k sebi njene zelene oči in njene sladke, žgoče ustnice . . .

In njegove moči so pešale . . . Ko se ga je oklenila vinjena deklina, stopila je včas naenkrat v sobo Kornelija . . . Tam na vratih je stala blede, s svojimi zvestimi, zdaj tako žalostnimi očmi . . . in trepetajoč

je zgrabila njegova roka polno kupo, da bi mu zastrla pogled, da bi prikazen izginila . . .

In potem je prišel često vinjen domov, sprva le nekoliko zmočen, pozneje popolnoma pijan . . . Kornelija ni mogla več spati, dokler ga ni bilo, a kadar ga je videla pritavati takega v spalnico, delala se je, kakor da ga ne sliši. In ko je zaspal, močila je svoje podglavje z grenkimi solzami.

Rekla mu ni ničesar, ker se je bala v pijanosti kake surove besede, ako ga je pa drugi dan prosila, naj se vendar nekoliko pazi, začel je jadikovati, kako je zelo nesrečen, ker se ne more rešiti Julijeve družbe in s solzami v očeh jo je prosil odpuščanja . . . V njej pa je začelo vstajati nekaj kakor stud nad to slabotnostjo, nad tem nemoškim zdihovanjem.

In on je čutil vso svojo šibkost, vso svojo propalost in klel je in jokal in topil v vinu svojo vest.

A kmalu ni pil samo radi vesti, pil je, ker je moral piti . . . Čutil je v sebi pekočo praznoto, neki plehek ogenj in dal bi bil svoje življenje za kozarec vina, da bi si ugasil to tlečo žejo. Postal je pijanec! —

In pil je iz potrebe in obupa. Dobil je bil pismo od gospe Fliederjeve. „Že petkrat ste prišli k meni v stanju, kakor se sme kvečjemu h kaki — — —. V to pa nisem jaz, gospod pl. Plesich! Izvedela sem tudi, da se pečate s popolnoma navadnimi — — —. Hodite odslej k njim! Prosim, da me ne nadlegujete nikdar več!“ . . . Vtaknil je list topo v žep in zavil v prvo gostilno . . .

— * —

Pred namestnikom je stal že nekoliko postaren, devotnovpognjen gospod v uniformovani bluzi.

Namestniku, elegantnemu staremu gospodu, se je čitala na izrazitem obrazu odkritosrčna potrlost.

„Ako torej res veste vse to iz gotovega vira, ako ste ga sami videli“, je govoril počasi, „potem moram seveda storiti svoje korake, gospod koncipist! Toda hudo mi je zanj. Gospod pl. Plesich je bil dober, korekten uradnik in vsaj v urad je hodil vedno comme il faut. Toda to za političnega uradnika, za reprezentanta vlade seveda ni dovolj, -- mož mora biti tudi izven urada. No, poskusiti moramo, da ga rešimo, ako še mogoče! Veste kaj, gospod Bratuž, vi ste njegov kolega, vi storite to najlože. Recite mu, da sem vas jaz poklical k sebi, ker sem izvedel to in ono, pa da ga prosim po vas, naj za božjo voljo čuva dekorum političnega in uradnika sploh! Sam ga še nočem prijeti, ker bi nesrečnika morda preveč oplašil. Toda ljubeznivo, previdno, gospod koncipist, rotim vas, ljubeznivo! S takimi reveži je treba potrpljenja! Vam pa srčno hvalo za to skrb našega ugleda!“ je pristavil z glasom, ki je hotel reči, da izreka to zahvalo le kot namestnik, kot človek pa da zaničuje denuncijanstvo.

„Vse opravim, kakor zapoveduje vaša ekscelenca! Dovoljujem si biti vaše ekscelence najpokornejši sluga!“ se je priklonil Bratuž globoko, odhajajoč s hrbtom proti vratom.

„Z Bogom!“ je odzdravil namestnik hladno.

Pred vratmi se je Bratuž zopet vzravnal, in hudoben nasmeh mu je zaigral okrog usten. Bil je že

starejši človek, ki je zaostal v svojih študijah, in zdaj je bil ta mladič Plesich celo pred njim. Zopet en tekmeec manj! On mu bo že pomagal!

Odšel je direktno k Plesichu.

„Ti, Plesich!“ je začel užaljeno. „Ekscelenca me je ravno poklical k sebi. Rekel je, da sliši lepe reči o slovenskih uradnikih, — on te ima vendar še za Slovenca“, je dodal zlobno, — „posebno radi tebe da ga vedno prijemajo. Ako te vidi še kdo pijanega, da te takoj spodi, je rekel excelenca. Veš, meni se ne ljubi, plačevati račune za take svoje rojake pri njem! Kaj kliče mene k sebi, kaj se drega ob me, ali morem jaz za to, če se ga navlečeš že popoludne! Drugič pojdeš sam k njemu, zagovarjat se, da veš! Hudič, nikdar nima človek miru in toliko dela! Navleci se ga vendar doma in ne uganjaj škandalov!“

Jezno je odšel skozi vrata.

Plesich je bil sprva kakor okamenel. Hotel je pisati, toda črke so mu plesale pred očmi, kakor da bi se mu hotele rogati. Vrgel je jezno pero vstran, vstal ter odšel v prvo gostilno . . .

Ob štirih zjutraj je pritaval pijan domov in se vrgel kar v obleki na posteljo.

*

„Ti, Egon! Egon! Egon! Zbudi se no! Čas je iti v urad! Egon! Egon!“

In revica ga je tresla in tresla, a vse zaman! Smrčal je, kakor nikdar prej . . . In tisti vinski duh . . . Niti sleči se ni mogel sinoči več! . . . O, ti moj Bog!

„Egon! Egon! Vstani!“

Do zdaj je bil zjutraj vedno čmeren, toda trezen in hodil je vestno v urad.

Privzdignil je glavo in oči so mu tavale motne po sobi. Zabulil jih je z gnusnim izrazom v Kornelijo. Bil je še vedno pijan.

„Pusti me! Kaj me briga urad. Pusti me spati, hudič ti — — —!“

Nekaj surovih, grdih psovk, kakor bi jih ne bila nikdar pričakovala od njega, niti v takem stanju!

In že je zopet smrčal.

Spustila se je na stol poleg postelje in ihtela in ihtela.

Mehanično je vzela list, ki mu je gledal iz žepa in ga odprla.

Neuka, italijanska, pogrešena pisava. Očitanja polna surovih izrazov, da ima še druge, da je imel še pred enim mesecem Fliederjevo, a ji ni tega povedal, da ima zdaj še to in ono, da hodi tja in tja. Potem nekaj umazanih ljubeznivosti, par nesramnih izrazov, ki jih še umela dobro ni . . .

List ji je padel iz rok.

A to je na koga drugega! Sklonila se je naglo in pogledala adresu. „Egregio Signor E. de Plesich“ . . .

Tavala je s pismom v roki, kakor omanljena v svojo sobo in se zgrudila na svoj divan . . .

Vse v njej motno, nejasno . . . Stud, strah, obup, jeza, upor . . . Še jokati ni mogla, samo topo je strmela pred se . . .

Ob pol enajstih je prišel on k njej. Obraz mu je bil zabuhel, oko še vedno nekam zblojeno. Zdrznila se je studa, toda premagovala se je.

„Ti . . . ti . . . dušica . . . ti . . . ali . . .“ je začel jecljati mehko, skesano. „Ti . . . ali ti nisem rekel davi, ko si me budila nekaj . . . nelepega? Nelica! Odpusti mi, odpusti mi!“ . . .

In padel je pred njo na kolena in proseče iskal njene roke . . .

„Bili smo zopet sinoči v veseli — — —“

„Tu čitaj!“ mu je segla v besedo in vrgla oni list pred njega.

Samo en pogled in okamenel je . . . Potem pa je sklonil glavo prav do tal in začel jokati . . . skoro tuliti . . . „O jaz nesrečnik . . . o . . . o . . .“

Gledala je nanj z brezmejnim zaničevanjem.

„Fej!“ je siknila in stopila naglo k oknu.

On se je ozrl po njej, vspel se hitro po koncu in kriknil patetično:

„Ustrelim se! Z Bogom!“

In obrnil se je naglo proti vratom.

Prestrašena je planila za njim.

„Egon! Egon! Ostani, za Boga ostani!“

Oklenila se je njegove roke, in on je zdrknil zopet pred njo na kolena.

„Odpusti, odpusti mi nesrečniku! Nikdar več, nikdar več!“ je stokal.

In ona mu je dovolila topo, da je poljubil njeno roko . . .

„In zdaj pojdi v urad, Egon! Prosim te, ne zanemarjaj svoje službe!“ je rekla po kratkem molku prijaznejše.

Vstal je molče in s solzami v očeh ji je poljubil še enkrat roko . . . Tako brezmejno hudo mu je bilo! . . . Ti, ti nedolžna revica! . . . Nikdar več, nikdar več! . . .

In odšel je v urad.

A zvečer ga ni bilo, in Kornelija je sedela brezizrazno strmeč pred se. Ono pismo se ji je vsiljevalo vedno znova, in one brezstidne besede so se ji režale v obraz . . . Včasih se ji je streslo celo telo in zobje so ji zašklepetali . . .

Zagrabila je steklenico, ki je čakala na mizi nanj in si nalila kozarec do vrha.

„Nocoj bom vsaj spala zopet enkrat!“ se je nasmehnila topo in izpila kozarec do dna. Streslo jo je . . . vina ni bila vajena . . . Še enega! . . .

Omamljena je šla spat . . .

*

Čez tri tedne je prišel enkrat Viktor silno razburjen domov. Dobil je na gimnazijo anonimno pismo, v katerem ga je „dober prijatelj“ rotil, naj vendar že spregleda, kaj uganja njegov svak. In stale so notri vse gnusnosti, ki jih baje počenja.

Viktor ni mogel verjeti. Videl je pač že dolgo časa, da je Kornelija nekam hiral, toda ona mu je vedno zatrjevala, da je zdrava ko riba. In res je bila vedno dobre volje. In ona bi bila morala to vendar zapaziti, kar trdi ta list. Do štirih da popiva in tudi že čez dan? Res, da ga često ni bilo cel dan domov, a sestra je vedela vedno, da je v uradu ali na komisiji in pravila mu je, da je vedno vsaj o polnoči doma in da ji pripoveduje jako zanimivo, kaj so govorili s

tem in z onim. In ako bi že bil res svak tak, saj sta vendar z Julijem, ki se imata tako rada, vedno skupaj, in Julij bi bil pač prvi, ki bi krotil moža svoje sestre.

Viktor se drugače ni brigal, kam in kako hodita Julij in Egon, zato tudi ni vedel, da brat že davno noče več svaka s seboj.

Bilo je oni večer, že pred dolgim časom.

Šla sta proti domu. Juliju je postal Plesich že nadležen. Sramoval se je često svojega svaka, ko se je opil in počel potem marsikaj, nad čemur se je zgrazala celo zavržena njuna družba. Otresel bi se ga bil najraje. Ako se izve, da spremlja on sam svaka na vseh teh potih, škodovati bi znalo celo firmi! Ljudje so tako prokleta „moralni“! Za sestro mu ni bilo veliko mar, toda bal se je vendar, da bi se utegnila slednjič naveličati moževega počenjanja, in bi se razvili iz tega bogve kaki družinski škandali, kar vse škoduje ugledu firme. Toda na drugi strani se je bil Plesicheve družbe že preveč privadil. In sam hoditi domov! Samote se je bal, kakor vsi, ki so sami s seboj sami. In poleg tega je Plesich tudi pridno plačeval.

No, oni večer mu je postalo nazadnje pa vsega res že preveč! Plesich je bil zopet pijan in pred vhodom vile se je zaletel v Julija, da sta oba skoro padla.

„Ali se mi spraviš!“ je kriknil Julij besno. „Misliš morda, da te bom jaz vlačil domov, svinja pijana? Zakaj se ga pa tako nažreš? Veš kaj, od danes naprej te ne maram s seboj, samo sramoto mi delaš! Doma se pijani, baba! Če te dobim še kdaj pri „Imperiale“,

te ukažem odgnati, kakor psa. In niti vinarja ne dobiš več od mene. Pognal si že pol sestrine dote! Alo marš!”

In pahnil je svaka dalje, da je jeknil. Še rediti bom moral oba, ako mu dajem naprej! se mu je za-blisknilo naenkrat v glavi. Kdo si je mislil, da postane ta elegantna šema taka baraba! Niti vinarja več, sicer res niti za sol ne bosta imela! Službo tudi še izgubi, ta muha pijana!

In od takrat je taval Plesich sam, brez zadnje opore po staromestnih beznicah. Imel je pri neki baburi slabo obleko, — „uniformo“ jo je zval trpko, — kjer se je preoblačil, da bi ljudje ne vedeli, kakega stanu da je . . .

Toda vsega tega Viktor ni vedel, zato še ni mogel verjeti vsega, kar je čital. Samo oni blede sestrin obraz! In zabuhli Egonov! Morda mi sestra vendar le skriva, kar se godi?

Dobil je Kornelijo vso objokano v njeni sobi. Hitro si je obrisala oči in s čudovito, možkemu skoro neumljivo močjo je posilila svoj blede, upali obraz v brezskrben smeljav . . .

Planil je k njej.

„Nelica, sestrice, ubožica, povej zakaj jokaš, kaj ti je, povej revica, povej!“ je prosil hlastno in jo prijel za obe roki.

„Nič mi ni! Kaj mi hoče biti? Saj nisem jokala! Hren sem ravno ribala v kuhinji!“ se je zasmejala veselo.

„Ne! Tako mi ne uideš več! Kaj ti je? Povej!“ je zahteval odločno.

„No, da ako že hočeš! Nekoliko čmeren je bil danes!“ je odgovorila nevoljno, kakor da se ne izplača o tem govoriti.

„Ne, draga moja, to ni dovolj! Vse vem, zato ne taji več!“

Pogledala ga je najprej osuplo, potem pa mu omahnila na prsi in plakala, kakor ni že dolgo.

In priznala mu je vse . . .

Stal je okamenel, potem pa jo je vzel v naročje in jo jecljajoč tolažil.

In vsak dan sta odtlej sedela skupaj cele večere, in on jo je tolažil mehko, dobrotno.

„A zakaj mi nisi tega prej povedala?“ jo je vprašal očitajoče.

„Ne, nisem hotela! Kar se zgodi v zakonu, naj ostane v zakonu! to je moje sveto prepričanje. Le oni dan, ko si stopil tako nenadno pred me, nisem mogla več molčati. A bogvaruj povedati komu drugemu! Najmanj Rihardu! Kar sem si naložila, bom nosila sama. Obljubi mi, da boš v Rihardovi družbi vesel! Še privoščil bi mi, ako bi kaj zapazil!“

„O ne! Rihard bi ti ne privoščil. Smilila bi se mu, revica!“

„Vse eno! Tudi tega nočem, tudi pomilovanja ne maram! Obljubi mi, da boš molčal!“

In Viktor ji je moral obljubiti.

In tolažil jo je, a pomagati ji ni znal. Molče, tesno drug ob drugem sta trpela.

Toda včas, in vedno bolj pogostoma je postalo Viktorju čudno pri srcu. Sestra se je vedla zvečer

zdaj pa zdaj tako nenavadno, da ga je bilo skoro strah . . . Jokala je, pa se je naenkrat zasmejala in oči so ji bile tako motne, zmedene . . .

To se je ponavljalo ves mesec in Viktorju je bilo vedno bolj tesno. Morda se ji blede, revici? . . . Toliko, toliko mora trpeti pod moževimi surovostmi in še več pod njegovimi ljubeznivostmi, ki ji morajo biti naravnost neznosne! . . .

Nekega večera, ko je hotela iti v drugo sobo, je celo padla. Viktor je mislil, da je omedlela in planil je k njej, toda ona se je le smejala in smejala venomer. Res, mesti se ji mora v glavi!

In drugi dan je šel Viktor k Rihardu. Ni že mogel več sam prenašati te grozne skrbi v sebi, moral je vprašati njega za svet.

Rihard ga je pazljivo poslušal. Čul je bil tudi že on o Plesichevem propadaju, toda pred tremi tedni je bil zadnjič v vili, in Kornelija je bila nekoliko bleda, a zelo dobre volje. Res, da znajo ženske skrivati svoje skrbi, a vsaj na Viktorju, ki mora pač o vsem vedeti, bi bil moral zapaziti kako izpremembo. Prijatelj je bil zadnje čase res nekam tih, a to ni bilo pri njem nič nenavadnega. Sploh pa se on ni več mešal med njihove zadeve, zato mu je bilo Viktorjevo poročilo skoro novo.

„Pridi drevi k nam, da vidiš sam. Toda delaj se, kakor da si prišel le slučajno mimo! Revica se tako boji ljudi, posebno zvečer! Bogvaruj ji povedati, da sem bil pri tebi!“

„Dobro, dobro! Servus!“ je rekel Rihard zamišljeno. Začutil je neko usmiljenje do svoje nekdanje ljubice . . .

In zvečer je prišel.

Kornelija se ga je najprej vidno ustrašila, toda kmalu se je začela smejati.

Opazoval je nje motne oči, njeno nekam okorno, voglato kretanje, in ko mu je nalila kozarec z negotovo roko in pri tem zlila curek vina na mizo, se mu je zabliskalo hipoma, kaj da je . . .

Postalo mu je neizrečeno tesno v sobi, dušilo ga je nekaj in moral je ven.

Ustavljala sta ga oba, toda ni se dal več držati. Viktor ga je spremil do stopnic.

„Kako je?“ je vprašal plaho.

„Nič hudega! Toda jutri ob desetih imaš čas, pridi k meni! Pridi gotovo!“ je zahteval.

„Pridem! Lahko noč!“

„Lahko noč!“

Zunaj se je Rihard ustavil in potegnil globoko v se svežega zraku.

Tako daleč že! je mrmral pred se. O to je moralo biti hudo, predno je ta fina duša poiskala tolažbe v kozarcu! Zdaj je prišel moj čas! Zdaj je treba delati, ko še ni prepozno!

Z odločnimi, hitrimi korati je stopal proti mestu.

XVII.

Rihard je stopal nervozno po svoji sobi. Pričakoval je Viktorja, ki se je zamudil že za četrto ure.

Slednjič je potrkal in vstopil.

„Sedi!“ mu je pokazal stol, sam pa je hodil gor in dol.

„Torej moja sestra je bolna?“ je bilo prvo Viktorjevo vprašanje.

„Da, bolna je, a ni še hudo!“ je odgovoril Rihard. Čemu bi mu pravil resnico! si je mislil. Težko bi mu bilo še bolj! „Žalost jo je omamila. Toda povej mi pred vsem, ali si ti že prej vedel, kaj trpi?“

„Da! Nekaj tednov!“

„No, to sem si mislil!“ je pripomnil Rihard bolj sam zase in nadaljeval počasi, a vsako besedo povdarjajoč. „Sedaj poslušaj! Ko sva se s tvojo sestro ločila, sem ti namignil, da stopim odslej na stran. Sinoči si me sam povabil naravnost v sredo dejanja in videl sem, da je dospela tragedija že čez višek do peripetije, do peripetije, ki mora vesti navzdol do žalostne katastrofe. A to ne sme biti! Navzgor in ne navzdol! Že često sem bil pri kaki drami in vstrepetal sem vsakrat, kadar so se dogodki dopletli do vrhunca, in zahrepenel sem po močnem človeku, ki bi bil planil med ljudi na odru, strmeče brezupno, brez moči v svojo kruto usodo, v svoje življenje, ki je šlo mimo njih, kakor je hotelo. Planil bi bil sam med one sence, vrgel jih pokoncu in jim poti snil meče v slabotne roke, da se branijo, in sam bi jih bil pahnil v boj . . . Toda takrat sem bil v gledališču in dejanje je bilo delo pesnikove fantazije, tu pa smo v življenju in dejanje se vrši pred našimi očmi med živimi, meni ljubimi osebami! In zato storim tu, česar nisem mogel v gledališču! In ti si prvi, pred

katerega stopam zdaj, ti taka senca, ki je strmela obupno v obupno, a ne brezupno usodo svoje sestre, brez moči, brez odločnosti! To imate vi bogatini od svojih potic in sladčic, to imate od svojih svetlih, ravnih, gladkih cest! Če gre navkreber, če gre med trnje, pa omahnete, pa stokate in javkate in ker ste kajpada preponosni, niti na pomoč ne kličete!“

Rihardove oči so žarele in naglo je stopal s konca v konec svoje sobe. Jezno je brcnil preprogo, ki se mu je nekoliko zamotala, z nogo vstran, kakor da hoče hoditi po trdih, hrastovih tleh brez mehkužnih komodnosti.

„In kaj naj storim?“ je vprašal Viktor čez kratek čas skoro plaho.

Rihard se je ustavil pred njim in mu odgovoril prijazno, toplo:

„Ker si prišel k meni, smem misliti, da mi zaupaš. Zato pa zahtevam slepe, brezpogojne pokorščine! Od tebe in od Kornelije, sicer vse pokvarimo! Pred vsem prosim njo, da pride danes popoldne k meni, — no kaj me tako gledaš? — tu sem k meni v mojo sobo! Govoriti moram najprej z njo! Ona ti potem pove, kaj bo tvoja naloga. Toda še enkrat: slepa, brezpogojna pokorščina! Kakor ne gre po moji volji, vržem vse vstran!“

„Hvala, lepa hvala! Skrbel bom da pride!“ je obljuboval Viktor.

„Prosim! A gotovo! In reci ji, da jo najsrčneje pozdravljam, da sem ji dober, da mi sme vse, popolnoma zaupati! Z Bogom!“

*

Ob štirih je potrkala Kornelija pri Rihardu.

Vstopila je in obstala nekoliko v zadregi pri vratih.

„Gospod doktor -- — —“

„Nič doktor!“ je zaklical Rihard in ji hitel naproti.

„Nič doktor, Nela! Stara prijatelja sva! Glej, jaz sem zdaj tvoj najboljši prijatelj in ti rabiš prijateljev, ubožica! Koliko si morala prestati!“

Gledal ji je v blede, utrujeni, za spoznanje otopeli obrazek. Nič več onih veselih, razposajenih angelčkov v tej nekdanj tako svetli, zdaj tako resni modrini njenih oči . . .

In iz teh oči je prilezlo od nekje dvoje velikih, težkih solz in za njima sto in sto drugih.

Naslonil jo je rahlo k sebi in jo gledal z mehkim izrazom.

„Pojdi Nela!“ je spregovoril naenkrat odločno. „Tako, sem k meni sedi! Nič ne jokaj več, revica!“

Pritisnil jo je rahlo na divan in sedel poleg nje.

„Prišla si k zdravniku, ker si bolna! In zdaj bodi odkritosrčna kakor moramo biti zdravniku-izpovedniku, da te morem zdraviti!“ jo je prosil mehko.

„Ali mi zaupaš, Nela?“

„Da! Vse!“ se je nasmehljala skozi solze k njemu.

„Kako si dober!“

Prijel jo je za glavico in jo položil na svoje rame.

„Tako ti bo laže! Ostani! To ni nič hudega! Saj me poznaš! Tako, — in zdaj mi povej vse!“

Dela mu je glavo, ki jo je hotela sprva plaho umakniti, zopet na njegovo obramje in začela pripovedovati, skraja pretrgano, boječe, kakor da se sramuje

pred njim, a polagoma vedno bolj zaupljivo, odkrito-srčno. Vedela sama ni kako in zakaj, — bila je tako šibka ob tem možu! Storil bi bil z njo, kar bi bil hotel . . . In tako blag je, tako sočutno mu je oko . . .

Pravila mu je, kako je bila od začetka svojega zakona srečna, kako je bil Egon dober, a kako ga je potem Julij zavedel niže in niže.

Rihard jo je pazno poslušal. Videl je, da hoče Kornelija svojega moža zagovarjati, da meče krivdo raje na brata, cenil je njene diskretne izraze, ko mu je le od daleč omenjala, kak je zdaj Egon z njo, in veselilo ga je, da ni babursko porabila prilike, ko bi se mogla znesti nad svojim podlim možem. Človeka se spozna po tem, kako govori o onih, ki ga mučijo, in Kornelija je ostala fina, kakor je bila, si je mislil in bil je zadovoljen. In vendar je bila ta njena slika kljub vsem le nejasnim, bledim barvam pretresljivejša, nego Viktorjeva jasna, krepko načrtana . . .

„Tako torej! Bolezen imamo, diagnoza je jasna, in zdaj začnemo zdraviti!“ je spregovoril Rihard, ko je končala.

Naslonila se je na divanu nazaj in ga gledala nepremično.

„Tvoj mož je najbrže izgubljen, neozdravljiv! To je prvo!“ je nadaljeval odločno, skoro trdo.

„Neozdravljiv?“ je vskliknila prestrašeno.

„Neozdravljiv! Le še en poskus! Doslej si bila ž njim premehka, predobra, zato je treba zdaj poskusiti z radikalnim sredstvom. Ko pride zopet tak domov, — in to bo žalibog menda še nocoj! — ga

pustiš pri miru, toda jutri, ko se prikaže pred te, mu poveš svoje mnenje. Porečeš mu, da ti je tega že preveč! Ako postane surov mu pokažeš vrata! Ali si razumela? Storiš, kar ti pravim?“

„Storim!“ je rekla neodločno.

„Ne tako!“ se je nasmehljajal. „Odločno odgovori! Storiš?“

„Storim!“ je odgovorila krepko.

„Dobro! Tako mi ugajaš! Saj si vendar dekle in pol, kakor sem ti pravil, ko sem ti bil še jaz fant in pol! Brezobzirna, trda bodi proti njemu, — to ga brezdvomno oplaši! Saj se ga ne bojiš menda?“

„Zdaj ne več!“ je odgovorila pogumno in oči so se ji za hip zableščale. „Toda . . . ako si kaj naredi! . . . Že trikrat je pretil, ko sem bila le neprijazna ž njim!“

Rihard se je zasmejal:

„Ne boj se ne! Jaz ti jamčim za to, da tega ne stori! Vso odgovornost prevzemam jaz! Se li zanašaš name?“

„Dobro! Zdaj začnemo torej spet živeti! To je zadnji poskus s tvojim možem, in ako bo vse zaman . . .“

„Ako bo vse zaman?“ je vprašala zopet prestrašena.

„Potem se ločita! No, kaj me tako gledaš? Da, ločita se! Proti temu nima niti cerkev ničesar. Ako dva človeka ne moreta več skupaj živeti, — narazen! pravim jaz. Potem zakon ni več svet zakon, ampak zastrupljanje življenja, počasen, brezpameten, nemoralen samomor! — In zdaj še nekaj!“ je pristavil počasi.

„Oprosti, da sem indiskreten! Kaj pa s tvojo doto? Kam je prišla?“

„Pri Juliju je vse. Tako se nam je zdelo vsem najbolje!“ je odgovorila malovažno.

„In to je bilo najslabše! Eh, zdaj ga razumem Julija, zakaj se me je tako ljuto branil! Morda sta ti zapravila že skoro vse! Misliš, da je mogel pokriti Egon vse te šale s svojo malo plačico? Že razumem, kako sta si uredila stvar z gospodom Julijem. Ti, Nela, takoj mu prepoveš porabiti le en vinar tvojega premoženja brez tvojega vedenja. To je bil tudi vzrok njegovemu propadanju!“

„Prepovem, njemu?“ se je začudila Kornelija. „To je vendar njegov denar!“

„Bes, ko te ni nihče poučil!“ se je zjezil Rihard. „Tvoj denar je in ne njegov! On je samo tvoj oskrbovatelj! Prepovej mu, kakor sem rekel, vsak vinar! In račune zahtevaj! Nič teh plašnih pogledov!“ je vskliknil nestrpno. „Treba je vzeti vajeti trdo v roke, ako hočeš spraviti zavoženi voz zopet na cesto. Vsi enako ste krivi, da je zašel, Julij hote in vede, ti ne hote in nevede! . . . Ti, oprosti še enkrat, da se te upam vprašati: koliko je bilo?“

„Osemdeset tisoč kron!“

„Osemdeset tisoč?“ je računal Rihard. „Da, ravno toliko pač, kolikor ti je moral dati. Ej, delal je prav, da se me je branil Julij, z mano bi bil oral drugače! Torej še enkrat: zahtevaj račune! Ako še ne bo zadostovalo, poznamo še druga pota!“

Vzdignil se je in tudi ona je vstala.

„Torej povej mi Nelica, ali hočeš storiti vse, kakor sem rekel? Ali imaš dovolj poguma?“

„Imam!“ je odgovorila odločno ter udarila rahlo s svojim malim čeveljčkom ob tla.

Rihard je smehljaje se pokimal.

„Veš, zdaj pridem pa jaz včasih k vam!“ ji je rekel toplo ter ji stisnil roko. „Vojskovodja si mora včasih ogledati teren. Saj se ne bojiš jezikov? Sicer pa Trst ni tako majhen!“

„Nič se ne bojim jezikov! Prej mi ni nikdo pomagal, zdaj tudi ne rabim nikogar!“

„Bravo, Nelček!“ se je zasmel. Njuna pogleda sta se za hip ujela, in Kornelija se je zdrznila . . . Ljubi, ljubi me zopet! . . .

Zavalovelo je v njej . . . Bilo ji je, kakor da se mu je v tem pogovoru danes v vsem vdala le zato, ker je čutila pred tem silnim in skoro silovitim človekom, ki ne trpi nobenega upora, vedno še isti strah, kakor nekdanj . . . In kadar ga ne bo več pred njo, kadar bo treba izpolniti njegov svet, da, ukaz, tedaj ji zmanjka zopet poguma . . .

Toda zdaj se ni bala več svoje boječnosti. Ta pogled ji je povedal vse. Ob svoji strani ima njega, — česa bi se še bala! . . . Niti njega ne več! . . . Zazdelo se ji je hipoma, da je vkljub vsi svoji velikosti vsaj njej blizu . . . Kdor ima za seboj brezdanj prepad, v katerega je strmел cele mesece, njemu se niti najvišja gora pred njim ne zdi več tako visoka . . . Vsem, ki jo bodo preganjali, bo on trd, njej bo mehek, drugim strašen, njej mil . . .

Nova sreča z novo močjo ji je napolnila dušo . . .
In smehljala se je tiho pred se še daleč po ulici . . .

In smehljaje se je vrnil v svojo sobo Rihard. Rešil sem lepo dušo, ki se je že pogrezovala v grdo blato izgubljenja! se je vzravnal ponosno. In ta duša, najboljši nje del je zdaj moja! In njeno lepo telo je odslej zopet njeno!

Odpri je vrata v čakalnico, kjer je že mrmralo nestrpnosti veliko število pacientov . . .

XVIII.

Kornelija ni slišala, kdaj je prišel Egon domov. Spala je mirno, trdno.

Ko je vstajala, je videla, da je moral biti zopet opit. Obleka je ležala v neredu na tleh.

„Ali greš v urad?“ ga je sklicala ob osmih.

„Ne! Pusti me!“

„Kakor hočeš!“

Niti z eno besedo mu ni hotela več prigovarjati.

Zbudil se je zopet ob desetih. Glava ga po pijanosti že ni več bolela nikdar. Vsemu se človek privadi!

Glava ga ni bolela, in vendar mu je bila težka. Včeraj ga je bil poklical k sebi namestnik sam. Svetoval mu je, ko so že vsi opomini zaman, da prestopi kam drugam, in Plesich je vedel, kaj pomenijo taki sveti. Danes je hotel ženi to žalostno novico vendar še zamolčati.

Napravil se je in si popravljal kravato pred ogle-
dalom. Obraz mu je bil zabuhel, oči ob krajih krvave,

brada in lasje že precej zanemarjeni. „Addio bellezza!“ mu je rekla sinoči natakarka Gina, ko mu je pogledala v obraz. Eh, kaj njega to briga!

Vstopil je v Kornelijino sobo, kjer je ob tej uri navadno šivala. Začelo jo je bilo veseliti delo.

„Dobro jutro, Nelica!“

„Dobro jutro!“ mu je odzdravila hladno. Pogled ji je ušel kradoma nanj. Zasmilil se ji je. Kako si šibak, revež! Da ni bila včeraj pri Rihardu, zopet bi se ji otajalo srce. Toda Riharda mora, mora poslušati! To, kar ji je svetoval on, to je temu nesrečnežu še edina pomoč.

Vedela ni še sama, kako naj govori z njim, toda Riharda hoče imeti vsekako vedno pred očmi!

Sedel je tiho na stol pri oknu.

„Kak si bil zopet sinoči?“

„Kak sem bil?“ je vprašal zategnjeno. Tako ga ni še nikdar sprejela. „Kaj jaz vem, kak sem bil!“

„Da! To je ravno! Ti niti ne veš več, kak si bil. Veš kaj“ — naglo je vstala, — „jaz tega ne trpim več dalje! Midva sva sploh končala!“ je rekla trdo.

„Nela!“

Stopil je k njej in jo hotel prijeti za roko.

„Pusti me, ne dotikaj se me! Ti se me sploh nikdar več ne dotakneš! Ali si me razumel? S tabo ne živim niti minuto več dalje! Zapusti me!“

Odprla je sama vrata in čakala in drhtela . . .

In vendar se ji je zasmilil, kako je stal potrč sredi sobe in jo gledal tako žalostno . . . Tudi Rihardu bi se moral smiliti! . . .

„Čuj Egon!“ je spregovorila mehkejše. „Ako se vrneš na pravo pot, ako postaneš popolnoma drug človek, sem v treh mesecih zopet tvoja žena . . . V treh mesecih! Pojdi zdaj Egon! Prosim!“

Čutila je, da ji izmanjkuje moči . . .

„Pojdi, prosim Egon, prosim!“ je kriknila.

In on je odšel s sklonjeno glavo.

V treh mesecih! je ponavljal. Drug človek! O, jaz nikdar več, izgubljen sem! je prikimal z glavo. Izgubljen, izgubljen za vedno! A kam zdaj?

„Egon! Egon! Kje je Egon?“ se je začul iz pritličja Julijev glas.

„Tukaj sem! Kaj hočeš?“ je vprašal Plesich boječe.

„Dol pojdi! V pisarno! Takoj!“

Počasi je stopal po stopnicah in kolena so se mu šibila.

Julij je zaklenil vrata za njim in pokazal s prstom na stol.

Plesich je sedel na odkazan prostor, Julij je hodil trdo gor in dol.

Naenkrat se je ustavil pred svakom.

„Slepar! Lopov! Lump!“

Plesich se je zdrznil.

„Tu glej! Tu imaš!“ je zgrabil Julij kos papirja na mizi in mu ga držal pred oči.

„Kdo je podpisal to, a? Jaz morda? Ali je ta „Julius Tratnik“ moj? A? Ti slepar, goljuf, ti! Na moje ime si si torej preskrboval denar za staromeške vlačuge in beznice? Čakaj, jaz ti pokažem! Ako ni jutri ob tej uri denarja tu, te izročim sodniji!“

Plesich je planil pokoncu.

„Za teh tisoč kron . . .“ je jeknil.

„Tisoč kron! Ali misliš, da jih jaz kradem? Ha, ha, ko ti nisem hotel dajati več sestrine dote, si si pomagal tako! Čakaj, slepar!“

„Saj ti povrnem! Vse ti povrnem!“ je kriknil Plesich v smrtnem strahu.

„Povrneš? Kako povrneš?“ se je spakoval Julij. „Dolgov imaš že nekaj, to vem jaz. Doto imam zopet na drugi strani jaz. Sestra mi je ravno prej prepovedala, dati ti le en mal vinarček brez nje! Da, da, takrat, ko si bil še tako prokleta lep in močan, takrat je bila tudi ona drugačna! To so ženske!“ se je zakrohotal surovo. „Sicer pa ta rožica ni iz njenega vrta, le pazi na svojo zlato ženko! Predsinoči je bil zopet oni, oni Rihard tu!“ se je zakrohotal še glasneje, ko prej, ko je Plesich, ki je bil sedel, planil zopet pokoncu. „Ha, ha, ha! Kaj smo celo ljubosumni še vedno? Tak capin bi niti ljubosumen ne smel biti! Take cvetice niso za barabe! Sicer pa to ne spada sem! Sem spada, da bo jutri tisoč svetlih kronic tu pred menoj na mizi, ali pa . . .!“

„Samo tri dni mi pusti, samo tri dni. Vse povrnem!“ je lovil Plesich njegovo roko.

„Vstran! Ne dotikaj se me! Fej! Zaničeval sem te že od nekdaj, kakor psa, ne, psa svojega imam še najrajše na svetu, zaničeval sem te, kakor taka šleva zasluži, toda zdaj, ko si se drznil misliti, da boš mene sleparil, zdaj . . . fej! Marš! Ako ni v treh dneh, — danes je pondeljek — ako ni v četrtek opoldne

tukaj tisoč kron in sto kron obresti, telefoniram nemudoma policiji. In zdaj — ven!“

Pokazal je na vrata, a ga tam še enkrat ustavil ironično-vljudno:

„Pa da se ne motite, gospod plemeniti slepar Plesich! Tu notri — pokazal je na srce, — tu notri ni pri meni prav ničesar, samo za svojega psa čutim nekaj. A vi niste pes! Razumete? Torej marš!“

Plesich je taval, kakor izgubljen na zrak. Zavil jo je na desno v samoto . . .

Vse je izgubljeno! Vse me preganja, kakor psa, ne, prav pravi Julij, ne kakor psa, kakor — steklega psa. Ta človek res izvrši, kar trdi! Slepar, zločinec!

Streslo ga je.

In česa pričakujem še? Tudi ona me je zapodila . . . Še predolgo je potrpela! Prej bi me bila morda še rešila, zdaj je vse zaman. Tri mesece! Kaj pomagajo meni trije meseci! Vse izgubljeno! Rihard zopet pri njej! Eh, kaj! Naj ga ima! In to je človek, močan človek! Ha, ha, in jaz sem se mu drznil primerjati, jaz! . . .

Pogledal je po sebi.

In to sem jaz! To je Egon plemeniti Plesich? Ali je to mogoče? Ali niso same sanje? Ej, hudiča so sanje, — res je res, gospod Plesich, ta capin, slepar, — kaj mi je še rekel? — to ste vi!

Došel je do morja in stopil na visoko skalo nad njim. Jezno, sovražno je šumelo . . .

Tu dol bi se vrgel, pa bi bilo vsega konec. Hočem?

Zaletel se je, a skočil takoj plaho nazaj.

Besno se je zakrohotal. Hudič, niti za to nisem! Fej! Prav pravite — fej! Samo še za Ameriko sem, domovino vseh falotov. Solze brezupa in samozaničevanja so mu privrele v oči. Obrisal si jih je jezo in se ustavil nehote. Amerika? Južna Amerika, severna ni več za take lumpe! Zakaj pa ne? V Genuo bi šel, pa hops čez! Ni slaba ideja to! K onemu čifutu bi šel po tisoč kron! Štiristo jih še imam. Čifut mi še nekaj zaupa! Tisoč kron proti dva tisoč mi da! Iz Amerike mu jih vrnem, čifutu, ha, ha! Glej, glej, saj imamo celo še humor! Samo preveč po vislicah diši! Dober izraz to, — visliški humor. Eh, kaj vruga, visliški humor, pravi humor je to, humor potepa! In dve minuti prej bi se bil kmalu raztopil v solzah! Kako je človek smešen!

Začej je korakati hitreje in pel poluglasno pred se:

„Amerika, Amerika, tra-la-la-la-la-la!“

Prišel je do vile in se ustavil.

Ali bi se šel posloviti? H komu? Nič!

Gledal je ironičnoveselo na vilo in na vrt pred njo. Jako lepo je bilo tu med vami! Kako smo hodili ponosno tu noter, takrat! Za capine tako stanovanje seveda ni! Hajd naprej! Vsaj enkrat v življenju bodimo odločni!

„So leb' denn wohl du stilles Haus!

Amerika, Amerika, tra-la-la-la-la-la!“

Po svojo „uniformo“ grem najprej k Pepini! Nekaj lepega je taka falotska „uniforma“! Jako imenitno se je dalo operirati v njej! Take elegantne cape ženirajo človeka!

Tako! Najprej še v ti obleki k čifutu, potem napišem Neli, da sem šel na Dunaj po denar, — nihče ne bo slutil kaj drugega! — preskrbim si potrebne dokumente in potem v „uniformo“ in tja ven v amerikansko življenje.

Lahko mu je bilo pri srcu . . .

XIX.

Tretji dan po tem, so sedeli Kornelija, Viktor in Rihard v prijetnem pogovoru v salonu.

Pričakovali so, da se danes vrne Plesich z Dunaja. Čudno se jim je pač zdelo, da se ni niti poslovil in vzel ničesar s seboj, a po tem, kar se je zgodilo med njim in Kornelijo in glede na to, da je hotel izostati samo tri dni, je bilo njegovo ravnanje naravno. Nihče ni imel posebne vere, da se odslej poboljša, toda mogoče je bilo vse! . . .

Prešli so potem na drug predmet.

Rihard je bil dal včeraj Viktorju manuskript prvih pesmi nekega mladega človeka, ki je želel izvedeti, ali ima talent ali ne.

„Meni delo jako ugaja in pričakujem po teh prvencih še veliko od njega!“ je opomnil Viktor.

„Meni tudi ugaja, toda pričakujem ne nič posebnega!“ je odgovoril Rihard. „Jaz sem tega Miliča opazoval že prej in nisem dobil prav nič posebnega na njem. Ko mi je pa pred enim mesecem povedal, da piše neko stvar, sem ga začel študirati natančneje.“

„Neumen ni!“ ga je ustavil Viktor.

„Nikakor! Celo pameten človek, a tudi ne več, kakor pameten. Kake odlične inteligence nisem mogel zaslediti pri njem. Glej, in jaz sodim že dlje časa vsakega umetnika, s katerim se seznanim, po tem. Ako vidim, da je človek širokega obzorja, globok in morda celo duhovit, — à la bonheur!“

„Vsaj liriku tega ni treba. Zdi se mi, da ga inteligenca celo moti v njegovi naivnosti!“ je ugovarjal Viktor.

„Vsak umetnik je takrat, kadar ustvarja naiven, ker sicer ni umetnik! Toda drugi dan, ko svoje stvari pregleduje še enkrat, takrat mu samokritičen razum gotovo ne škoduje. In misliš li res, da inteligenca škoduje naivnosti? Dragi moj, naivnost še ni vedno in pri umetniku nikdar — omejenost, neumnost. Čim dalje je umetnikova duša od omejenosti, tem dalje od nje je tudi umetnikova umetniška naivnost. Čim širše obzorje, tem veličastnejša njegova naivnost!“

V tem trenutku je vstopil v sobo Julij. Bil je temen, resen, v roki je imel neke papirje.

Postavil se je pred sestro.

„Upam, da te žalostna vest, ki ti jo moram povedati, ne prime preveč. Revež tako ni bil več za življenje!“ jo je začel pripravljati.

Kornelija je planila s svojega stola. Tudi prijatelja sta se prestrašeno približala.

„Kaj je? Kaj se je zgodilo?“ je jecljala.

„Priti je moralo pač tako! Končal je, kakor že ni bilo skoro mogoče drugače! Saj si pripravljena? Ubili so ga!“

Bilo mu je to opravilo očitvidno neizrečeno mučno.

„Ubili? Kdo? Kje?“ je vskliknil Viktor. Kornelija je bila omahnila zopet na svoj sedež in strmela nemo v Julija.

„Hotel je v Ameriko. Toda v Genui je iskal, kakor pravi uradno obvestilo, nalašč prepira in neki delavec ga je zabodel, da je takoj izdihnil.“

Kornelija je zaihtela.

„Tu je njegovo pismo na te, Nela. Dobili so ga v njegovem žepu. Oprosti, da sem ga odprl!“

Kornelija je čitala skozi solze:

„Predraga Nela!

Lahko sem zapustil Trst, a zdaj, ko se bliža čas, da odrinem daleč tja v tuje kraje, zdaj mi je težko. Hudo mi je, da sem tako daleč zabredel, hudo, da sem Tebe in vas vse tako trpinčil in vam delal sramoto. Zame je vse izgubljeno; morda začnem v novem svetu novo življenje! Oprosti mi, Nela, oprosti vse, kar si trpela! Če bi zdaj videla v moje srce, bi mi gotovo odpustila!

Ne pričakuj me več; nikdar več se ne vrnem! Reci Juliju, naj mi oprosti, kar sem storil!

Najbolje bi bilo, da bi me kdo ubil! Da bi se sam, mi manjka žalostnega poguma. Zdaj začnem piti. Eden izmed delavcev, ki jim plačujem, mi je obljubil, da me spravi pijanega na ladijo, predno odrine in da dene to pismo na pošto. Okrog mene so že vsi pijani. Ne morem več!

Z Bogom! Odpusti mi!

Egon.“

Kornelija se je zgrudila in znova zaihtela. Neizrečeno se ji je smilil nesrečni človek, ki ga je nekdanj ljubila.

Prijatelja sta čitala skupaj resno njegove zadnje vrste.

Julij je čakal še vedno, kakor da hoče še nekaj povedati.

Ko se je nekoliko umirila, je stopil k nji in ji rekel tiho:

„Saj smem plačati njegove dolgove in poravnati vse stroške iz tvojega denarja?“

„Stori, kar hočeš!“

Odšel je molče. Viktor in Rihard sta ji podala molče roko.

Zaplakala je zopet.

„Ti poglej!“ je šepnil Viktor Rihardu in pokazal na neko mesto v pismu. „Tu za „ne morem več“ je stalo še nekaj.“

Rihard je skušal, a ni mogel brati.

„Kaj gledata?“ je vprašala Kornelija z objokanim glasom in pristopila k njima.

Rihard ji je pokazal.

Trudili so se vsi trije, da bi spravili na dan, kar je bilo prečrtanega, a zaman.

„To črnilo je sveže! Tega ni sam prečrtal!“ je opazil Rihard naenkrat.

„Da, da! Res! Glej, tu na koncu je stalo „Rihardu!“ je pokazal Viktor.

„In tu četrta beseda „ubije“ in prva „Ako“ .Kaj ne?“ je vprašal Rihard.

„Ako ubije Riharda“
je čitala Kornelija.

„To je prečrtal Julij!“ je vskliknil Viktor.

Pogledali so se vsi in se razumeli.

Kornelijine in Rihardove oči so se srečale in oba
sta mislila isto . . .

XX.

Leto pozneje.

Edini slovenski nagrobni spomenik na Genuškem
pokopališču, in pred njim Rihard in Kornelija.

„Egon pl. Plesich“ in nič drugega ni bilo na
mramornatem nagrobniku. Velik, svež venec je ležal
pred njim na grobu.

Kornelija je ihtela tiho. Rihard je strmel molče
pred se.

„In zdaj pojdiva, Nela!“ jo je prosil Rihard in
ji ponudil roko.

Šla ~~šla~~ obedovat v svoj hotel. Kornelija se je
zopet razvedrila in z zanimanjem sta opazovala živahno
življenje okrog sebe.

Po obedu sta šla v svojo sobo. Kornelija je
gledala skozi okno, Rihard je hodil molče gor in dol.

„Ti, Nelica! Pojdi malo sem!“ jo je poklical.
„Ne vem, zakaj te to vprašam ravno danes, ko mi
je bilo vendar prej vedno težko o tem govoriti. Toda
zanima me, kako je to. Povej mi dušica, kako si me
mogla takrat tako lahko pustiti?“

Kornelija ga je pogledala zučudeno. Res, zakaj
jo vpraša to ravno danes?

„Hm . . . jaz sama ne vem. Postal si takrat tako čuden!“ se je izgovarjala, rahlo zarudela.

„Čuden sem postal še le potem, ko sem zapazil, da se mi umikaš! Toda prej? Saj si mi morala priznati, da si me vedno ljubila, prej in pozneje. Samo one dni se te je polastilo nekaj čudnega, meni vsaj še ne umljivega. Samo njegova oseba bi me ne bila izpodrinila, to vem! Bodi odkritosrčna, Nelica! Danes in potem nikdar več besedice o tem!“

Kornelija je gledala v tla, kakor, da bi nekaj premišljevala. Potem pa se mu je naenkrat privila in mu skrila sramežljivo svojo glavico na prsi.

„Da, vse ti povem. A kako bi to izrazila?“ se je vprašala tiho. „Ti, Rihard. Ti si se mi zdel tak velik grešnik, njemu . . . njemu pa ste pravili „Lojzek“ . . . Ali me razumeš? . . .“

Odgrnila je njegovo suknjo in skrila skoro vso glavo v njo . . .

Rihard se je hotel najprej zasmejati, toda takoj se mu je obraz zopet zresnil.

„Razumem . . . razumem . . .“ je odgovoril zamišljeno. „Razumem to . . . In to željo goji morda več deklet . . . Ti, otrok moj, čuj me! Ni se treba sramovati, to ni nič slabega!“ In vzel ji je glavo mehko v roki in jo poljubil na belo čelo. „Čuj me, otrok moj! Dobro je to, ako ima že mlad človek toliko moči, da se zna boriti proti svojim strastem, lepo je to, ako se zna bojevati s sabo ne samo v ozki celici, ampak sredi vrvečega, vabečega življenja, lepo je to, ako tak človek noče grešiti, dasi bi mogel, ako bi

le hotel. Toda to ti rečem — in njegov glas je bil globok, skoro slovesen, — to ti rečem: večina izmed krepkih, čistih značajev, ki so zmožni hoditi v zrelejših letih lepa, prava, ravna, čista pota, ne da bi jih moglo še kaj speljati ž njih, večina takih značajev, se je oprala v mladih letih v — blatu življenja!“

„Da, zdaj verujem, ker sem videla sama!“ je pritrdila Kornelija zamišljeno.

„Tako je! Morda ni prav, da je tako res, toda res je, da je tako prav! Namreč prav povedano!“ je pristavil, ko ga je pogledala, kakor da ga ni umela.

*

Potovala sta še dalje po Italiji. In Kornelija je primerjala v svojih mislih povsod, kjer je že bila, kako je bilo takrat in kako je zdaj . . . Mnogokrat so jima usta molčala, a srca so govorila neprenehoma . . .

Čez tri tedne sta se vrnila.

Stanovala sta v mestu. Rihard ni hotel sprejeti od Julija ničesar, in tudi Kornelija si je želela z mesta, kjer jo je vse spominjalo toliko bridkih ur.

Julij se je sprva ustavljal Kornelijini zvezi z Rihardom. Staro sovraštvo do njega se mu je zopet zbudilo. Toda bil je premeten človek, ki je vedel, da bi bilo vse zaman. Sicer pa takega Plesicha itak ne dobim več, si je mislil. Še v hiši bi mi nazadnje ostala in na poti bi mi bila. Rihard ga ni hotel prijemati radi slabega gospodarjenja s Kornelijinim premoženjem, zadovoljil se je z ostankom dote, in Julij se ni brigal več ne za sestro ne zanj.

Dobila sta v mestu lepo stanovanje ob morju, kjer sta živela svoje tiho, srečno življenje.

*

A Rihardova bojna narava ni mogla prenašati dolgo tega miru. Boril se je vse svoje življenje za obstanek, za svoj košček kruha, za svojo srečo in te borbe se je bil tako privadil, da ni mogel mirovati niti zdaj, ko je dosegel vse, kar je hotel.

„Ali bi ne bilo škoda teh pesti, da bi jih del že danes v pokoj?“ jih je pokazal smeje se Neli.

In občutil jih je prvi stari Stremec. Bal se je neizrečeno za svoje voditeljstvo, zvičajoč se na vsakem shodu pod bičem Rihardovega sarkazma. In znašal je iz vseh zaprašenih kotov posvečene jêze in barikade, da bi zastavil novemu toku prosto pot. Pa so prišli sveži, burni valovi, in ječeč so se umikale stare, črvive deske . . .

Vedno več čilih sobojevnikov se je zbiralo okrog Riharda.

In sveži, čisti tok se je razlival dalje in dalje ven v izsušeno, žejno deželo, zmagonosno šumeč ime doktorja Riharda Severja . . .

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000510740

